

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Plavčak

**Okoljska diplomacija zunanje politike Republike Slovenije;
procesni in vsebinski vidik**

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Plavčak

mentorica: izr. prof. dr. Ana Bojinović Fenko

Okoljska diplomacija zunanje politike Republike Slovenije;
procesni in vsebinski vidik

Magistrska naloga

Ljubljana, 2016

Najlepše in iz srca se zahvaljujem svoji mentorici izr. prof. dr. Ani Bojinović Fenko za vso pomoč, veliko mero strpnosti ter za neprecenljive nasvete pri pisanju magistrske naloge.

Zahvaljujem se svoji mentorici pri opravljanju prakse Ani Novak, prav tako tudi Kseniji Škrilec in Jani Urh Lesjak za vso pomoč v praktičnem spoznavanju poklica. Hvala tudi drugim kolegom iz Ministrstva za zunanje zadeve, s katerimi smo skupaj preživeli nekaj lepih mesecev, ki se jih bom vedno rada spominjala.

Najlepša hvala tudi moji družini, da mi je stala ob strani, še posebej hvala zlatemu možeku Dejanu za podporo v težkih trenutkih ter za prevzem skrbi za otroka, da je mati končno lahko magistrirala.

Okoljska diplomacija zunanje politike Republike Slovenije: procesni in vsebinski vidik

Republika Slovenija je skozi svojo relativno kratko zgodovino zasledovala različne zunanjepolitične prioritete. V zadnjih nekaj desetletjih je okoljevarstvo vse bolj opazno in aktualno v zunanjih politikah tako Evropske unije kot njenih držav članic in tako pri tem tudi Slovenija ni bila izjema. Okoljevarstvo se v slovenski zunanji politiki pojavi leta 2007, ko se je država pripravljala na predsedovanje Svetu Evropske unije, v mandatu ministra Žbogarja pa je ta vsebinska usmeritev doživela razcvet, namreč vzpostavila se je struktura v okviru Ministrstva za zunanje zadeve, vzpostavila se je mreža okoljskih atašejev, Slovenija pa je na globalni ravni ustanovila tudi neformalno medvladno skupino, imenovano Zelena skupina. Država je v tem obdobju veliko pozornosti namenila okoljski diplomaciji in profiliranju Slovenije kot okoljske države v mednarodni skupnosti, hkrati pa je izvajala profiliranje MZZ kot okoljske institucije tudi v domačem političnem okolju. Visoka pomembnost okoljske diplomacije je trajala do predaje poslova ministra Žbogarja ministru Erjavcu, ko se ji je na visoki ravni začelo namenjati vse manj pozornosti. Struktura in aktivnosti diplomacije na področju okoljevarstva so še vedno prisotni, vendar je tema zdrsnila s seznama prioritet. Kljub upadu pomembnosti Slovenija (tudi zaradi svojih materialnih zmogljivosti) še vedno sledi trendom okoljske diplomacije in se zaveda pomembnosti njene vključitve, kar dokazuje tudi nedavna zunanjepolitična strategija.

Ključne besede: zunanja politika, okoljska diplomacija, zunanjepolitične prioritete, Republika Slovenija, male države.

Environmental Diplomacy of Foreign Policy of the Republic of Slovenia

Throughout its short history, the Republic of Slovenia has been pursuing different foreign policy priorities. In the last couple of decades, environment protection has become more visible and in the spotlight of foreign policies of the European Union as well as its member states, and the Republic of Slovenia was no exception. Environmentalism has not been part of the Slovenian foreign policy until 2007 when the country began its preparation for presidency of the Council of the EU. During the mandate of foreign minister Žbogar, the orientation on the mentioned topic began to flourish, the structure within the Ministry of Foreign Affairs was established, the environmental attachés network was established and Slovenia also formed an informal intergovernmental group on the global level, named The Green Group. The country has been giving a lot of attention to environmental diplomacy, profiling of Slovenia as an environmental country in the International Community, and at the same time profiling of the MFA as an environmental institution in internal political area took place. The high importance of the environmental diplomacy lasted until the handing over of the mandate from minister Žbogar to minister Erjavec. At that time the environmental diplomacy began to attract less and less attention. The structure and activities of environmentalism are still present, but the topic has slipped from the list of priorities. Although the importance of environmental diplomacy has declined, Slovenia is still (also because of its material capabilities) pursuing the trends of environmental diplomacy and is aware of the importance of its inclusion which has also been proved in the latest foreign policy strategy.

Key words: foreign policy, environmental diplomacy, foreign policy priorities, the Republic of Slovenia, small states.

KAZALO

1 UVOD	9
2 OPREDELITEV POJMOV	13
2.1 DIPLOMACIJA	13
2. 1. 1 OKOLJSKA DIPLOMACIJA	18
2.2 ZUNANJA POLITIKA	20
2. 2. 1 OBLIKOVANJE ZUNANJE POLITIKE	22
2.2.2 ODLOČANJE V ZUNANJI POLITIKI.....	23
2.2.3 IZVAJANJE ZUNANJE POLITIKE.....	24
2. 3 MOČ V ZUNANJI POLITIKI IN T. I. MEHKA MOČ.....	26
2.4 MALE DRŽAVE.....	29
3 RAZVOJ OKOLJEVARSTVA IN OKOLJSKE DIPLOMACIJE	36
3.1 RAZVOJ OKOLJEVARSTVA IN OKOLJSKE DIPLOMACIJE NA GLOBALNI RAVNI	36
3.1.1 ZELENA SKUPINA KOT AMBICIOZEN PROJEKT SLOVENSKE DIPLOMACIJE ...	40
3.2 RAZVOJ OKOLJEVARSTVA IN OKOLJSKE DIPLOMACIJE NA RAVNI EVROPSKE UNIJE.....	47
4 OKOLJEVARSTVO KOT VSEBINSKA PRIORITETA V SLOVENSKI ZUNANJI POLITIKI	49
4.1 POTENCIALNE ZMOGLJIVOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE NA PODROČJU OKOLJSKE DIPLOMACIJE	49
4.1.1 NARAVNI IN ČLOVEŠKI VIRI REPUBLIKE SLOVENIJE	50
4.1.2 DOBRE PRAKSE NA PODROČJU OKOLJEVARSTVA	51
4.3 RAZVOJ OKOLJEVARSTVA IN OKOLJSKE DIPLOMACIJE NA RAVNI DRŽAVE REPUBLIKE SLOVENIJE.....	54
4.3.1 PRIORITETE V ZUNANJI POLITIKI REPUBLIKE SLOVENIJE IN OKOLJSKA DIPLOMACIJA DO LETA 2008.....	56
4.3.2 PRIORITETE V ZUNANJI POLITIKI REPUBLIKE SLOVENIJE IN OKOLJSKA DIPLOMACIJA MED LETI 2008–2012	60
4.3.3 PRIORITETE V ZUNANJI POLITIKI REPUBLIKE SLOVENIJE IN OKOLJSKA DIPLOMACIJA MED LETOM 2012–2013	65
5 ANALIZA OKOLJSKE DIPLOMACIJE REPUBLIKE SLOVENIJE SKOZI ZUNANJEPOLITIČNI PROCES	68
5.1 OBLIKOVANJE ZUNANJE POLITIKE NA PODROČJU OKOLJEVARSTVA	68
5.2 ZUNANJEPOLITIČNE ODLOČITVE O OKOLJSKI DIPLOMACIJI.....	70
5.2.1 USTANOVITEV SEKTORJA ZA GLOBALNE IZZIVE	71

5.2.2 USTANOVITEV ZELENE SKUPINE ALI GREEN GROUP	72
5.2.3 USTANOVITEV SKUPINE OKOLJSKIH ATAŠEJEV	73
5.3 IZVAJANJE ZUNANJE POLITIKE Z OKOLJSKO DIPLOMACIJO	74
5.2.1 DIPLOMATSKA SREDSTVA: PROFILIRANJE SLOVENIJE KOT OKOLJSKE DRŽAVE V MEDNARODNI SKUPNOSTI	75
5.3.2 PROPAGANDNA SREDSTVA: AKTIVNOSTI MINISTRSTVA ZA ZUNANJE ZADEVE.....	79
5.3.3 EKONOMSKA SREDSTVA: VPELJEVANJE OKOLJA V GOSPODARSKE DELEGACIJE.....	81
6 OCENA POZITIVNIH POSLEDIC IZVAJANJA OKOLJSKE DIPLOMACIJE IN STROŠKOV NJENE OPUSTITVE.....	84
6.1 OKOLJSKA DIPLOMACIJA KOT POTENCIALEN VIR MEHKE MOČI MALE DRŽAVE IN POZITIVNE POSLEDICE ZASLEDOVANJA OKOLJSKE DIPLOMACIJE V ZUNANJI POLITIKI.....	85
6.2 UPAD POMEMBNOСТИ OKOLJSKE DIPLOMACIJE IN OPORTUNITETNI STROŠEK OPUSTITVE OKOLJA KOT ZUNANJEPOLITIČNE PRIORITETE	91
7 ZAKLJUČEK.....	96
8 LITERATURA.....	102

SEZNAM KRATIC

ASEM *Asia–Europe Meeting* – Azijsko-evropsko srečanje

BDP Bruto domači proizvod

BSF Blejski strateški forum

CARICOM *Caribbean Community* – Karibska skupnost

CEFTA *Central European Free Trade Agreement* – Srednjeevropski sporazum o prosti trgovini

COP (1,2,3,..) *Conference of the Parties to the United Nations Framework Convention on Climate change* – Konferenca strank pogodbenic Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja

CO₂ Ogljikov dioksid

DKP Diplomatsko-konzularna predstavništva

EEA *European Environment Agency* – Evropska okoljska agencija

EEAS *European External Action Service* – Evropska služba za zunanje delovanje

EFTA *European Free Trade Agreement* – Evropski prostotrgovinski sporazum

ES Evropska skupnost

EU Evropska Unija

GDN *Green Diplomacy Network* – Mreža za zeleno diplomacijo

ICAO *International Civil Aviation Organization* – Mednarodni organizaciji za civilno letalstvo

ICPDR *International Commission for the Protection of the Danube River* – Mednarodna komisija za varstvo reke Donava

IPCC *International Panel on Climate Change* – Medvladno omizje za podnebne spremembe

MGRT Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo

MOP Ministrstva za okolje in prostor

MZZ Ministrstvo za zunanje zadeve

NATO *North Atlantic Treaty Organization* – Severnoatlantska zveza

OECD *Organization for Economic Co-operation and Development* – Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj

OPEC *Organization of the Petroleum Exporting Countries* – Organizacija držav izvoznic nafte

OVSE Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi

(O)ZN (Organizacija) Združenih narodov

RS Republika Slovenija

SDGs *Sustainable Development Goals* – Trajnostno-razvojni cilji

SKVSP Slovenski komite za vprašanja spremembe podnebja

SMD *Singapore Model of Development* – Singapurski model razvoja

TGP toplogredni plini

UNDP *United Nations Development Program* – Program Združenih narodov za razvoj

UNEP *United Nations Environmental Programme* – Program Združenih narodov za okolje

UNCHE *United Nations Conference on Human Environment* – Konvencija Združenih narodov o človeškem okolju

UNFCCC *United Nations Framework Convention on Climate Change* – Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja

VS ZN Varnostni svet Združenih narodov

WTO *World Trade Organization* – Svetovna trgovinska organizacija

ZAE Združeni arabski emirati

ZDA Združene države Amerike

ZEU Zahodno-evropska unija

ZGL Sektor za globalne izzive na Ministrstvu za zunanje zadeve

1 UVOD

Republika Slovenija (RS, tudi Slovenija) je postala samostojna država junija 1991, z mednarodnim priznanjem in vstopom v Združene narode (ZN) leta 1992 pa je začela formalno izvajati svojo zunanjo politiko. Leta 1999 je sprejela zunanjepolitično strategijo,¹ v kateri so bili opredeljeni cilji zunanje politike in prioriteta področja delovanja, kjer pa okoljska diplomacija sploh ni bila omenjena, iz česar je razvidno, da v tem času to ni bil relevanten zunanjepolitični cilj Slovenije, kaj šele prioriteten. V času do pričetka Žbogarjevega ministrskega mandata, so bili cilji iz strategije že bolj ali manj doseženi, kar je pomenilo, da se je veliko razmišljalo o novi strategiji, saj je bila prejšnja tako rekoč zastarela. Okoljska diplomacija se na seznamu prioritet zunanje politike RS pojavi tako rekoč 'čez noč', z nastopom mandata ministra Žbogarja leta 2008 (Pongrac in Udovič 2013, 143), ki je okoljsko diplomacijo opredelil kot nišo in novo temo slovenske zunanje politike (Žbogar 2011). Sprva je minister v okviru svojega kabineta ustanovil Projektno skupino, ki se je nato preoblikovala v Sektor za globalne izzive (Urh Lesjak 2012). Okoljska diplomacija pa ni bila stvar samo 'notranjih sprememb', kot je ustanovitev sektorja, ampak je minister Žbogar ustanovil tudi mednarodno neformalno skupino na ravni zunanjih ministrov, imenovano Zelena skupina (tudi »*Green Group*«), v okviru katere so ministri šestih držav (poleg Slovenije še Islandija, Kostarika, Singapur, Zelenortske otoki in Združeni arabski emirati) ob robu zasedanja Generalne skupščine ZN razpravljali o pomembnosti okoljske diplomacije ter opozarjali na pereč problem podnebnih sprememb, vode, obnovljivih virov energije in znanosti (Žbogar 2011). Svojo aktivnost so javno izpostavili s prvim skupnim pismom (MZZ 2009a) pred 15. zasedanjem konference strank pogodbenic Okvirne konvencije (COP15) v Kopenhagnu leta 2009. Poleg omenjenih aktivnosti je Slovenija vzpostavila tudi mrežo okoljskih atašeev (Urh Lesjak 2012). Slovenija se je tako z letom 2008 začela profilirati kot proaktivna država na mednarodnem področju okoljske diplomacije (Pongrac in Udovič 2013, 143–4), s koncem mandata ministra Žbogarja leta 2012 pa je pomembnost okoljske diplomacije v slovenski zunanji politiki hitro in povsem upadla. Z nastopom mandata ministra Erjavca je prišlo do sprememb na področju okoljske diplomacije, minister je v intervjujih leta 2012 ni več omenil pri naštevanju ključnih ciljev slovenske zunanje politike, ko je govoril o načrtih mandata (MZZ 2012a; MZZ 2012b; TV Slovenija 2012), poleg 'izginotja' okoljske diplomacije iz zunanjepolitičnega diskurza pa se je

¹ Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije (DeZPRS), sprejeta dne 17. 12. 1999 na seji Državnega zbora Republike Slovenije.

nezanimanje za to temo kazalo tudi v drugih oblikah, namreč na zunanjem ministrstvu se je tem temam namenjal relativno manj pozornosti kot v preteklosti (Pongrac in Udovič 2014, 146), posledice nezanimanja je nosila tudi Zelena skupina (leta 2012 srečanja zunanjih ministrov ob robu zasedanja Generalne skupščine ni bilo, kot je bila to praksa prejšnjih let) (MZZ 2012c).

Slovenija spada v kategorijo majhnih držav, kar pomeni, da je majhna po velikosti in ima omejene vire oz. razpolaga z omejenimi materialnimi in človeškimi zmogljivostmi (Jazbec 2002, 67). Majhnost se torej nanaša na velikost prebivalstva, ozemlja in bruto družbenega proizvoda (prav tam). Slovenija je 'majhna' tudi po splošnem vplivu, ki ga ima v mednarodni skupnosti, kar pomeni, kot jo opredelita Bojinović Fenko in Požgan (2012, 39), da je v kategoriji malih držav »sistemske neučinkujoča« in da torej nima možnosti sama vplivati na mednarodni sistem. Pri tem bi želela opozoriti, da se v slovenski strokovni in znanstveni literaturi različno pojavljata oba izraza, tako majhna kot mala država (npr. Benko 1992; Bučar 2001; Jazbec 2002; Petrič 2010; Bojinović Fenko in Požgan 2014). V svoji nalogi bom večinoma uporabljala izraz mala država, razen, kadar bom posebej želela poudariti, da gre za razvijanje zunanjepolitičnih zmogljivosti.

Mali državi je na voljo predvsem 'mehka' moč, ki jo država lahko udejanji le s pomočjo sposobnosti prepričevanja in na temelju verodostojnosti delovanja (Svetličič in Kajnc 2009, 62). Z uporabo mehke moči lahko država kljub svoji majhnosti (po zmogljivostih) postane velika (po vplivu v mednarodni skupnosti) (Chong 2010, 383–4). Nye (2011, 13) pravi, da je to, ali bo država svoje dane vire lahko pretvorila v željene rezultate, odvisno od konteksta in sposobnosti države, da pretvori te vire v strategije, ki prinesejo željene rezultate. Male države lahko včasih dosežejo željene rezultate zato, ker izbirajo 'manjše boje' oz. se selektivno osredotočajo na nekaj zadev (Nye 2011, 12), hkrati lahko država uveljavlja globalno moč (torej svoje interese v mednarodni skupnosti) tako, da se združuje in deluje skupaj z drugimi državami (Nye 2011, 17). Različni tipi virov lahko prispevajo k mehki moči, običajno so to neoprijemljivi dejavniki, kot so institucije, ideje, vrednote, kultura in zaznana legitimnost politik (Nye 2011, 18–19).

Dejavnike, ki vplivajo na določanje ciljev v zunanji politiki, lahko razdelimo na subjektivne in objektivne, pri čemer so subjektivni dejavniki neposredno povezani z osebami, ki odločitve sprejemajo (subjektivne predstave, stališča, vrednote, itd.), objektivni pa so tisti, ki vplivajo na sprejemanje odločitev iz mednarodnega okolja bodisi posredno ali neposredno iz lastne države

(npr. javno mnenje, skupine pritiska, položaj in vloga v mednarodni skupnosti oz. v okolju države, itd.) (Petrič 2010, 220–221). Gvalia in drugi (2013, 106–107) menijo, da zunanjepolitične odločitve določa varnostno okolje, skupaj z idejami in identitetami relevantnih zunanjepolitičnih akterjev, ki interpretirajo zunanje varnostno okolje. Torej, ali politična elita vidi svojo državo kot demokracijo, veliko silo, žrtev, ipd., je ključno za razumevanje njenega nacionalnega interesa. To torej pomeni, da se lahko države, ki imajo v mednarodnem okolju podoben položaj, v svoji zunanji politiki obnašajo zelo drugače. Zunanjepolitične odločitve so lahko izražene v različnih oblikah (kot npr.: izjava vladnega funkcionarja, predstavnika ministrstva za zunanje zadeve; lahko je to diplomatska nota, protest, priznanje ali ugovor), lahko pa se jo sprejme in nato izvaja brez da bi dobila določeno formo, kar se tudi pogosto dogaja (Petrič 2010, 223).

Na podlagi zgornje konceptualne opredelitve si postavljam naslednja raziskovalna vprašanja, in sicer:

- Kako je v času ministra Žbogarja (ob zastarelosti takrat veljavne strategije zunanje politike) okoljska diplomacija postala prioriteta slovenske zunanje politike?
- Kakšne so prednosti in slabosti usmeritve Slovenije na okoljsko diplomacijo kot področje delovanja (vsebina) in sredstvo mehke moči (izvajanje) zunanje politike glede na omejitve RS kot male države?
- Kakšni so potencialni stroški, da se je Slovenija odločila za upad pomembnosti okoljske diplomacije, po tem, ko se je na tem področju začela profilirati kot proaktivna država na globalni ravni?

Svojo raziskavo, v kateri bom odgovorila na zastavljena vprašanja, bom razdelila na tri večje dele. V prvem delu bom opredelila pojme, ki jih bom v nadaljnji raziskavi uporabila in to so: zunanja politika, okoljska diplomacija, zunanjepolitične zmogljivosti, zunanjepolitični cilji (in med njimi prioritete), male države in mehka moč. V drugem delu bom raziskala in ocenila procesni vidik v zunanji politiki, kar pomeni, da bom izpostavila prednosti in slabosti z vidika vseh treh faz zunanjepolitičnega procesa, tj. oblikovanja, odločanja in izvajanja (Bojinović Fenko 2010, 72–4) okoljske diplomacije v zunanji politiki RS. Pri tem bom v fazi oblikovanja podrobno analizirala razvoj okoljske diplomacije v okviru Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije (MZZ RS), pri čimer bom preverila, ali je bila v tej fazi opravljena kakšna analiza glede usmeritve na to področje delovanja in izbiro zunanjepolitičnega sredstva, kdo je v procesu oblikovanja te usmeritve zunanje politike sodeloval ter ali je obstajal širši politični in

družbeni konsenz o tej temi. Na tem mestu bom raziskala tudi, ali je bila vpeljava okoljske diplomacije usklajena tudi z drugimi relevantnimi področji (kot je npr. turizem, gospodarstvo, energetika, razvojno sodelovanje itd.). V tretjem delu raziskave bom ocenila vsebinski vidik okoljske diplomacije kot prioritete zunanje politike RS. V tem delu bom preverila, ali je okoljska diplomacija lahko vir 'mehke moči' ter ali ima RS zmogljivosti ali celo primerjalne prednosti na tem področju (naravni viri, človeški kapital, znanje in izkušnje itd.).

Delo je relevantno z več vidikov, in sicer gre za problematiko, ki je aktualna, med drugim pa v Sloveniji še ni dovolj raziskana. Raziskava bo izpostavila predvsem vire in zmogljivosti (tako naravne kot človeške), ki jih RS ima na področju okoljske diplomacije in s tem potencial za uporabo teh virov kot mehke moči v mednarodni skupnosti. Raziskava je relevantna tudi z vidika praktičnega izvajanja zunanje politike oz. diplomacije kot sredstva zunanje politike, saj bo izpostavila morebitne pomanjkljivosti, ki bi jih bilo v prihodnje mogoče odpraviti oziroma opozorila na procesne izboljšave, ki jih je mogoče izvesti pri vpeljevanju nove teme na področje zunanje politike, da le-to ne bo kratkoročno, ampak bolj sistematično in dolgoročno.

Cilji naloge so:

- Opredeliti razvoj okoljske diplomacije kot področja delovanja in sredstva zunanje politike RS.
- Oceniti ustreznost procesa vpeljevanja nove teme (okoljevarstva) v zunanjo politiko RS kot male države ter izpostaviti pomanjkljivosti pri tem.
- Oceniti ustreznost izbire okoljske diplomacije kot prioritetnega področja zunanjepolitičnega delovanja RS (spreminjanje pomembnosti od neobstoja do prioritete in zatona pomembnosti) in kot sredstva mehke moči.
- Oceniti stroške umika okoljske diplomacije s seznama zunanjepolitičnih prioritet RS. Izpostaviti potenciale in poiskati morebitne predloge za nadaljnje delovanje države na tem področju.

Magistrsko delo ponuja prispevek h konceptualizaciji okoljske diplomacije kot področja delovanja in sredstva zunanje politike držav. Hkrati je raziskava tudi uporabne vrednosti, saj je v njej podana analiza prednosti in slabosti, stroškov in koristi izbire okoljske diplomacije kot prioritete zunanje politike RS. V zaključku bom na tej podlagi ponudila predpis za nadaljnje izboljšano delovanje države na tem zunanjepolitičnem področju in v primerih, ko se odloča o izbiri novega zunanjepolitičnega področja delovanja. Okoljska diplomacija je v zunanji politik i

RS relativno nova tema, zato bom v svoji nalogi postavila tudi časovno omejitev raziskovanja okoljske diplomacije, in sicer od predstavitve teme v okviru delovanja Ministrstva za zunanje zadeve – MZZ (leta 2007) do maja 2013, ko sem izvedla zadnji intervju za namen zbiranja podatkov za to magistrsko raziskavo.

V magistrski nalogi sem uporabila različne metode raziskovanja, najpogosteje uporabljena metoda je analiza in interpretacija sekundarnih virov. To metodo sem uporabila predvsem v teoretičnem delu (analiza znanstvenih člankov, znanstvenih monografij, itd.), prav tako pa v empiričnem (analiza in interpretacija zunanjepolitičnih letnih poročil MZZ RS). Druga najpomembnejša metoda v tej nalogi je analiza in interpretacija primarnih virov (zunanjepolitična strategija RS, govori ministrov). Uporabljena je tudi vsebinska analiza diskurza, s katero v govorih in intervjujih zunanjih ministrov RS iščem izpostavljanje okoljske diplomacije. V pomoč so tudi trije polstrukturirani intervjuji, ki sem jih izvedla z diplomati, ki so bili (ali pa so še) pristojni za področje okoljske diplomacije na MZZ (Urh Lejsak 2012; Novak 2013; Škrilec 2013). Z zgodovinsko-razvojno analizo pa je opredeljen razvoj okoljske diplomacije kot področja svetovne politike od njenih začetkov v mednarodni skupnosti. K metodam lahko dodam še opazovanje z udeležbo, saj sem del razvoja okoljske diplomacije RS spremljala z opravljanjem strokovne prakse in pogodbenega dela v Sektorju za globalne izzive na MZZ (v času od začetka aprila 2011 do konca septembra 2012).

2 OPREDELITEV POJMOV

Za namene lažjega razumevanja magistrske naloge, kjer se prepletajo različni zunanjepolitični koncepti, je to poglavje namenjeno teoretskim opredelitvam konceptov, ki so uporabljeni v empiričnem delu magistrske naloge. Nobenega od spodaj naštetih konceptov ni mogoče opredeliti z eno samo definicijo in brez dodanega konteksta, zato je to poglavje namenjeno opredelitvam pojmov ter postavitvi definicije oz. okvirja, v katerem teče raziskava tega magistrskega dela.

2.1 DIPLOMACIJA

Diplomacija je pojem, ki ga ne moremo opredeliti z eno samo definicijo in je, kot pravi White (2005, 317), eden tistih ohlapnih in nejasnih pojmov, ki ima različne pomene, odvisno od uporabe in uporabnika. Pri opredeljevanju diplomacije je odvisno, iz katerega vidika jo

proučujemo. Kot pravi White (prav tam) in kar poudarja tudi Brglez (2011, 547), lahko diplomacijo razumemo v povezavi z dvema vidikoma svetovne politike, in sicer makro in mikro vidikom. Iz makro vidika se diplomacija nanaša na proces komunikacije med mednarodnimi akterji, ki s pomočjo pogajanj skušajo rešiti konflikte in ki je bistvenega pomena za delovanje globalnega sistema. Mikro perspektiva pa se osredotoča na države in vlade, ki v njenem imenu delujejo v svetovni politiki. Iz tega vidika diplomacija pomeni eno izmed sredstev države za uresničevanje zunanje političnih ciljev. Razlika med pristopoma je v tem, da je iz makro vidika diplomacija opredeljena kot globalni proces, kot institucija, medtem ko z mikro vidika pomeni politični instrument. Tako poznamo različne definicije. Na primer, da je diplomacija »miroljubno izvajanje odnosov med političnimi subjekti, njihovimi načeli in preko za to akreditiranih agentov« (Jönsson 2002, 213). Na drugi strani pa imamo kritiko te definicije in ponujen nov, 'čisti koncept' diplomacije (prav tam), ki pravi, da je diplomacija instrument zunanje politike za vzpostavitev in ohranjanje miroljubnih odnosov med vladami različnih držav, ki se izvajajo preko posrednikov, ki jih vzajemno priznata obe strani. Jönsson (prav tam) v teh različnih pojmovanjih diplomacije prepoznava napetost med širšo in ožjo definicijo diplomacije. V širšem smislu postane sinonim za zunanjo politiko, ali kot pravi White (1997, 318) tudi kot sinonim za svetovno politiko. V ožjem smislu se diplomacija nanaša na dejavnosti profesionalnih diplomatov (Jönsson 2002, 213). Black (2010, 12) še doda, da se v sedanosti, poleg zunanje službe in diplomacije na široko uporablja termin diplomati in diplomacija tudi kadar je govora o kulturnih ali športnih aktivnostih. Tako se z diplomati lahko označuje tako rekoč vsakogar, ki navzven promovira svojo državo.

Po Jazbečevi definiciji (2001, 85–86) je diplomacija: »/.../po eni strani način urejanja odnosov med suverenimi državami (ter preostalimi subjekti mednarodnega prava) po mirni poti (pogovori, pogajanja), po drugi strani pa je diplomacija kot organizacija (zunanje ministrstvo in diplomatsko-konzularna predstavništva) sredstvo za izvajanje tega urejanja odnosov med suverenimi državami (ter preostalimi subjekti mednarodnega prava) in s tem tudi njihove zunanje politike.«

Sharp (2009, 10) meni, da bistvo diplomacije izhaja iz predpostavke, da ljudje živijo v različnih oblikah skupin, ki med sabo živijo ločeno in si želijo živeti ločeno, vendar obstaja potreba po nekakšnih človeških odnosih in te odnose ureja diplomacija. Murray (2008, 23) dodaja, da so definicije, ki diplomacijo pripisujejo izključno državam, preveč izključujoče v tem, da predlagajo, da nobeni drugi mednarodni akterji ne izvajajo diplomacije, zato predlaga širšo

definicijo diplomacije Paula Sharpa, ki pravi, da je diplomacija: »Način, na katerega se odnosi med skupinami, ki se štejejo za ločene, lahko izvajajo, če naj bi bilo načelo življenja v skupini ohranjeno kot dobro in če naj imajo nepotrebni in nezaželeni konflikti možnost, da se jim izogne« (Sharp v Murray 2008, 24).²

Jönsson in Hall (2005, 3) vidita diplomacijo kot trajnostno mednarodno institucijo in jo v tem vidiku razumeta kot brezčasen eksistenčni fenomen. Pravita, da bi diplomacija morala biti sprejeta kot institucija, ki jo je na splošno potrebno razumeti kot zbirko družbenih praks, ki so sestavljene iz lahko prepoznavnih vlog, skupaj z osnovnimi normami in zbirko pravil. Institucije lahko ali pa tudi ne vključujejo organizacije ali skupine posameznikov, ki zasledujejo zbirko skupnih namenov. Tako je diplomacija videna kot institucija in zunanja ministrstva so organizacije. Kjerkoli ali kadarkoli obstajajo politike z različnimi identitetami, ki vidijo potrebo po vzpostavitvi izmenjave nekakšnih odnosov in vzpostavitvi soodvisnosti, obstaja velika verjetnost, da se bodo pojavila diplomatska pravila in vloge (Jönsson in Hall 2005, 25–26). Diplomacija predstavlja hibridno institucijo, obsega temeljne tako kot tudi postopkovne elemente in lastnosti primarnih kot tudi sekundarnih institucij. Temeljni ali konstitutivni vidiki diplomacije imajo opraviti z njeno vlogo pri reprodukciji mednarodne družbe in priznavanju legitimnih politik. Hkrati je institucija diplomacije skozi obdobja zagotavljala bolj ali manj podrobna pravila primernih postopkov v odnosu med temi politikami. Vzajemnost je glavna normativna tema, ki teče skozi vso diplomatsko prakso. Vzajemnost pomeni izmenjave enake vrednosti, in sicer uravnotežene izmenjave (Jönsson in Hall 2005, 28). Jönsson in Hall (2005, 37) razlikujeta tri osnovne oziroma konstitutivne dimenzije diplomacije: komunikacija, predstavništvo in reprodukcija mednarodne skupnosti. Diplomacija je videna kot mednarodna institucija, razumljena v smislu norm, pravil in vlog. Soobstoj je temeljna norma diplomacije, vzajemnost kot trajnostna normativna tema in imuniteta kot pomembno proceduralno pravilo (Jönsson in Hall 2005, 39). Institucije se razvijajo skozi procese institucionalizacije, in sicer skozi tri ravni institucionalizacije, ki so: 1. niz skupnih simbolov in referenc, 2. niz vzajemnih pričakovanj, dogovorjenih pravil, predpisov in postopkov in 3. formalne organizacije.

² Sharp, Paul. 2003. Herbert Butterfield, the English School and the Civilizing Virtues of Diplomacy. *International Affairs* 79(4): 855–878. V Murray 2008, 24.

Petrič (2010, 307) se strinja, da obstaja več definicij diplomacije, vendar poudarja, da je iz njih razvidno, da je ».../bistvo diplomacije komuniciranje med državami s pomočjo posebnega osebja«. Tako lahko torej diplomacijo razumemo tudi kot instrument zunanje politike, kot jo opredeli Petrič (prav tam), in sicer pravi, da si lahko pod pojmom diplomacija predstavljamo troje: - »poseben del državnega aparata«, osebje, ki v okviru ministrstva za zunanje zadeve deluje v tujini; - »posebno dejavnost«, ki skupaj z osebjem in posebnimi sredstvi zunanje politike pomaga uresničevati zunanjepolitične cilje; - »sinonim za pogajanja«, torej kot sredstvo zunanje politike (prav tam). Berridge (v Murray 2008, 23)³ podobno doda, da je diplomacija pojem, s katerim se opisuje uradne kanale komunikacije, v katerih so zaposleni člani sistemov držav. Dodaja še, da je glavni namen diplomacije državam omogočiti, da varujejo svoje zunanjepolitične cilje brez da bi se zatekli k sili, propagandi ali pravu. V vsaki vladi je poseben sektor namenjen zunanji politiki, ki se običajno pojavlja v obliki institucionalizirane zunanje službe s predanim osebjem. Strokovno osebje je znano kot diplomatska služba in uradniki zunanje službe. Vsak oddelek za zunanje zadeve je povezan z mrežo veleposlaništev v tujini in to predstavlja diplomatski sestav vlade (White 1997, 325). Iz instrumentalnega vidika diplomacije je slednja eden od instrumentov, preko katerega se ne samo izvajajo zunanjepolitične odločitve, ampak se tudi oblikuje zunanja politika. Diplomacija kot vladna politika se torej ne nanaša samo na določen politični instrument, ampak na celoten proces oblikovanja in izvajanja zunanje politike (prav tam).

Pet glavnih funkcij, ki jih izvaja diplomatski ustroj, predstavi White (1997, 325–327), in sicer: - zbiranje informacij in poročanje domači vladi, pri čimer se informacije lahko zbirajo preko formalnih (lokalni mediji in vladna poročila) ali neformalnih virov (osebni stiki z lokalnimi političnimi elitami in drugimi diplomatskimi predstavniki); - strateško svetovanje vlade, ki ga je sicer težko ločiti od zbiranja informacij in poročanja, saj je meja med dajanjem nasvetov in oblikovanjem politik običajno zabrisana; - predstavljanje ne samo vlade v tujini, ampak tudi predstavljanje širših interesov domače države; - pogajanja, ki je najpomembnejša funkcija diplomatskega ustroja; - konzularno svetovanje, ki se nanaša tako na zaščito domačih državljanov v tujini kot tudi na podpiranje trgovinskih odnosov z državo sprejemnico. Dana definicija diplomacije je, kot pravi White (1997, 327), 'čista diplomacija', ki ni vedno zadostna za doseg zunanjepolitičnih ciljev določene države nasproti drugim akterjem. Zato se v veliki

³ Berridge, G. R. 2002. *Diplomacy: Theory and Practice*. London: Palgrave. V Murray 2008, 23.

meri pojavljajo oblike t. i. 'mešane diplomacije', in sicer v tem primeru diplomacija služi kot komunikacijski kanal, preko katerega se prisilni instrumenti predstavijo nasprotni strani. Tipi sredstev zunanje politike, ki se lahko uporabijo, so: grožnja z vojaško silo, ekonomska sredstva (sankcije ali pomoč) ter subverzivnost (propaganda, obveščevalne dejavnosti in pomoč uporniškimi skupinam).

T. i. šola v nastanku oz. nekonvencionalna teorija diplomacije je nastala kot kritika tradicionalne šole, kot kritika njene statičnosti (Murray 2008, 29–30). Nekonvencionalni teoretiki vidijo tradicionalno diplomacijo kot vedno bolj oddaljeno od pravih svetovnih problemov 21. stoletja. Teoretiki te šole se osredotočajo na nastajajoče oblike alternativne diplomacije. Namen je razviti način konceptualiziranja in analiziranja diplomacije v modernem diplomatskem okolju, ki lahko prepozna, razloži in razume te oblike sprememb v diplomatski praksi. Sprememba, ki vodi nekonvencionalno šolo, je pojav nedržavnih akterjev, ki izvajajo hitrejšo, cenejšo in bolj učinkovito neuradno diplomacijo (ne samo vladni uradniki in uradne procedure). Skupne predpostavke te šole so (Murray 2008, 30–31): 1. Kritika tradicionalnega vidika diplomacije, da je država osrednji in edini akter. Umik od tega in razširitev koncepta diplomacije, ki vključuje tudi druge akterje; 2. Razvoj nekonvencionalne diplomacije vključuje nevladne organizacije in transnacionalna gibanja, ponuja možnost mednarodnega reda, ki presega državni sistem. Zagovorniki te šole vidijo državo in njeno tradicionalno diplomacijo kot oviro bolj miroljubnemu sistemu mednarodnih odnosov; 3. Tradicionalna diplomatska institucija je v obdobju krize ter neprilagojena za probleme 21. stoletja; 4. Tradicionalna diplomatska institucija je neodzivna na spremembe, je zastarela in je sposobna samo zastarelih rešitev na zastarele probleme; 5. Osredotočanje na druge diplomatske akterje. Zagovorniki nekonvencionalne šole trdijo, da razumeti moderno diplomacijo pomeni priznati multi-akterno naravo modernega diplomatskega okolja in teoretizirati o diplomaciji, ki jo nekonvencionalni akterji izvajajo znotraj tega okolja.

Hocking (2004, 147–148) v svojem članku privatizacija diplomacije dokazuje spremembe v diplomaciji in poudarja, da imajo pomembno vlogo v diplomaciji tudi mednarodne nevladne organizacije in transnacionalna podjetja. V svojem članku navaja, da države vse več funkcij pripisujejo privatnemu sektorju (strokovnjaki), kar je nov pojav. Pravi, da nedavne razprave vlečejo diplomacijo na dve strani: publicizacija oz. javna diplomacija, večje komuniciranje z javnostjo prek medijev in, privatizacija oz. povezava z drugimi, nedržavnimi akterji. Privatizacijo diplomacije je mogoče videti iz naslednjih vidikov (Hocking 2004, 149–150):

1. Ena skrajnost je, da države postajajo izropane funkcij vladanja zaradi globalizacije. Diplomacijo nadomeščajo strukture globalne vlade in oblast je premeščena od javnih h kvazi-javnim in privatnim agencijam. Diplomacija kot aktivnost nima več posebnega pomeni: vsak ali nihče je zdaj lahko diplomat.
2. Diplomatske vloge se izmenjavajo z drugimi akterji, večinoma poslovnimi in nevladnimi organizacijami. Podjetja se v nekaterih vidikih obnašajo kot države in obratno (na primer pri znamčenju držav – *state branding*).
3. Zasebni akterji postanejo agenti zunanje politike (pomembne funkcije se prenašajo na zasebni sektor – kot v primeru nevladnih organizacij in humanitarne pomoči: zaradi ekonomičnosti ali strokovnosti. Nevladne organizacije imajo zmožnosti delovanja na področjih, kjer so nacionalne vlade nezaželeni, imajo malo znanja ali preprosto niso pripravljene tvegati.
4. Državne funkcije se delijo z zasebnimi akterji: zasebni in javni akterji postajajo partnerji pri upravljanju kompleksnih zadev (tako bilateralni kot multilateralni diplomaciji) npr. podjetja v državah v razvoju.
5. Vladna diplomacija je usmerjena proti zasebnemu sektorju diplomacije, naj ta predstavlja predstavnike civilne družbe ali poslovne skupnosti.

2.1.1 OKOLJSKA DIPLOMACIJA

Podobno kot pri opredelitvi diplomacije, je pri opredelitvi okoljske diplomacije, ki jo sicer večina avtorjev (Jazbec 2009; Vidmar 2010; Pavšič in Šabič 2011; Crnčec 2012) v slovenskem raziskovalnem prostoru opredeljuje kot diplomacijo, ki poteka na globalni ravni. Je kompleksna in razdrobljena, v njej sodelujejo številni in raznoliki akterji (Vidmar 2010, 18). Vidmar (prav tam) dodaja še, da okoljska diplomacija ne poteka na bilateralni ravni, saj zaradi zapletenosti problematike to ni zadosten okvir, ampak se akterji o rešitvah in problemih pogajajo na konferencah, torej multilateralno. Podobno jo opredelita tudi Pavšič in Šabič (2011, 27), enako kot Jazbec (2009, 89), in sicer kot diplomacijo, ki se ukvarja s trajnostnim razvojem in človekovim okoljem, ter da se od klasične multilateralne diplomacije razlikuje po vlogi znanosti in znanstvenikov v njej ter tudi po kompleksnosti pogajanj, problemu nepristranosti ter inovativnih pristopih. Crnčec (2012, 56) okoljsko diplomacijo opredeli kot sredstvo, s katerim države (in tudi drugi akterji mednarodne skupnosti) skušajo poiskati odgovore na okoljske probleme, nadalje pa podobno kot prej omenjeni avtorji dodaja, da v okoljski diplomaciji prevladuje multilateralna diplomatska praksa, vanjo pa se vključujejo različni zainteresirani akterji. Okoljska diplomacija poudarja nujnost trajnostnega razvoja, kar pomeni, da se pri

sprejemanju odločitev upoštevajo gospodarski, okoljski in družbeni dejavniki. Okoljska diplomacija se torej »/.../ ukvarja s problemi trajnostnega razvoja, kot so omejitve oz. posledice gospodarske rasti, degradacija naravnega in s tem človekovega, življenjskega okolja ter vprašanja posledic za delovanje tega okolja in življenja v njem« (Pavšič in Šabič 2011, 27).

Čeprav okoljsko diplomacijo v slovenskem prostoru raziskovalci običajno povezujejo z multilateralizmom in mednarodnimi konferencami, jo tuji avtorji, kot npr. Flippen (2008, 613), opisujejo kot dejanja države, ki se zavzemajo za zaščito okolja tako bilateralno kot tudi multilateralno. Avtor (prav tam) v svojem članku opisuje začetke ameriške okoljske diplomacije, ki so temeljili na bilateralnih dogovarjanjih glede okoljskih problemov, ki so bili ZDA in drugi državi skupni bodisi geografsko (mejne države) bodisi vsebinsko, da so se soočali z enakimi problemi in so na tem področju lahko sodelovali (kot npr.: ZDA s Sovjetsko zvezo). Okoljska diplomacija je torej pojmovana tudi kot prizadevanja države v mednarodni skupnosti za zaščito kakovosti okolja (na različnih področjih, kot npr. segrevanje ozračja, ozonska luknja, biotska raznovrstnost, vode, gozdovi itd.) (Flippen 2008, 614). Širše področje obravnavanja tematik znotraj okvira okoljske diplomacije zagovarjajo tudi slovenski diplomati, ki se ukvarjajo z globalnimi izzivi. Tako tudi Urh Lesjak (2012) meni, da je pod definicijo okoljske diplomacije potrebno razumeti tudi druge teme in ne ozko samo podnebne spremembe. Podnebne spremembe so večplastne in multidimenzionalne, tako da jih je nemogoče obravnavati samo kot podnebni pojav, ampak je potrebno na problem gledati širše. Energetika, podnebne spremembe, voda in nasploh trajnostni razvoj so teme, ki so med seboj tako povezane, da jih je nemogoče obravnavati eno brez druge (Urh Lesjak 2012). S tem se strinja tudi Škrilec (2013), ki meni, da pod okoljsko diplomacijo spadajo vse teme, s katerimi se v okviru sektorja za globalne izzive ukvarja MZZ,⁴ k temu pa dodaja tudi vse druge oblike delovanja na področju okoljevarstva, projekte, v katerih sodeluje tudi gospodarska diplomacija, direktorat za razvojno sodelovanje ter tudi drugi sodelujoči kot so znanstveniki, nevladne organizacije itd.

Iz zgoraj navedenih opredelitev okoljske diplomacije lahko sklepam, da se raziskovalna stroka v slovenskem prostoru nagiba k definiranju okoljske diplomacije na globalni ravni, v okviru letnih srečanj držav članic UNFCCC t. i. COP srečanja (kot konferenčna diplomacija), medtem ko profesionalni diplomati, ki sicer priznavajo pomembnost globalnega multilateralnega oz.

⁴ Sektor za globalne izzive na Ministrstvu za zunanje zadeve je leta 2013 obsegal sledeče sklope teme: Energetika, Migracije, Okolje, Podnebne spremembe, Prehranska varnost, Trajnostni razvoj, Voda. Dokumenti ZGL MZZ.

konferenčnega sodelovanja, širijo definicijo aktivnosti v okviru okoljske diplomacije in so podnebne spremembe le ena od tem, s katerimi se ukvarjajo. Prav tako okvir delovanja okoljske diplomacije ne vidijo samo v multilateralnem delovanju, ampak tudi v bilateralnem. Pod okoljsko diplomacijo se torej razumejo vse aktivnosti MZZ na področju tem, ki zadevajo varstvo okolja, v okviru sektorja za globalne izzive in sodelavci na diplomatsko-konzularnih predstavništvih ali v sodelovanju omenjenega sektorja z gospodarsko diplomacijo in razvojnim sodelovanjem. Prav tako v okoljsko diplomacijo spadajo aktivnosti na področju varstva okolja, ki jih država navzven promovira v sodelovanju z drugimi resorji (MZZ v sodelovanju z ministrstvom za okolje in prostor, ministrstvom za gospodarstvo, ministrstvom za kmetijstvo, itd.) ter tudi v sodelovanju z znanstveniki in nevladnimi organizacijami.

V svojem raziskovalnem delu bom torej uporabila ožjo definicijo diplomacije in bom okoljsko diplomacijo opredelila kot diplomacijo, ki poteka bodisi na globalni bodisi na med-državni (bilateralni) ravni, vanjo so vključeni različni akterji (poklicni diplomati, nevladne organizacije, strokovnjaki idr.), zajema pa vse aktivnosti, ki se nanašajo na trajnostni razvoj in promocijo varovanja okolja navzven (*vis a vis* drugim državam bilateralno ali v mednarodnih organizacijah). Svoje raziskovanje bom omejila na analizo okoljske diplomacije v okviru MZZ in pripadajočih diplomatsko-konzularnih predstavništev. Osredotočila sem bom na zunanjo politiko, ki jo Petrič (2010, 18) opredeli kot: »Zunanja politika je dejavnost države, s katero ta v mednarodnem okolju uresničuje svoje cilje in interese«. V tem primeru diplomacija kot državni aparat in diplomacija kot dejavnost skupaj tvorita eno od sredstev zunanje politike. Diplomacija je torej izvajalec zunanje politike, ki ima pri svojem izvajanju možnost sprejemati odločitve, kako cilje zunanje politike uresničiti, vendar pa ne določa samih ciljev in strategije zunanje politike (Petrič 2010, 34).

2.2 ZUNANJA POLITIKA

Zunanjo politiko lahko opredelimo kot »...institucionalizirani proces dejavnosti (akcij), ki jih določena, v državi organizirana družba opravlja nasproti širšemu in ožjemu mednarodnemu okolju z namenom uresničevati svoje materialne in nematerialne interese ter tako vplivati nanj...« (Benko 1996, 221). Zunanja politika določene države je: ».../ dejavnost organov te države, in to kot kontinuiran proces sprejemanja odločitev in njihovo izvajanje, z namenom uveljaviti interese in vrednote te države v mednarodni skupnosti, v odnosu do drugih držav in tudi drugih subjektov, akterjev v mednarodnih odnosih, zlasti do mednarodnih organizacij – z

metodami in sredstvi, ki jih ima ta država na razpolago« (Petrič 2010, 26–27). Zunanja politika je proces in izraz aktivnosti, ki predstavlja povezavo med dejavnostmi znotraj države in svetovnim okoljem zunaj nje. Kot mejo med zunanjim in notranjim okoljem se običajno misli mejo državnega ozemlja. Notranje je vse, kjer ima država suverenost nad svojim ozemljem, zunanje pa je, kar je izven formalno pravne oblasti nad ljudmi in ozemljem določene države (Russett in Starr 1996, 279). Če želimo proučiti zunanjo politiko neke države, ugotoviti njene cilje, interese v mednarodni skupnosti, moramo analizirati njene družbene, politične in pravne strukture (Benko 1996, 222).

Med sestavine zunanje politike sodijo: organi države za zunanje zadeve, vrednote in cilji ter sredstva in metode, s katerimi ta država razpolaga. Kot skupne elemente zunanje politike Bojinović Fenko (2011, 66) opredeli tako: a) neodvisni akter; b) uradno; c) politika in č) zunanje. Iz tega opredeli zunanjo politiko po Carlsnaesu (v Bojinović Fenko 2011, 66),⁵ in sicer, da zunanja politika

/.../ sestoji iz tistih dejanj (akcij), ki so izražena v obliki jasno izraženih ciljev, obveznosti in/ali smernic (element: politika), izvajajo pa jih vladni predstavniki (element: uradna) v imenu svojih suverenih skupnosti (element: subjekt zunanje politike) in so usmerjena proti ciljem, pogojem in (ne)vladnim akterjem, na katere želijo vplivati, pri čemer se slednji nahajajo izven njihove ozemeljske legitimnosti (element: zunanja).

Na zunanjepolitično dejavnost vplivajo t. i. notranji in zunanji dejavniki, to so notranje in zunanje spremenljivke, ki vplivajo na zunanjo politiko države (Bojinović Fenko 2011, 69). Med notranje dejavnike običajno štejemo: način sprejemanja zunanjepolitičnih odločitev, javno mnenje, medije, politične stranke, civilno družbo (Petrič 2010, 27). Bojinović Fenko (2011, 69) doda, da notranje dejavnike oblikujejo identiteta in izgradnja države z namenom ohranjanja legitimnega političnega režima – torej struktur izhajajočih iz države (prebivalstvo, zgodovinski razvoj in spomin, narodna integracija, ekonomski razvoj, kulturne, zdravstvene in prosvetne determinante, politična kultura s političnim sistemom, vojaški dejavnik, javno mnenje, odprtost vlad itd.). Poleg omenjenih notranjih dejavnikov so pomembna še t. i. objektivno obstoječa dejstva, ki prav tako vplivajo na zunanjepolitično dejavnost in to so: velikost in moč države, danosti (zgodovinske, ideološke, ekonomske, demografske in druge), sredstva v

⁵ Carlsnaes, Walter. 2006. Foreign Policy v *Handbook of International Relations*, W. Carlsnaes, Thomas Risse in Beth A. Simmons, 331–49. Thousand Oakse: Sage. V Bojinović Fenko 2011, 66.

zunanjepolitični dejavnosti. Poleg vsega omenjenega na državo vplivajo tudi zunanji dejavniki, in sicer determinante njenega okolja kot so: lega in geopolitični položaj (Petrič 2010, 27). Zunanje dejavnike, ki izvirajo iz mednarodnega okolja Bojinović Fenko (2011, 70) opredeli kot 'zunanje' grožnje, priložnosti, omejitve in vire. V zunanje okolje zunanjepolitičnega procesa spadajo materialni dejavniki (geografija, topografija, lokacija); polmaterialni dejavniki (zgodovina, kultura, politična ekonomija, ugled, primerjalne prednosti) ter politična medsebojna odvisnost (mednarodne vladne organizacije, mednarodno pravo, neformalna pravila/norme), zunanja politika drugih držav (položaj države, hierarhija v mednarodnem sistemu) (prav tam).

Snyder in drugi (2010, 60) raje kot termin zunanje in notranje okolje, dejavnike, ki vplivajo na odločevalce oz. okolje v katerem odločajo odločevalci opredelijo kot okvir. Po njihovem mnenju nas ta analitični pojem spomni na to, da odločevalci delujejo na podlagi in se odzivajo na pogoje in dejavnike, ki obstajajo zunaj njih samih in vladne organizacije, katere del so. T. i. okvir ima zunanji in notranji aspekt in okvir dejansko pomeni niz kategorij potencialno relevantnih dejavnikov in pogojev, ki bi lahko vplivali na dejanje katerekoli države (prav tam). Pri tem se zunanji okvir na splošno nanaša na take dejavnike in pogoje izven teritorialnih meja države (dejanja in reakcije drugih držav, njihovih odločevalcev, družb za katere delujejo in fizični svet). Relevantnost določenih dejavnikov, pogojev na splošno in določene situacije bodo odvisne od odnosa, percepcij, sodb in namena odločevalca države X, torej od tega, kako odločevalci reagirajo na različne dražljaje. Zunanja nastavitve se venomer spreminja in je sestavljena iz tega, kar se odločevalcem zdi pomembno. Običajno se dejavniki in pogoji, ki se nanašajo na termin notranji okvir, ohlapno pojmujejo kot notranja (domača) politika, javno mnenje ali geografski položaj (prav tam). V svojem raziskovanju si Snyder in drugi (2010, 59) postavijo jasno merilo glede analiziranja dejanj določene države, pravijo namreč, da dejanje države je dejanje, ki ga sprejmejo (in izvedejo) tisti, ki delujejo v imenu države.

2.2.1 OBLIKOVANJE ZUNANJE POLITIKE

Zaradi raziskovalnega vprašanja, katerega zastavljam v uvodu, kako je v odsotnosti strategije okoljska diplomacija postala prioriteta v času ministrovanja Žbogarja, v nadaljevanju opredeljujem teorijo zunanjepolitičnega procesa, in sicer zato, da opredelim, kako zunanja politika kot proces poteka. Poteka namreč v treh fazah, in sicer: oblikovanje, odločanje in izvajanje zunanje politike. Oblikovanje zunanje politike naj bi potekalo v sodelovanju s

parlamentom, kot predstavniskim organom, zanjo pa je v osnovi odgovorna izvršilna veja oblasti. Proces zunanje politike je neskončen in venomer teče, saj gre za pretakanje iz ene faze v drugo, ločevanje zgoraj navedenih faz pa je v praksi izredno težko in mnogokrat tudi nesmiselno (Hill 2003, 127). Odzivi na izvajanje zunanje politike v mednarodnem okolju pa se vračajo nazaj kot vir za zunanjepolitično oblikovanje in predstavljajo povratno informacijo oz. t. i. *feedback* ali korektiv, kot ga imenuje Benko (1996, 222).

V fazi oblikovanja se formulirajo zunanjepolitični cilji, nadalje pa se poskuša oblikovati politika, da se ti cilji prilagodijo domačemu in mednarodnemu okolju. Koraki v tej fazi so: zaznavanje okolja (s priložnostmi in zamejitvami), filtriranje informacij in identifikacija izbir, ki so na voljo. Glavni cilj, ki ga država zasleduje, se imenuje nacionalni interes (Bojinović Fenko 2011, 72). V tej fazi oblikovanja zunanje politike procesa sodelujejo tako uradniki na MZZ in v diplomatsko-konzularni mreži, kot tudi obveščevalna služba in politiki. Pri tem ima politika vlogo oblikovanja vsebine, birokracija pa oblike, vendar lahko včasih uradniki tudi predlagajo izbir, torej prevzamejo politično funkcijo, posebej če so vpeti visoko v strukturo odločanja. Ta preplet je prisoten predvsem na ozko specializiranih, 'tehničnih' zunanjepolitičnih področjih, ki zahtevajo ekspertno znanje (sem spadajo trgovina, okolje, tehnološki razvoj itd.) (Bojinović Fenko 2011, 73).

V širšem pogledu pa na oblikovanje zunanje politike vpliva celotna družba v državi, javno mnenje in mnenjski voditelji (prav tam). Poleg naštetega nekateri avtorji poudarjajo tudi pomen splošnega sistema vrednot oz. ideologijo, ki vpliva na oblikovanje. Benko (1996, 223–227) jih strne v štiri povezane pojme: ideje, vrednote, cilje, interese. Kajnčeva (v Bojinović Fenko 2011, 73)⁶ oblikuje trikotni model analize zunanje politike, v katerem je idejni element predstavljen s pojmom norm, druga dva elementa pa sta strateški cilji in sredstva zunanje politike. Vsi trije elementi pa vzajemno vplivajo na oblikovanje zunanje politike.

2.2.2 ODLOČANJE V ZUNANJI POLITIKI

Odločitve v zunanji politiki se raztezajo na širokem polju od dramatičnih do popolnoma vsakdanjih. Voditelji sprejemajo različne odločitve od odločitev za vstop v vojno, do ustanovitve diplomatskih odnosov, do odločitve o ratifikaciji globalnih okoljskih dogovorov

⁶ Kajnč, Sabina. 2008. *Razvoj evropske zunanje politike: od Evropskega političnega sodelovanja do evropske varnostne in obrambne politike*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. V Bojinović Fenko 2011, 73.

(Mintz in DeRouen Jr. 2010, 3). Odločanje v zunanji politiki se nanaša na odločitve posameznikov, skupin in koalicij, ki se nanašajo na dejanja določenega naroda na mednarodnem odru (prav tam). Odločanje je običajno skoncentrirano v manjši skupini, ki je za to pooblaščen. Odločitve lahko delimo na splošne, administrativne in krizne. Nekatere odločitve so dobro preračunane in preišljene, medtem ko so spet druge lahko intuitivne (Mintz in DeRouen Jr. 2010, 4). Splošne zunanjepolitične odločitve (zunanjepolitični programi, deklaracije, strategije) sicer vlade običajno dajo v pregled in potrditev parlamentu, zato da slednje temeljijo na širokem političnem konsenzu. Administrativne odločitve sprejema upravni aparat nižje ravni, krizne pa ožji krog odločevalcev, kamor v parlamentarnih sistemih spada vlada (Bojinović Fenko 2011, 74). Pri odločanju so pomembni dejavniki: percepcija, izobrazba odločevalcev, kulturni kontekst, iz katerega izhajajo, odprtost kot način vodenja, morale in etike, psihološke lastnosti in skupinska dinamika (prav tam).

Če želimo analizirati in razumeti dejanja in obnašanje določene države v mednarodni skupnosti, je potrebno kot fokus analize postaviti odločevalce oz. tiste, ki v imenu države sprejemajo odločitve, saj so namreč dejanja države, dejanja njenih formalnih predstavnikov. Zato je pomembno, da ko analiziramo dejanja država, raven analize spustimo na analizo tistih, ki delujejo v imenu države (Hudson 2002, 4). Predvsem kadar si želimo odgovoriti na vprašanje »zakaj«, ki se nanaša na dogodke, razmere in vzorce interakcij, ki se nanašajo na državno ukrepanje, v tem primeru je potrebna analiza odločanja (Hudson 2002, 7).

Pri tem je pomembno poudariti, da je pri analizi posameznika odločevalca, slednjega potrebno analizirati znotraj družbenega sistema (in ne v izolaciji). Osredinjenje diplomata oz. političnega odločevalca, brez da izrecno poudarimo ustrezne predpostavke o njihovi vlogi v vladnem kontekstu, prikaže temno stran problema, saj v tem primeru ne bi mogli določiti, kateri vidiki posameznikove osebnosti so zares pomembni za razlago njegovega obnašanja kot odločevalca (Snyder in drugi 2002, 41).

2.2.3 IZVAJANJE ZUNANJE POLITIKE

Izvajanje zunanje politike se nanaša na obnašanje države v mednarodni skupnosti z namenom doseči zastavljene cilje. Zunanjo politiko določene države izvaja MZZ s pripadajočimi diplomatsko konzularnimi predstavništvi in vlada (Bojinović Fenko 2011, 74). Zunanjepolitične odločitve v namen izvajanja se imenujejo izdelek ali rezultat, dejanska

izvedba tega rezultata pa učinek (Bučar 2001, 242). Poleg učinka na mednarodno skupnost pa je pomembna tudi povratna informacija (*feedback*), to je odziv mednarodne skupnosti na izvajanje zunanje politike države. Povratna informacija je kot sporočilo o dejanjih ali o stanju sistema, ki se vračajo v sistem, saj so povratne informacije ponovni vir iz zunanjega okolja v zunanje-politični proces. Preko povratne informacije ima država stalno na voljo aktualno sliko o uspehu ali neuspehu njenih dejanj in o relativni zadostnosti sistema (procesa) (Bojinović Fenko 2011, 74). Zunanje-politični učinki, kot jih vidimo v zunanjem okolju, ne pomenijo nujno namenskih dejanj države, saj namreč izvajanje zunanje politike zaradi neposrednih učinkov povratne informacije mnogokrat pomeni tudi njeno delno oblikovanje, prav tako pa lahko birokrati na višjih položajih v svojem poročanju tudi predlagajo vsebino zunanje politike. Racionalnost držav pri odločanju je torej zgolj predpostavka, enako pa tudi popoln uspeh pri izvajanju zastavljenih ciljev (Bojinović Fenko 2011, 75).

Hill (2003, 136–137) opredeli razliko med viri, zmožnostmi in sredstvi. Tako viri izvirajo iz zgodovine in geografije države (ozemlje, podnebje, naravni viri, prebivalstvo, znanja/ekspertize, industrializacija) in tvorijo t.i. osnovno silo zunanje politike, ki tudi določa meje vpliva države v svetu (če že ne njene ambicije). Če država želi vire pretvoriti v sredstva, morajo viri biti operacionalizirani v zmogljivosti, pri čimer zmogljivosti opredeli kot: vojaške storitve (orožje, vojska); bruto nacionalni proizvod; trgovina (vzorci trgovine in diplomatske predstavnosti in splošna moč narodne ekonomije) in industrija; kmetijstvo; tehnologija (tehnološke kapacitete); diplomatske storitve in inteligenca (stopnja izobrazbe), informacijski mediji. Sredstva pa so bolj številna in bolj specifična kot zmožnosti in jih lahko uvrstimo v 4 kategorije, in sicer: diplomatska, vojaška, ekonomska in kulturna (Hill 2003, 138). Kot dodaja Hill (prav tam) se iz teh sredstev lahko oblikuje neskončno število tehnik za vsako sredstvo. Glede na cilje, ki si jih je država zastavila, predvidi tudi nabor primernih sredstev za izvajanje zunanje politike in doseganje vpliva v mednarodni skupnosti (Bojinović Fenko 2011, 75–76).

Sredstva zunanje politike temeljijo na zmogljivostih in sposobnostih, ki izvirajo iz notranjega okolja države (Bojinović Fenko 2011, 75), Petrič (2010, 344–345) pa jih razdeli na posredna in neposredna. Posredna sredstva zunanje politike so temelj in nekakšen okvir za uporabo neposrednih sredstev in so npr.: mednarodni status države, položaj države, članstvo v mednarodnih organizacijah, lastne manjšinske in izseljenske skupnosti v tujini, zaveznitva, politična, gospodarska in vojaška moč itd. Neposredna sredstva zunanje politike pa Petrič (2010, 345) deli na sredstva prisiljevanja, ki se nanašajo večinoma na vojaško moč in sredstva

prepričevanja, med katere štejemo tudi diplomacijo, pogajanja, sklicevanje na mednarodno pravo, dialog, sodelovanje, pomoč tretjega itd. Eno od t. i. mehkih sredstev zunanje politike Petrič (2010, 387) omenja tudi propagando, ki ga opredeli kot »posebno sredstvo zunanje politike, ki ga med drugim uporablja tudi diplomacija, pa tudi drugi državni organi«. Prav tako diplomacija uporablja mednarodno pravo in mirno reševanje sporov, saj v teh procesih vodi pogovore in pogajanja ter opravlja ostale dejavnosti, ki so potrebne, da do uporabe sredstev za mirno reševanje sporov sploh pride; v pogovorih in pogajanjih diplomacija uporablja in se sklicuje na mednarodno pravo (Petrič 2010, 395). Pod pojmom diplomacija lahko razumemo tudi pogovore in pogajanja, kot sredstva zunanje politike, ki jih diplomati najpogosteje uporabljajo. Pogovori, pogajanja, včasih tudi sredstva mirnega reševanja sporov, se štejejo pod diplomatska sredstva zunanje politike (Petrič 2010, 414). Kot sredstvo zunanje politike Petrič (2010, 437–439) omenja tudi odpoklic in prekinitev diplomatskih odnosov, ki naj bi sodilo v okvir diplomatskih dejavnosti v širšem smislu. Pri tem gre za odpoklic ali izgon diplomatov, prekinitev diplomatskih in konzularnih odnosov ter izmenjavo obiskov. Prav tako pa med sredstva zunanje politike prištevamo obiske in medsebojne stike na visoki ravni, in sicer to spada med t. i. vrhunsko diplomacijo (prav tam). Poleg diplomatskih sredstev pa v zunanji politiki obstajajo tudi ekonomska sredstva in sredstva prisiljevanja (Benko 1997).

Nove zunanjepolitične odločitve se običajno predstavijo kot pobude. »Pobuda se nanaša na obliko aktivnega obnašanja države v njeni zunanji politiki; lahko je vsebinsko nova zadeva ali pa kombinacija nekaterih aktivnosti v novem okolju, na primer v mednarodnih vladnih organizacijah. Pobude je na splošno treba razumeti, kot osrednji element v obnašanju aktivne države« (Bojinović Fenko 2011, 75).

2.3 MOČ V ZUNANJI POLITIKI IN T. I. MEHKA MOČ

Moč je še eden v nizu pojmov, ki se ga ne da opredeliti z eno samo definicijo. Je koncept, okrog katerega obstaja nesoglasje med različnimi avtorji. Večinoma se moč v tem pomenu opredeljuje kot sposobnost, da dosežemo to, kar želimo. Skratka, moč kot zmožnost akterja, da nekaj naredi oz. bolj natančno sposobnost, da v družbenih situacijah, ki nekoga zanimajo, doseže rezultat (ali izid), ki ga želi (Nye 2011, 11). Država izvaja odločitve glede na svoje vire moči in operacionalizacijo teh virov, tj. zmogljivosti države, ki jih opredeljuje njeno notranje okolje (Bojinović Fenko 2011, 75). V tem pogledu so zmogljivosti moč kot lastnost države, ki temelji na virih. Sposobnost pretvorbe te moči v zunanjepolitični vpliv na druge subjekte pa vključuje

tudi analizo zunanjega okolja, ki je pomemben kontekst za izvajanje moči, to je vpliv. Torej moč, ki nujno vključuje odnos, se imenuje vpliv, kar pomeni, da pojem vpliva nujno pomeni moč skozi odnose (prav tam).

Moč v mednarodnih odnosih zadeva vpliv države v mednarodni skupnosti, torej njen učinek skozi zunanjo politiko države v njeno zunanje okolje, ki ga država dosega s pomočjo sredstev, ki so razporejena na t. i. kontinuumu med mehko in trdo močjo oz. osnovno strategijo prepričevanja/odvrčanja ali prisiljevanja (prav tam). Prisiljevanje ali t. i. trda moč je sposobnost države, da doseže željen izid preko vojaške prisile in ekonomskih plačil. T. i. koncept pametne moči (*smart power*), ki ga je uvedel Nye in ga Pitsuwan (2014, 238) povzame kot sposobnost kombinirati (usklajevati) uporabo vojaške in ekonomske moči z uporabo javne diplomacije in diplomacije na splošno. Uskladiti orodja, med njimi strateške komunikacije, zunanjo pomoč, državljanska dejanja (aktivnosti), ekonomsko obnovo in razvoj v učinkovito strategijo.

Barnett in Duvall (2005) zavračata idejo o tem, da je moč samo v obliki, ki jo ponuja realizem (kar se nanaša predvsem na t. i. trdo moč) in ponudita novo konceptualizacijo, ki zajema različne oblike moči, ki se pojavlja v globalni politiki in prikažeta, kako se te različne oblike povezujejo in križajo v globalnem vladanju. Te različne oblike moči razdelita v štiri skupine, in sicer (Barnett in Duvall 2005, 43): a) Prisilna moč je moč, pri kateri ima en akter neposredni nadzor nad drugim; b) Institucionalna moč se vzpostavi, ko akterji izvajajo neposredni nadzor nad drugimi državami, kot npr. države oblikujejo mednarodne institucije na tak način, da delujejo v njihovo dolgoročno korist in ne v korist drugih; c) Strukturna moč zadeva ustvaritev zmogljivosti subjekta preko neposredne medsebojne strukturne povezave; d) Produkcijska moč je družbeno razpršena gradnja subjektivitete v sistemih pomena in signifikacije (v diskurzu). Te različne konceptualizacije nam dajo različne odgovore na temeljno vprašanje, v kakšnem smislu so akterji sposobni določati svojo usodo in kako je ta sposobnost omejena ali podkrepljena preko družbenih odnosov z drugimi (prav tam.)

Kot pravi Nye (v Henrikson 2005, 73),⁷ sta trda in mehka moč povezani, saj namreč obe predstavljata nek vidik sposobnosti doseganja namena (cilja) z vplivanjem na obnašanje drugih. Razlika med njima je v stopnji tako narave obnašanja kot občutljivosti/primernosti virov. Trda

⁷ Nye, Joseph S. 1990. *Soft Power*. *Foreign Policy* No.80/Autumn. V Henrikson 2005, 73.

moč torej predstavlja uveljavljanje ciljev mednarodnopolitičnega akterja prek prisilnih sredstev (vojaških, ekonomskih), medtem ko mehka moč predstavlja uveljavljanje ciljev s posrednim vplivanjem, torej s privlačnostjo idej in politik.

Mehka moč je termin, ki ga je vpeljal Nye in se nanaša na sposobnost države, da vpliva na obnašanje druge države oz. sposobnost oblikovanja tega, kaj drugi želijo, brez uporabe trde moči oz. prisile. Je sposobnost vpliva na drugega akterja in njegovega obnašanja brez uporabe sile (Fan 2007, 147). Nye (v Fan 2007, 148)⁸ ne poda enostavne definicije mehke moči in jo opiše kot: - sposobnost vplivanja na oblikovanje preferenc drugih; - sposobnost privlačnosti, ki pogosto vodi do prilagoditve; - sposobnost, da prepričaš druge, da si želijo istega izida kot ti, zaradi privlačnosti tvoje kulture ali ideologije.

Država torej lahko doseže isti izid, ki si ga želi v svetovni politiki zato, ker ji druge države želijo slediti (ker občudujejo vrednote, posnemajo njen zgled, si prizadevajo za njeno stopnjo blaginje in odprtosti). Pri tem pa je ključni element vodenja, in sicer moč privlačiti – da pripraviš druge do tega, da si želijo, kar si želiš ti ter da s tem postaviš okvir in postaviš agendo.

Za mehko moč torej velja, da je 'privlačna', njena moč pa je ukoreninjena v dejavnikih kot so kultura, ideali in vrednote, ki spodbudijo druge akterje, da si želijo enako oz. da ti sledijo (Hocking 2005, 33). Fan (2007, 148) dodaja, da oseba lahko poseduje mehko moč, tako kot npr. Mati Tereza in Nelson Mandela, vendar se sprašuje, kako je pa pri državah. Kdo je tisti nosilec mehke moči? Je to vlada, nevladne organizacije, posamezniki? Sprašuje se, kje so viri mehke moči ter kako relevantna je. Nye (2011) kot vire mehke moči navaja kulturo, politične vrednote in zunanjo politiko. Vir npr. ameriške mehke moči je privlačnost njene kulture, privlačnost njenih domačih in političnih vrednot ter stil in učinkovine njenih zunanjih politik. Fan (2007, 150) opozarja, da je pomembno razločiti med viri (vzroki) in vplivom (učinki), ker viri in zmogljivosti niso moč *per se*, ampak potencial za moč. Lastniki teh zmogljivost jih morajo pretvoriti v moč. Štirje dejavniki se morajo vzpostaviti za pretvorbo v moč: kapital, politična struktura, družbeni kapital in družbena struktura. V primerjavi s trdo močjo ima mehka moč številne različne attribute, je namreč relativno neoprijemljiva in zelo odvisna od konteksta. Zaradi raznolikih virov jo je težko meriti in nadzorovati. Učinek trde moči je namreč običajno

⁸ Nye, J. S. 2004a. 'Soft Power: The Means to Success in World Politics', Public Affairs, New York, NY, pp. 7–8. V Fan 2007, 148.

neposreden in takojšen, medtem ko je učinek mehke moči posreden in se ga opazi mnogo kasneje, lahko traja celo leta.

Obstaja tudi razlika med potencialno in resnično mehko močjo. Država je lahko bogata z viri mehke moči, pa vendar, ni rečeno, da ima 'moč' na voljo. Namreč, viri so predpogoj, država pa mora imeti tudi zmožnosti, sredstva in druge vire, da pretvori te vire v dejansko moč (iz potencialne v dejansko moč). V večji ali manjši meri imajo mnoge države na svetu kulturni potencial, da bi vplivale na druge, vendar nimajo t. i. trde navzočnosti v geopolitični areni, da bi skomunicirale svojo agendo (Fan 2007, 152). Pri tem navzočnost pomeni: »...celokupni učinek (*effect*) vpliva, ki ga v mednarodni skupnosti uspejo doseči države prek svoje zunanje politike, vendar pa je prav zaradi tega celokupnega učinka vpliv držav v posameznih zunanjepolitičnih akcijah odvisen tudi od percepcije pozicioniranja države (njene navzočnosti)« (Bojinović Fenko 2014, 11). Nekatere države imajo bogate vire za mehko moč, vendar nimajo primernih zmogljivosti (finančnih zmogljivosti in znanja), da bi ta potencial spremenile v realnost (Fan 2007, 154).

Henrikson (2005, 75) je na primeru analize Kanade in Norveške sklenil, da je najbolj učinkovit splošen javno-diplomatski pristop (katerakoli posebna politična strategija je izbrana), da predstavi nacionalno politiko kot tisto, ki služi 'globalnemu dobremu' – torej, da koristi človeštvu kot celoti, četudi je spodbujana zaradi lastnega državnega interesa ali izraža njeno lastno samopodobo. Takšna nacionalna identifikacija z mednarodnim izboljševanjem je široko sprejeta tako v tujini kot doma, dobro osredotočena diplomatska prizadevanja lahko potem napredujejo z razumnimi možnostmi uspeha, če so podprta z zadostnim financiranjem in zadosti osebja. V takšnih primerih, kjer so cilji podprti s svetovnim javnim mnenjem, tudi velike sile ne morejo javno nasprotovati (ker gre za dobro dejanje, ga seveda ne bodo izpodbijali). Po drugi strani pa, če se država, ki ni velika sila, ne uspe prebiti in pridobiti nadzor nad mednarodnim javnim prostorom prek agresivnega izvajanja diplomacije, v katero je vključeno odprto zagovornišstvo kot tudi aktivnosti odnosov z javnostmi, potem lahko njene ambicije, ki presegajo zgolj nacionalno preživetje, propadejo (Henrikson 2005, 75–76).

2.4 MALE DRŽAVE

V literaturi o malih državah obstaja splošni dogovor, da ne obstaja neka zadovoljiva in vse splošno sprejeta definicija malih držav (Jazbec 2001, 36). Sicer obstaja veliko različnih

pristopov k raziskovanju malih držav, veliko teoretičnih konceptov in hipotez, pa vendar ni enotno sprejete definicije (Jazbec 2001, 38). Razlog, zakaj ni neke enotne definicije male države in zakaj ni nekega splošno sprejetega okvirja, v katerega bi lahko opredelili male države je ta, da so definicije, ki so temeljile na neodvisni spremenljivki (velikost), zanikale pomembnost oz. vprašanje odvisne spremenljivke (obnašanje), ki ni nič manj nejasna kot neodvisna spremenljivka (Jazbec 2001, 38–39).

Kot rečeno, za opredelitev malih držav obstajajo različni kriteriji in poskusi postavitve okvirjev. Tako ena skupina raziskovalcev (Thus, Rapaport, Muteba in Therattil 1971 v Jazbec 2001, 39) poskuša velikost povezati z merljivimi atributi države, kot so ozemlje, prebivalstvo in bruto nacionalni proizvod. Ta pristop imenujemo tudi kvantitativni pristop. K temu lahko dodamo še pristop, ki temelji na percepciji, ki pravi, da država, ki sama sebe dojema kot malo, je tudi mala po definiciji (Jazbec 2001, 39). Po tem kriteriju je mala država tista, ki prizna, da ne more sama skrbeti za lastno varnost, ki je odvisna od pomoči drugih držav. To dejstvo oz. te lastnosti pa morajo prepoznati tudi druge države (prav tam).

Slovenija spada v kategorijo majhnih držav, kar pomeni, da je omejena oz. razpolaga z omejenimi materialnimi in človeškimi viri (Jazbec, 2002, 67). Če se navežem na Jezbečeve (2001, 41) kriterije male države: a) velikost prebivalstva, pri čimer postavi kriterij za majhne države 1,5 – 15 mio prebivalcev; b) velikost ozemlja (10.000 – 100.000 km²) in c) BDP, ki ga lahko vključimo ali ne (odvisno od proučevanja); lahko potrdimo, da Slovenija spada v kategorijo malih držav, kar zadeva kvantitativnih kriterijev.

Bojinović Fenko in Požgan (2012, 39) države glede na vpliv, ki so ga sposobne doseči v svetovni politiki razdelita v tri skupine, in sicer so 'velike sile' tiste države, ki mednarodni sistem definirajo, 'sekundarne sile' zmorejo na mednarodni sistem vplivati, 'srednje' v njem lahko učinkujejo, 'male' pa so sistemsko neučinkujoče. T. i. kvalitativen pristop pravi, da je tista država, ki sama sebe dojema kot mala, tudi mala po definiciji (Jazbec 2001, 39). Pri tem lahko tudi srednje sile dosežejo vpliv v mednarodnih odnosih, če se povežejo v koalicije, medtem ko male države tega nikakor ne zmorejo (Bojinović Fenko in Požgan 2012, 39). Behringer (v Bojinović in Požgan 2012, 40) doda, da so srednje in male države pri oblikovanju koalicij lahko uspešne, vendar le če gre za koalicijo podobno mislečih držav, ki izvajajo diplomacijo hitrega postopka in ne nasprotujejo interesom velikih držav. Tudi Thorhallsson in Wivel (2006, 664) sta v svojem članku ugotovila, da je to, ali naj se določena država smatra kot mala, odvisno od

njenih materialnih virov, njene 'mehke moči' in od razumevanja zunanjepolitičnih elit in javnosti glede primerne vloge države v globalni in regionalni politiki.

Prvi in najpomembnejši zunanjepolitični cilj male države naj bi bil, da doseže obrambno moč, kar pomeni avtonomijo ali bolje rečeno sposobnost, da se upre drugim napadalnim silam. Ta pogled je posebej veljal v času hladne vojne, ko je bila varnost ena od t. i. zadev visoke politike. V sistemu dveh polov so bile male države videne kot zmožne le za zasledovanje pasivne zunanje politike (torej ohranjanje *statusa quo*) v obliki neodvisnosti ali neuvrščenosti (Bojinović Fenko 2005, 8). Kakorkoli že, tudi mnoge male države so bile sposobne izvajanja aktivne zunanje politike, ki je odgovarjala njihovim nacionalnim interesom na nekaterih področjih mednarodnega sodelovanja (prav tam). Po koncu hladne vojne se je pojavila priložnost za bolj aktivno zunanjo politiko malih držav in tudi za doseganje vpliva v mednarodnem okolju (Bojinović Fenko 2005, 10). Bojinović Fenko (prav tam) strne potencialne aktivne strategije za pridobitev vpliva malih držav, ki so: uporaba informacijske tehnologije; dejavniki povezani s strukturo pogajalskega procesa (kot je diplomatsko pogajanje, mediacija, itd.); strokovno znanje in poznavanje; kvalificiranost diplomatov in organiziranost administracije; dobro vodenje, politična legitimnost; nacionalne politike kot primeri uspeha; postavljanje jasnih prioritet; oblikovanje fleksibilnih povezav; prilagodljivost; postavljanje norm; in izkoriščanje (političnih) tržnih niš. Male države zaradi običajno skromnih finančnih, človeških in naravnih virov (prav tam) ne spremljajo vsake zadeve v mednarodnih odnosih enako intenzivno, ampak se raje odločijo za prioritete in svoje razpoložljive vire moči vložijo v zadeve, ki so zanje posebej pomembne (Panke 2012, 317–318). Tudi Kutys (2009, 1) pravi, da so male države vedno primeri uravnotežene pametne in pragmatične zunanje politike, ker malim akterjem prav precej pogosto manjka različnih virov in so prisiljene najti svoje niše za uresničitev svojih potreb, hkrati pa ohranjajo dobre odnose z velikimi in močnejšimi sosedi.

Glede na obstoječo literaturo umetnost preživetja malih držav vključuje poskuse povečanja njihove pomembnosti v mednarodni skupnosti. Majhnost, torej geografska omejitev, je lahko psihološko taktična v razorožitvi sumničavosti velikih sil glede motivov majhne države. Kot drugo ima lahko zunanjepolitični aparat majhne države med svojimi človeškimi viri intelektualne in propagandistične spretnosti, ki so neproporcionalne njeni fizični velikosti (Chong 2010, 385). 'Virtualno povečanje' male države (da torej *zgleda* večja, kot je) je mogoče prek širjenja kulture, socializacije občinstva, s prispevanjem h gradnji norm režima in transnacionalnega mreženja nevladnih organizacij. Ker ima mala država manjše lastne vire

(tako finančne, naravne kot tudi človeške), je potrebno, da izbere primarno področje sodelovanja v mednarodnih odnosih. Prav tako pa je prisiljena izbrati manj področij sodelovanja, zato da lahko usmeri svoje vire in prizadevanja na izbrana področja, kar pomeni, da mora tehtno in modro izbrati (Bojinović Fenko 2005, 10).

Chong (2010) v svojem članku raziskuje, kako lahko pride do 'virtualnega povečanja' male države preko pretvorbe njenih zmogljivosti, ki običajno niso viri moči, v instrumente t. i. virtualnega povečanja. Slednje loči na (Chong 2010, 386–387):

- Promocijo nacionalnega potenciala politične ekonomije, ki si ga je mogoče razlagati v smislu dokazljivih pristojnosti pri opravljanju gospodarske dejavnosti, ki vplivajo na bogastvo vlade in njenega prebivalstva (kapitalski tokovi, trgovinski tokovi, pretok dela, potrošniški pretok in privlačnost za infrastrukturni razvoj, ki je odvisen od prostorskega ugleda za gostoljubnost gospodarskih aktivnosti).
- Modeli dobrega vladanja se nanašajo na vrsto normativnih standardov v vladi: poštenost pri uporabi prava, spoštovanju človekovih pravic, finančno korektnost, odsotnost kronizma, policijske korupcije, miren prenos vodstva in birokratska učinkovitost.
- Diplomatska mediacija izhaja iz moralnega kapitala, ki izvira iz domačega ugleda in mednarodnega zapisa o mali državi.

Male države običajno izberejo področje sodelovanja, kjer lahko njihove obstoječe vire in zmogljivosti spremenijo v svojo korist, kar pomeni, da izberejo zadevo, v okviru katere bodo najbolje uporabile svoje zmogljivosti. V nekaterih primerih to lahko celo pomeni primerjalno prednost v odnosu do drugih držav, običajno pa je ta primerjalna prednost v obliki znanja, izkušenj, strokovnosti, tradicije in uspešnih nacionalnih politik. Kot dobre primere omenjenega lahko štejemo švedsko oblikovanje norm na primeru okoljske politike EU, finski interes v mediaciji med odnosi EU-Rusija ter uspešen luksemburški pogajalsko/mediacijski ter ekonomsko/finančni vidik evropske integracije (Bojinović Fenko 2005, 11).

Nujno je, da mala država v svoji zunanji politiki uporablja predvsem sredstva prepričevanja, še posebej diplomacijo (Petrič 2010, 454). S spretno diplomacijo, ki si je sposobna pridobiti tudi podporo, pomoč prijateljev in zaveznikov, lahko mala država doseže diplomatske uspehe in lahko bolje uveljavlja svoje interese. Za majhno državo velja, da je diplomacija kot najpomembnejše sredstvo zunanje politike, kadrovska in materialno omejena, viri so namreč skromni (številčno omejeno diplomatsko osebje, omejena tehnična opremljenost, pogoji dela in

razvejanost diplomatske mreže). Kljub omejitvam pa je mala država lahko 'močna' in uspešna. Pogoje za to Petrič (prav tam) našteje naslednje: jasna opredelitev vloge in položaja ministrstva za zunanje zadeve kot strokovnega organa in koordinatorja zunanjepolitične dejavnosti; čvrsta organizacija in koordinacija celotne zunanje službe države in celotnega zunanjega nastopanja; racionalna izbira ciljev zunanje politike; racionalno delovanje; smotrna in premišljena diplomatska mreža.

Pri razvoju strategije zunanje politike male države je ključno, da razvija ozko usmerjene cilje in sredstva. Ključna sta tudi odprtost za novosti v institucionalizaciji ter fleksibilnost. Strategija mora torej vsebovati ozko agendo ter omejeno število ciljev, ki naslavljajo probleme mehkih politik. Vsebina strategij mora vsebovati rešitev problema, ki ga prepoznava tudi drugi relevantni akterji, pri izvajanju strategije pa se mora mala država izogibati potencialnim konfliktom z močnejšimi državami in ohranjati lastno neodvisnost (Wivel 2010 v Bojinović Fenko in Požgan 2012, 39).⁹

Tudi Rupel (2011, 74) doda svoj pogled na pomanjkljivosti oz. slabosti majhne države:

1. Majhna fizična moč in posledično neodpornost proti pritiskom večjih držav; nizka relevantnost v očeh velikih akterjev in v kontekstu vrhunskih svetovnih procesov;
2. Jezikovna in sploh omejenost, provincialnost, nespodbudno okolje za nove ideje in visoko kulturo;
3. Tesnost prostora, majhen trg, pomanjkanje strukturiranosti in distance ('vsi se osebno poznamo', 'vsi smo umetniki', 'vsi smo veleposlaniki'), podvrženost egalitarnosti, visoka socialna kontrola, razširjeno socialno ljubosumje;
4. Skromna zaloga talentov, tako da je težko 'ustaviti neumnost' in nekulturnost;
5. Pomanjkljiva kvaliteta akademskih dosežkov in specializiranih služb.

Na drugi strani pa so seveda pomembnejše prednosti, ki jih Rupel (prav tam) na kratko opredeli kot:

1. Fizična in socialna dostopnost, socialna varnost;
2. Preprosto in pregledno funkcioniranje državnih ustanov;
3. Načelno visoka zaposljivost zaradi 'izobilja' državnih in javnih služb;
4. Prilagodljivost in fleksibilnost, obstoj poslovnih niš;

⁹ Wivel, A. 2010. From Small State to Smart State: Devising a Strategy for Influence in the European Union. V Robert Steinmetz and Anders Wivel (ur.), *Small States in Europe: Challenges and Opportunities*, 15–29. Aldershot: Ashgate. V Bojinović Fenko in Požgan 2012, 39.

5. Pozitivna diskriminacija v pogojih modernih mednarodnih odnosov, relativna privilegirana, značilna za majhne/manjšinske sistema.

Če torej poskušam strniti kriterije in podati svojo opredelitev male države, ki je relevantna za tole raziskavo, lahko torej opredelim, da bom kot prvi kriterij majhnosti, upoštevala t.i. kvantitativna kriterija, kot jih opredeli Jazbec (2002, 41) in sicer: a) velikost prebivalstva, pri čemer postavi kriterij za majhne države 1,5 – 15 mio prebivalcev; b) velikost ozemlja (10.000 – 100.000 km²). Pri tem lahko potrdim, da Slovenija spada v kategorijo malih držav, prav tako sem spadajo ostale države Zelene skupine.¹⁰ Kar se tiče kvalitativnih kriterijev, pa v tej raziskavi skušam pokazati, da kljub svojim majhnostim, male države po kvantitativnih kriterijih, niso nujno male države po kvalitativnih kriterijih, kar pa je seveda odvisno od države do države, kako dobro zna izkoristiti svoje potenciale in jih pretvoriti v svojo korist, pri čemer je najbolj v ospredju mehka moč.

Male države so si zelo različne, razlikujejo se glede na velikost ozemlja, gostoto prebivalstva, tržnega potenciala, administrativnih zmožnosti, glede na vsebino in mobilizacijo virov kot tudi stopenj geografske oddaljenosti (Chong 2010, 383). Obstajajo velike razlike med zmožnostmi moči malih držav preko različnih kontekstov.

Upoštevajoč druge dejavnike, ki opredeljujejo kategorijo male države (percepcija, ugled v mednarodni skupnosti itd.), ugotovljam, da se Slovenija trudi, da se je ne bi uvršalo v kategorijo malih držav, kar dokazuje tudi izjava zunanjega ministra Žbogarja v letih 2008–2012, ki je v intervjuju za časopis Delo (Vidmajer, 2010) poudaril, da Slovenija ni mala država, čeprav je majhna po fizični velikosti in glede na njegovo izjavo, ji to priznavajo tudi predstavniki drugih držav. Po m Bučarja (2001, 151) so ji pri tem na voljo samo nekatera sredstva, kot so razvojna pomoč, javno mnenje in propaganda kot sredstvo uresničevanja zunanje politike. Kot pravi Bučar (prav tam) Slovenija v svoji zunanji politiki oz. diplomaciji ne more uporabljati sredstev prisile (ker ni velika in močna država), prav tako ne more uporabljati ekonomskih sredstev (zaradi zahtev EU) razen že omenjene razvojne pomoči. Avtor še ugotavlja, da Slovenija po letu 1991 tako rekoč ni imela zunanjepolitične strategije, s katero bi se strinjali vsi domači politični akterji, saj so politične stranke (oz. vsaj večina njih) svoje

¹⁰ Pri teh kriterijih je izjema le Islandija, in sicer pri kriteriju ozemlja, saj namreč njeno ozemlja za 3.000 km² presega okvir, vendar je velik del njenega ozemlja neposeljen, namreč njeno prebivalstvo je ocenjeno le na 331.918 ljudi.

strankarske interese pomešali z zunanjepolitičnim nacionalnim interesom (Bučar v Bojinović Fenko 2005, 21).¹¹ Kot je Bučar (2001, 149) zapisal v svojem članku ob 10. obletnici slovenske zunanje politike:

»Iluzija, ki se veže na problematiko strategije, je pričakovanje, da bi se s tem lahko doseglo notranjepolitični konsenz v načrtovanju in izvajanju zunanje politike. Pri tem sta enostavno pomešana vzrok in posledica. Ne more papir ustvariti notranjepolitični konsenz, možno je le obratno. In zato za nekatere zunanjepolitična strategija nikoli ne bo 'ta prava'. Podobno velja za idejo zunanjepolitičnega konsenza, ki naj bi se dosegel zaradi uresničevanja 'nacionalnih interesov'. Zunanjepolitični konsenz naj bi tako ustvaril notranjepolitični konsenz. Tudi to je čista zmeta.«

Vlada je leta 1999 sprejela Deklaracijo o zunanji politiki, zunanjepolitično strategijo, v kateri je začrtala smer zunanje politike in diplomacije. Vendar po tem dokumentu (ki je postal zastarel, ko je Slovenija uresničila cilje kot npr. članstvo v EU, Nato – *North Atlantic Treaty Organization*, OECD – *Organization for Economic Co-operation and Development*, itd.) ni bilo sprejete nove strategije, v kateri bi bili opredeljeni cilji kaj šele prioritete (prioritetni cilji) slovenske zunanje politike. Neobstoj dokumenta in posledično praznina na področju ciljev in prioritet zunanje politike puščata zunanjim ministrom možnost za oblikovanje prioritet po tako rekoč lastnih željah. Omenjeno je bilo opazno tudi v nenadnem pojavu okoljske diplomacije kot prioritete zunanje politike v času ministra Žbogarja ter v hitrem zatonu ob prevzemu ministrovstva s strani ministra Erjavca.

¹¹ Bučar, Bojko. 1995. V Neuhold, H. – Havlik, P. – Suppan, A. (eds.) *Political and economic transformation in East Central Europe*, pp. 281 – 293, Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press. V Bojinović Fenko 2005, 21.

Giddens's paradox:

...since the dangers posed by global warming aren't tangible, immediate or visible in the course of day-to-day life, however awesome they appear, many will sit on their hands and do nothing of a concrete nature about them. Yet waiting until they become visible and acute before being stirred to serious action will, by definition, be too late.

(Giddens, Anthony 2009, 2)

3 RAZVOJ OKOLJEVARSTVA IN OKOLJSKE DIPLOMACIJE

Okoljevarstvo je področje, ki ni omejeno na državne meje, ampak se okoljski problemi raztezajo širše, zato je potrebno sodelovanje na globalni ravni za učinkovito soočanje z okoljevarstvenimi problemi. V tem poglavju želim predstaviti razvoj okoljevarstva na globalni ravni kot tudi na ravni EU, saj je razvoj okoljske diplomacije na globalni ravni in tudi na ravni EU vplival na razvoj okoljske diplomacije na ravni države. Opredelitev okoljevarstva na globalni in regionalni ravni je pomembna tudi zaradi lažje predstave o tem, v kakšnem mednarodnem okolju deluje slovenska (okoljska) diplomacija.

3.1 RAZVOJ OKOLJEVARSTVA IN OKOLJSKE DIPLOMACIJE NA GLOBALNI RAVNI

V zadnjem desetletju opazamo podnebne spremembe in smo vse pogosteje priča nenavadnim vremenskim pojavom (t. i. stoletne poplave, plazovi, potresi, podpovprečno nizke poletne temperature, nadpovprečno visoke zimske temperature, itd.). Pogovori o podnebnih spremembah so postali vse pogostejši, tudi države okolju posvečajo vedno več pozornosti (na področju energetike – obnovljivi viri energije, na področju okoljevarstva – čistilne akcije, bolj strogo ločevanje odpadkov, itd.). Vendar pa okoljevarstvo v mednarodnem okolju ter na političnem parketu vsekakor ni nova tema, zametke razvoja mednarodnega varstva okolja namreč lahko opazimo že v letu 1872 ob sicer neuspelem poskusu ustanovitve mednarodne komisije za zaščito ptic selivk, ki jo je predlagala švicarska vlada (Caldwell v Pavšič in Šabič 2011, 19).¹² Bolj intenzivno zavedanje o grožnjah, ki jih predstavljajo mednarodni okoljski problemi, se je začelo nekje v poznih 1960-ih letih (Greene 2001, 387). To zavedanje se je kazalo tudi v ustanovitvah mednarodnih nevladnih organizacij na področju varstva okolja, med katerimi je ena najbolj znanih zagotovo Greenpeace, ki je bila ustanovljena leta 1971 (Pavšič

¹² Caldwell, Lynton Keith. 1984. *International Environmental Policy*. Durham, NC: Duke University Press. V Pavšič in Šabič (2011, 19).

in Šabič 2011, 21). Kot odgovor na naraščajočo skrb za mednarodne okoljske probleme je bila leta 1972 v Stockholmu organizirana Konferenca Združenih narodov o človekovem okolju (UNCHE – *United Nations Conference on Human Environment*). Konferenco štejejo kot prelomnico v razvoju mednarodne okoljske politike, saj imajo nekatera načela, institucije in programi, ki so bili sprejeti na konferenci, trajen učinek (Greene 2001, 390). Avtorji (Greene 2001; Pavšič in Šabič 2011; O'Neill 2009; Šabič in Penca 2009) se strinjajo, da je to prva konferenca, na kateri se je okolje resnično pojavilo na mednarodnopolitični agendi. Kot dodaja O'Neillova (2009, 27) je ta konferenca postavila začetek modernemu obdobju globalnega okoljskega sodelovanja. Konference se je udeležilo 114 držav, 19 medvladnih in preko 400 nevladnih organizacij (Pavšič in Šabič 2011, 22). Države so na konferenci sprejele deklaracijo s 26 nezavezujočimi načeli in Akcijskim načrtom, v katerem je opredeljenih 109 priporočil za bolj natančno mednarodno akcijo (O'Neill 2009, 28). Stockholmska konferenca je pomagala postaviti okolje na mednarodno politično agendo in jo uvrstila na uradno agendo ZN. Med drugim je bil na konferenci ustanovljen tudi Program Združenih narodov za okolje (UNEP – *United Nations Environment Programme*) (prav tam) s sedežem v Nairobiju, ki je bil kot dodatek Generalni skupščini ZN, kot eden njenih pod-organov (Pavšič in Šabič 2011, 23).

Leta 1979 je v Ženevi potekala Prva konferenca o podnebnju, ki je spodbudila ustanovitev Svetovnega programa za okolje (*World Climate Programme*), katerega naloga je proučevanje podnebnih sprememb. V okviru ZN je bila ustanovljena Svetovna komisija za okolje in razvoj, ki je 1987. leta izdala t. i. Brundtlanovo poročilo, le-to je uvedlo pojem 'trajnostni razvoj' in doseglo široko mednarodno podporo (Greene 2005, 392). Trajnostni razvoj pomeni razvoj, ki omogoča sedanjim generacijam razvoj in zdravo življenjsko okolje, vendar ne na način, ki bi ogrožal razvoj in zdravo življenjsko okolje prihodnjih generacij (Pavšič in Šabič 2011, 24).

Leta 1988 je bil ustanovljen Mednarodni forum o podnebnih spremembah (*Intergovernmental Panel on Climate Change – IPCC*), ki je prvi organ za spremljanje podnebnih sprememb in njihovih posledic in ki združuje znanstvenike iz celega sveta (Grgantov 2010, 56). Leta 1990 je IPCC izdal prvo poročilo, v katerem ugotavlja, da emisije TGP (povzročene s človeškim delovanjem) povečujejo učinek tople grede. Opozorili so tudi na 25 odstotno povečanje koncentracij CO₂ v ozračju (prav tam). Temu je sledila ena pomembnejših konferenc, Konferenca v Riu, ki je potekala leta 1992 in katere se je udeležilo 178 držav, od česar je bilo kar 100 šefov držav ali vlad, preko 1000 nevladnih organizacij ter več tisoč novinarjev (Halpern

v Pavšič in Šabič 2011, 24).¹³ Pavšič (2010, 27–28) povzame tudi pomembne dokumente, ki so bili sprejeti na konferenci, in sicer so to:

- Deklaracija o okolju in razvoju
- Agenda 21
- Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja (UNFCCC – *United Nations Framework Convention on Climate Change*)
- Konvencija Združenih narodov o biološki raznovrstnosti (*United Nations Convention on Biological Diversity*)
- Izjava o načelih glede gozdov (*The Statement of Forest Principles*)

Poleg omenjenih dokumentov, ki so jih države sprejele, so na tej konferenci države tudi, kot pravita Šabič in Penca (2009, 97) dokončno 'posvojile' koncept trajnostnega razvoja, ki je prisoten skozi celotno besedilo deklaracije, s čimer se dokazuje, da so pogajalci namenili razvoju prednost pred zaščito narave. Vidmar (2007, 42) ocenjuje Konferenco v Riu za prelomno, saj je spodbudila vse instance (zunanje ministre, preostale dele vlad – finance, ekonomija, znanost, energija, kmetijstvo, razvoj), da so se začele ukvarjati z okoljem, prav tako so bili imenovani posebni veleposlaniki.

Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja (UNFCCC – *United Nations Framework Convention on Climate Change*) je eden temeljnih dokumentov na področju mednarodnega okoljevarstva. Gre namreč za prvi mednarodno zavezujoč dokument, ki vprašanje odziva na spreminjanje podnebja obravnava na mednarodni ravni (Grgantov 2010, 57). V 2. členu UNFCCC¹⁴ je opredeljen njen namen, in sicer:

»Končni cilj te konvencije in vseh z njo povezanih pravnih instrumentov, ki jih srečanje pogodbenic lahko sprejme, je doseči, v skladu z njenimi določili stabilizacijo koncentracije toplogrednih plinov v atmosferi na ravni, ki bo preprečila nevarno antropogeno poseganje v podnebni sistem. Takšna raven naj bi bila dosežena v časovnem okvirju, ki je zadosten, da omogoči ekosistemom, da se naravno prilagodijo podnebnim spremembam, in da zagotovi, da proizvodnja hrane ne bo ogrožena in da omogoča, da se gospodarski razvoj nadaljuje na trajnosten način«.

¹³ Halpern, Shanna L. 1992. *The United Nations Conference on Environment and Development: Process and Documentation*. V Pavšič in Šabič 2011, 24.

¹⁴ Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja – *United Nations Framework Convention on Climate Change*, 9. maja 1992, v veljavo stopila 21. marca 1994.

Konvencija je stopila v veljavo 21. marca 1994, danes pa so njene članice že skoraj vse države. 197 držav, ki je konvencijo ratificiralo, so pogodbene stranke konvencije (*Parties to the Convention*) (UNFCCC 2014a). V okviru konvencije je bil ustanovljen tudi t. i. konferenca pogodbenih strank – COP (*Conference of the Parties*), ki je najvišji odločevalski organ konvencije. Vse države, ki so članice konvencije, so zastopane v COP, ki je namenjen pregledu izvajanja konvencije in njenih pravnih instrumentov (UNFCCC 2014b). Članice se dobivajo na letnih srečanjih COP, prvo srečanje je bilo marca 1995 v Berlinu, Nemčija (prav tam).

Kjotski protokol (tudi Protokol) je mednarodni sporazum, ki je povezan z Okvirno konvencijo. Države, ki so ga ratificirale, pravno zavezuje, da zmanjšajo svoje izpuste oz. emisije CO₂ (UNFCCC 2014c). Kjotski protokol je bil sprejet 11. decembra 1997, v veljavo pa je stopil šele 16. februarja 2005 (prav tam). Da Protokol stopi v veljavo in postane del mednarodnega prava, ga je moralo ratificirati 55 odstotkov bolj razvitih držav, ki predstavljajo 55 odstotkov celotnih emisij industrializiranih držav (Giddens 2012, 187). Začetno zavezujoče obdobje se je začelo v letu 2008 in se je končalo v letu 2012 (prav tam), v katerem morajo t. i. države Aneksa I (razvite države) zmanjšati izpuste toplogrednih plinov glede na izhodiščno leto 1990 (Grgantov 2010, 58). Pred zaključkom obdobja (leta 2012) so države na osmem srečanju članic Kjotskega protokola, ki je potekal decembra 2012 v Dohi, Katarju, sprejele dogovor o podaljšanju le-tega, kar je v skladu s členoma 20 in 21 Kjotskega protokola. S tem so obdobje podaljšale do 2020 (UNFCCC 2014č). V tem obdobju se je k zmanjšanju izpustov uradno zavezalo le 37 držav, ki so odgovorne za 15 % globalnih izpustov. Mnogo velikih držav (med njimi Rusija, Japonska in Kanada) k sporazumu ni pristopilo, zaradi mnenja, da pristop ni smiseln, saj ne zavezuje največjih onesnaževalk (STA 2016).

Naslednja velika konferenca je potekala v Johannesburgu leta 2002, udeležba na konferenci pa je bila rekordna, udeležilo se je je 191 držav, približno 10.000 predstavnikov različnih interesnih skupin, 8000 nevladnih organizacij in več kot 4000 novinarjev (Pavšič in Šabič 25–26). Na konferenci sicer niso sprejeli nobenih dolgoročnih strategij ali drugih pomembnih dokumentov, kot na konferenci 10 let prej. Poudarek je bil na razpravi glede izvajanja in napredka Agende 21 (prav tam).

Zadnja večja konferenca na ravni ZN je potekala leta 2012 v Riu de Janeiro, imenovana tudi 'Rio + 20' (United Nations Department of Economic and Social Affairs 2016). Na konferenci so se države članice dogovorile, da pričnejo s procesom razvoja niza trajnostno razvojnih ciljev

ali s tujko SDGs – *Sustainable Development Goals*, ki bodo nadgrajevali milenijske razvojne cilje in se približali razvojni agendi po letu 2015 (prav tam). Na konferenci so bile sprejete tudi prelomne smernice za politiko zelenega gospodarstva, katerega namen je, da prispeva k izkoreninjenju revščine kot tudi trajnostnemu gospodarskemu razvoju, krepitvi družbene vključenosti, izboljševanju človeške blaginje, ustvarjanju priložnosti za zaposlitev in dostojno delo za vse, pri čimer se ohranja zdravo delovanje ekosistemov na Zemlji. Poleg omenjenega so vlade na konferenci v Riu sprejele tudi 10-letni okvir programov trajnostne porabe in proizvodnih vzorcev (prav tam).

Čeprav sem si za okvir proučevanja postavila do leta 2013, je vendar na tem mestu potrebno dodati tudi Podnebno konferenco v Parizu, ki je potekala decembra 2015 v Parizu, Franciji in ki ima zgodovinski pomen. Namreč prvič v zgodovini se je združilo vseh 195 držav v boju proti podnebnim spremembam (MZZ 2015). Sprejele so podnebni sporazum, ki jih zavezuje, da se povprečne globalne temperature ne smejo dvigniti nad dve stopinji Celzija do konca stoletja glede na predindustrijsko dobo. Države pa tudi spodbuja k ukrepom za omejitve na 1,5 stopinje Celzija (Žerjavič 2015). Kot so še objavili na spletni strani MZZ gre za univerzalen, dolgoročen, pravno zavezujoč in uravnotežen dokument, ki predstavlja celovit načrt za zaščito planeta za bodoče generacije (MZZ 2015).

3.1.1 ZELENA SKUPINA KOT AMBICIOZEN PROJEKT SLOVENSKE DIPLOMACIJE

Zelena skupina je nastala leta 2009, in sicer na pobudo takratnega slovenskega zunanjega ministra Žbogarja. Združuje 6 držav, poleg Slovenije še Islandijo, Kostariko, Singapur, Združene arabske emirate in Zelenortske otoke (Gradivo sektorja za globalne izzive MZZ 2011), ki jim je poleg skrbi za okolje skupno tudi to, da so po kvantitativnih kriterijih male države, vendar ne nujno tudi po kvalitativnih kriterijih. Države družijo spodbujanje uporabe čiste energije, obnovljivih virov in energetske učinkovitosti, pri čimer ima vsaka država svoje izzive in dobre prakse na določenem področju. Tako npr. Zelenortske otoke pospešujejo uporabo vetrne in sončne energije. Kostarika si je s pobudo »Mir z naravo« prizadevala za ogljično nevtralnost s trajnostno rabo naravnih virov. Islandija je naredila prehod na rabo obnovljivih virov energije. Tudi Singapur je sprejel različne ukrepe za zmanjšanje izpustov z izboljšanjem energetske učinkovitosti, čeprav je omejen pri uporabi alternativnih virov energije. Združeni arabski emirati so se v okviru projekta Masdar lotili energetske vsestransko. Zavezali so se k čisti energiji, energetske učinkovitosti, zmanjšanju izpustov ogljikovega dioksida in usposabljanju

strokovnjakov na področju pridobivanja obnovljivih virov energije in čistih tehnologij. Tudi Slovenija si na tem področju prizadeva za trajnostno gospodarjenje z gozdovi in kakovostno uporabo biomase (MZZ 2009a).

Tudi na področju vode imajo države Zelene skupine različne probleme na eni strani in dobre prakse na drugi. Tako so npr. Zelenortski otoki povsem odvisni od dežja in razsoljevanja, Kostarika ima bogate vodne vire, hidroelektrarne pa proizvedejo 70% električne energije. Islandija skoraj vso električno energijo pridobi s čisto energijo, kar jo uvršča med vodilne države na svetu, ki za proizvodnjo toplotne in električne energije izrabljajo geotermalne vire. Islandija pokriva 80% vseh svojih potreb po vodi. Singapur spodbuja razvoj membranske tehnologije, s katero bi visoko očiščene odpadne vode lahko vračali v vodne zaloge. Kar se tiče vode se Združeni arabski emirati usmerjajo k zmanjšani porabi vode in bolj učinkoviti oskrbi. Slovenija je obogatena z raznolikimi vodnimi viri, kar ji omogoča učinkovit sistem za gospodarjenje z viri (MZZ 2009a).

a) Islandija

Islandija je najsevernejša država Evrope, njena površina meri 103.000 km². Glavno mesto je Reykjavik, celotna država šteje 331.918 prebivalcev (ocena leta 2015) (CIA World fact book 2016a). Islandija je pretežno sestavljena iz vulkanskih tal, obkroženih z gorami. Lavina polja pokrivajo skoraj 11 % države ter ledeniki skoraj 12 %. Med mnogimi aktivnimi vulkani, je povprečen izbruh vulkana enkrat na pet let. Islandija ima tudi največji ledenik na svetu, ki meri približno 8.400 m². Na Islandiji je mnogo jezer, vrečev in gejzirjev. Večina rek na Islandiji je kratkih in neplovnih, vendar imajo zaradi hitrih tokov in slapov velik energetski potencial (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007a).

Islandija ni ravno bogata z gozdovi, samo 1% celotnega njenega ozemlja je poraščen z gozdom, pa še ta drevesa so majhne rasti. Prvotno obsežni brezini gozdovi so bili posekani za potrebe ogrevanja in zaradi »čiščenja« za ovčerejo. V zadnjih letih so gozdovi, ki so ostali, zaščiteni, začelo se je tudi pogozdovanje (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007a).

Kar se tiče energetike, za Islandijo ni znano, da bi imela zaloge nafte, zemeljskega plina ali premoga, zato je celotna država odvisna od uvoza, da zadosti potrebam po fosilnih gorivih. Država se pri ustvarjanju električne energije in pri ogrevanju zanaša na hidroelektrično in

geotermalno energijo (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007a). Skoraj 100% električne energije pridobi s čisto energijo (MZZ 2009a). Hidroelektrična energija je tudi glavni vir električne energije na Islandiji, iz nje pridobi 83% energije, kateri sledi geotermalna s 16 % ter konvencionalni termalni viri, ki predstavljajo manj kot 1% (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007a). Islandija je med vodilnimi državami na svetu, ki za proizvodnjo toplotne in električne energije izrabljajo geotermalne vire (MZZ 2009a). Približno 85 % populacije živi v domovih, ki jih ogreva geotermalna energija (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007a).

Leta 2011 je bil med Slovenijo in Islandijo sklenjen Memorandum o sodelovanju na področju obnovljivih virov energije s konkretnimi načrti (med drugim tudi gradnja geotermalne elektrarne v Sloveniji), kar nakazuje na pozitivne posledice sodelovanja med državami na področju okoljske diplomacije.

b) Kostarika

Kostarika je tretja najmanjša država v centralni Ameriki s površino 51.100 kvadratnih kilometrov (vključujoč nekatere male otoke) (CIA World Factbook 2016b), pri čimer 30 % ozemlja predstavljajo atlantske obalne ravnine. Ta del je nizek, močvirnat, vroč, pretirano deževen in močno gozdnat. Petnajst malih rek namaka Kostariko. Država leži v zmerno potresnem področju, ki doživlja občasne potrese, nekatere celo hude (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007b). Prebivalstvo Kostarike je bilo v letu 2015 ocenjeno na 4.814.144, kar jo uvršča na 124. mesto na svetu (glede na število prebivalstva) (CIA World Factbook 2016b).

Kostarika poseduje različno floro in favno, od tropskih gozdov in savane, pri čimer je tropski gozd bogat z ebenovino, balso, mahagonijem, hrastom, lovorjem, campano in cedro. Rastlinsko življenje je bogato. Država ima več kot 1000 vrst orhidej. Večina vrst divjih sesalcev, ki so skupni južni in centralni Ameriki, kot so jaguarji, jeleni, pume in sorte opic, se najdejo v Kostariki. Tam je 600 vrst ptic in 130 vrst kač ter žab. Veliko je rib in insektov (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007b).

Skoraj celotno ozemlje Kostarike je bilo nekoč pokrito z gozdovi. Krčenje gozdov za kmetijske namene in gojenje goveda je zmanjšala gozdnate površine na samo 38 % celotnega ozemlja. Med leti 1990 in 1995 je država izgubila povprečno 3 % gozdov letno. Večino lesa je bilo zapravljenega z zažiganjem in gnitjem, bilo je malo spodbud za ohranjanje gozda in

pogozdovanje. Rezultat je bila erozija in izguba rodovitnih tal (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007b).

Velik okoljski problem predstavlja onesnaženost tal zaradi gnojil in pesticidov, ki se uporabljajo pri gojenju denarno pomembnih pridelkov kot so banane, sladkorni trs in kava. Uporaba pesticidov je v Kostariki večja kot v drugih državah centralne Amerike skupaj (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007b).

Kostarika ima 112 kubičnih kilometrov obnovljivih vodnih virov, od tega se 80 % uporablja za kmetijske dejavnosti. 99 % mestnega prebivalstva ima varno pitno vodo, kot tudi 92 % ruralnega prebivalstva. Sistem nacionalnih parkov na Kostariki je eden najbolj obsežnih in dobro razvitih v Latinski Ameriki. Pokriva skoraj 4 % celotnega ozemlja, zaščitene pa je 23 % celotnega zemeljskega območja.

Kostarika nima dokazanih virov nafte, zemeljskega plina ali premoga ter se za zadovoljevanje svojih potreb po ogljikovodikih v celoti zanaša na uvoz (celotna surova nafta in celoten premog sta uvožena). Kostarika je v veliki meri odvisna od električne energije, s čimer zadovoljuje večino svojih energetskih potreb. Hidroenergija znaša 71,4 % proizvodne zmogljivosti in 80 % energije proizvedene v letu 2002. Dodatne kapacitete in proizvodnja so iz geotermalnih/drugih in konvencionalnih toplotnih virov. V letu 2002 je geotermalna/drugi viri znašala 12 % kapacitete ali 18,6 % proizvodnje energije. Konvencionalni toplotni viri so znašali 16,4 % kapacitete ali 1,5 % proizvodnje energije (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007b).

c) Singapur

Republika Singapur je druga najmanjša država v Aziji. Sestavlja jo otok Singapur in nekaj manjših pripadajočih otočkov. Območje ozemlja pokriva 693 kvadratnih kilometrov in je večinoma nizko ležeče, zeleno, z manjšimi hribčki v središču. Najvišja točka otoka je Bukit Timah s 166 m nadmorske višine (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007c). Leta 2015 je bilo prebivalstvo ocenjeno na 5.674.472 (CIA World Factbook 2016c).

Otok Singapur je večinoma neporaščen. Gost tropski gozd, ki je prvotno pokrival otok Singapur, je bil večinoma počiščen. Še vedno je nekaj deževnega gozda v osrednjem območju otoka. Prav tako so na otoku tudi obsežna umetna močvirja ob obali. Urbano življenje je omejilo

živalsko življenje, leta 2002 je tam prebivalo vsaj 85 vrst sesalcev, 142 vrst ptičev in več kot 2200 vrst rastlin po vsej državi (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007c).

Okoljske probleme predstavljajo onesnaženost zraka zaradi prevoznih sredstev. Leta 1992 je bil Singapur med 50 državami z najvišjimi emisijami industrijskega ogljikovega dioksida na svetu. Največja reka Seletar je dolga komaj 14 km. Singapur nima dovolj vode, da bi zagotovil potrebe svojih ljudi. Štirje odstotki letnega odjema se uporabljajo za kmetijstvo in 51 % za industrijske namene. Onesnaženost zaradi naftne industrije je tudi velik problem, saj mesta proizvedejo 0,9 milijonov ton trdih odpadkov na leto. Odpadne vode se obravnava in reciklira za ohranjanje oskrbe z vodo (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007c).

Leta 2000 je bilo okoli 3,3 % kopnega ozemlja označenega kot gozd. Singapur ima omejene naravne vire, ima tretji največji center naftne rafinerije in ogromen naftni ter kovinski trgovski trg v Aziji. Celotna električna energija se v Singapurju proizvaja termično, večinoma iz uvoženih mineralnih goriv. Tri podružnice Singapurske energetike proizvajajo 90 % singapurske moči (Worldmark Encyclopedia of Nations 2007c).

d) Združeni arabski emirati

Združene Arabske Emirate sestavlja sedem emirats s skupno površino 83.600 kvadratnih kilometrov. Njeno prebivalstvo je bilo leta 2015 bilo ocenjeno na 5.779.760 prebivalcev, glede na podatke Združenih narodov pa je bilo prebivalstvo za isto obdobje ocenjeno na 9.157.000, saj naj bi priseljenci predstavljali 85 % celotnega prebivalstva (CIA 2016č).

Skoraj celotno ozemlje države je puščava. Združeni arabski emirati nimajo trajnih vodnih tokov niti redno pojavljajoče se površinske vode. Padavine, ki so, se izsušijo v gorah. Zaradi puščavskega podnebja je vegetacija skromna in v veliki meri omejena na nizko grmičevje. Na milijone dreves je bilo zasajenih v Abu Zabyju in so priskrbele habitat za različne živalske vrste. Leta 1990 je vlada uvedla program ohranjanja in upravljanja za ohranitev in zaščito puščavskih živali in rastlinja (Encyclopaedia Britannica 2016a).

Leta 1958 je bila v Abū Zabyu odkrita nafta. Vlada tega emirata je lastnik kontrolnega deleža v vseh podjetjih za proizvodnjo nafte preko Nacionalnega naftnega podjetja Abu Dhabija – *Abu Dhabi National Oil Company*. Proizvodnja nafte in zemeljskega plina prispeva približno eno

četrtno BDP-ja, vendar zaposluje le majhen del delovne sile. Dubayy proizvede približno eno tretjino celotne proizvodnje nafte v državi. Rezerve zemeljskega plina federacije so med največjimi na svetu. Ker se ZAE zanašajo na energetske intenzivne tehnologije kot so razsoljevanje morske vode, klimatizacijo in ker so subvencije na gorivo spodbudile potratno uporabo energije, imajo eno od največjih stopenj energijske porabe na svetu (prav tam).

Kljub velikim zalogam ogljikovodikov, je hitra rast domačega povpraševanja, ki ga je povzročila rast prebivalstva in industrializacija v prvem desetletju 21. stoletja, prisilila emirate, da uvažajo zemeljski plin in da črpajo zaloge nafte glede na izvozno ceno. Z namenom zaščite prihodnosti proizvodnje ogljikovodikov, je federacija začela raziskovati druge vire za domačo energijo. Leta 2009 so emirati sklenili pogodbo s Korejskim podjetjem za elektriko za gradnjo štirih nuklearnih reaktorjev v državi do leta 2020. Abu Zaby in Dubayy sta začela investirati v obnovljivo energijo. Leta 2013 je Abu Zaby odprl za tisti čas eno največjih sončnih elektrarn na svetu, ki je sposobna napajati 20.000 domov (prav tam).

Od leta 1960 so ZAE nastali iz relativno anonimne države v svetovnih zadevah, v eno najbogatejših in najbolj dinamičnih malih držav na svetu. Hitri razvoj infrastrukture v skoraj vsakem kotičku države posreduje vizualne dokaze ogromnih sprememb. Javna in zasebna gradnja ter sodobni potrošniški vzorci so dokaz po vsej državi (Nations Encyclopedia 2016).

Naravnega gozda je malo in je v letu 2000 pokrival približno 3,8 % celotnega ozemlja. Njihov oddelek za gozdove je med leti 1980 in 1995 posadil 80 milijonov dreves, kar je stalo 3 milijarde dolarjev (Nations Encyclopedia 2016). Razen gojenih rastlin, obstajata dve kategoriji rastlinja v ZAE: omejena (*salt-loving*) vegetacija močvirja in puščavska rastlinska skupnost, ki vključuje širok spekter flore, ki je najbolj razširjena po deževju (Nations Encyclopedia 2016). Čiščenje naravne vegetacije, čezmerna paša živine in obsežno krčenje gozda (v starih časih) je vodilo do dezertifikacije. Prekomerno črpanje podzemne vode je prinesel dvig slanosti tal. Odplake od naftne industrije so prispevale k onesnaženju zraka. V letu 1992 so bili ZAE uvrščeni med 50 držav z največjo stopnjo emisij industrijskega ogljikovega dioksida. Imajo 0,2 kubičnega kilometra obnovljivih virov energije, od tega jih 67 % uporabijo za kmetijske dejavnosti ter 10 % za industrijske namene (Nations Encyclopedia 2016).

Celotne rezerve surove nafte so bile v začetku leta 2002 ocenjene na 97,8 milijard sodov ali na približno 10 % svetovne celote. ZAE ima druge največje proizvodne kapacitete nafte izmed

držav Organizacije držav izvoznic nafte OPEC – *Organization of the Petroleum Exporting Countries* (več samo Saudska Arabija). Leta 1995 je izvoz nafte predstavljal 46 % vseh izvoznih prihodkov. Dokazane rezerve ZAE zemeljskega plina so v celoti merile okrog 6 trilijonov kubičnih metrov. Celotna elektrika se proizvede toplotno iz nafte in zemeljskega plina (Nations Encyclopedia 2016).

e) Zelenortski otoki

Zelenortski otoki obsegajo ozemlje 4.033 kvadratnih kilometrov. Sestavljen je iz 10 otokov in 5 otočkov. Veriga otokov je vulkanskega izvora. Prebivalstvo Zelenortskih otokov je leta 2015 ocenjeno na 545.993, kar jih uvršča na 174. mesto na svetu (glede na prebivalstvo) (CIA World Factbook 2016d).

Velik del ozemlja, ki se ga uporablja za pridelavo pridelkov ali živine, je preveč sušnega ali strmega za te namene, kar je povzročilo erozijo tal. Suša prispeva h kopenskim problemom Zelenortskih otokov, tako kot tudi cikloni, vulkanske aktivnosti in napadi insektov. Intenzivno povpraševanje po lesu kot gorivu je vodilo v virtualno izginotje avtohtone vegetacije. Oskrba z zemljo in vodo je pod negativnim vplivom insekticidov, pesticidov in gnojenja. Leta 2000 je okoli 74 % prebivalstva imelo dostop do varne pitne vode (Worldmark Encyclopedia 2007č).

Zelenortski otoki imajo malo naravnih virov. Oskrba z zelo omejenimi vodnimi viri je resna odgovornost. Domači viri energije, razen drv, vetra in sonca ne obstajajo. Država se v celoti zanaša na uvožena naftna goriva. Na lokalni ravni je večina potrebe po energiji zadovoljena z uporabo drv, čeprav je posledica povpraševanja po teh virih postala velik okoljski problem. Poskusni pristopi v smeri k oskrbi z energijo so v preiskavi. Spoznan je bil potencial v obnovljivih virih energije (Encyclopaedia Britannica 2016b).

Najbolj razširjena kmetijska dejavnost otočja je vrtnarjenje za domačo porabo. Vrtna semena vključujejo koruzo, kasavo, sladki krompir in banane. Le nekje 11,2 % ozemlja je primerne ga za kmetijsko predelavo. Pogoste suše poslabšajo večno pomanjkanje z vodo. Gozdovi na otoku so bili posekani za gorivo in suša je poškodovala mnogo gozdnih površin. Obsežno pogozdovanje je v teku kot del programa razvoja vodnih virov. V celoti je bilo 4,3 milijonov dreves posajenih med leti 1978–83. Leta 2001 je celotno proizvedeno in porabljeno elektriko

pridobila iz toplotnih virov. Obstajajo drevesa tako zmernih kot tropskih podnebij, odvisno od višine. Edini domači sesalec je dolgouhati netopir (Worldmark Encyclopedia 2007d).

3.2 RAZVOJ OKOLJEVARSTVA IN OKOLJSKE DIPLOMACIJE NA RAVNI EVROPSKE UNIJE

Razvoj okoljske diplomacije se je hkrati z razvojem na globalni ravni začel tudi na regionalni ravni, oz. konkretno na ravni Evropske unije (EU). Po prvi večji mednarodni konferenci UNCHE leta 1972 je tudi Evropska skupnost (ES) začela oblikovati svojo lastno okoljsko politiko, in sicer na srečanju šefov držav in vlad Skupnosti v Parizu (Bretherton in Vogler v Grgantov 2010, 27).¹⁵ Leta 1973 je ES na podlagi sklepov srečanja v Parizu osnovala prvi Okoljski akcijski program (*Environmental Action Programme*) (Johnson in Corcelle v Grgantov 2010, 27).¹⁶ V akcijskem programu so bile določene temeljne smernice za oblikovanje aktivnosti Skupnosti na področju varovanja okolja. Leta 1973 je bil ustanovljen tudi Generalni direktorat za okolje v okviru Evropske komisije ('DG Environment'), katerega namen je zaščititi, ohraniti in izboljšati okolje v Evropi tako za zdajšnje kot tudi prihodnje generacije (European Commission 2015).

Po podpisu Enotne evropske listine leta 1987 se je na evropski ravni začelo okoljske zahteve vključevati v ostale politike, kot npr.: promet, energetike, regionalna politika, kmetijstvo in industrija. Vprašanju podnebnih sprememb se je začelo posvečati več pozornosti, sčasoma je postala to politična prioriteta (Grgantov 2010, 27). Leta 1990 je EU sprejela uredbo o ustanovitvi Evropske agencije za okolje (EEA – *European Environment Agency*), ki je začela veljati leta 1993, po sprejetju odločitve o sedežu agencije EEA v Kopenhagnu. Z omenjeno uredbo je bilo ustanovljeno tudi Evropsko okoljsko informacijsko in opazovalno omrežje (Eionet) (EEA 2016). Naloga agencije je zagotavljati zanesljive in neodvisne informacije o okolju. Predstavlja vir informacij za vse zainteresirane, tako za odločevalce – torej za vse, ki se ukvarjajo z razvojem, sprejemanjem in ocenjevanjem okoljske politike, kot tudi za državljane. Agencija EEA ima danes 32 držav članic (prav tam). Uporabniki informacij EEA so predvsem ustanove EU (Evropska komisija, Evropski parlament, Svet) in države članice, med drugim tudi

¹⁵ Bretherton, Charlotte in John Vogler. 1999. *The European Union as a Global Actor*. London in New York: Routledge. V Grgantov 2010, 27.

¹⁶ Johnson, Stanley P. in Guy Corcelle. 1997. *The environmental policy of the European communities*. London, The Hague, Boston: Kluwer law international. V Grgantov 2010, 27.

Evropski ekonomsko-socialni odbori ter Odbori regij. Informacij EEA se poslužujejo tudi poslovni svet, univerze, nevladne organizacije idr.

EU aktivno sodeluje na globalnih konferencah v ZN (kot npr. na konferenci v Riu). Prevezela je vodilno vlogo pri sprejemanju Kjotskega protokola itd., zato lahko upravičeno trdimo, da je eden vodilnih akterjev na področju okoljske diplomacije (Vidmar 2007, 55). EU je aktivna na vseh področjih okoljske zakonodaje, saj smernice in uredbe obsegajo področja kot so: onesnaževanje voda in zraka, energija, problematika onesnaževanja s hrupom, nevarne snovi (kemikalije, industrijska tveganja, biotehnologija), ravnanje z organskimi odpadki, ohranjanje flore in favne, jedrska varnost, ravnanje z radioaktivnimi odpadki (Kopteyn in van Themaat v Vidmar 2007, 56).¹⁷ Temeljna izhodišča politike EU se gibljejo okrog etike. Velik del zakonodaje namreč temelji na domnevah, da je narava vrednota in da je potrebno ohranjati naravo ter zdravo okolje ne samo za sedanjo generacijo, temveč tudi za prihodnje, kar je temeljni element trajnostnega razvoja (Vidmar 2007, 56–7).

EU je poleg aktivnega sodelovanja pri multilateralnih in regionalnih konvencijah (pri katerih je ena od pogodbenih strank), vzpostavila je tudi stalne odnose s tretjimi državami v okviru *Global Climate Change Alliance* (GCCA 2016). Ustanovljena je bila leta 2007 z namenom utrjevanja dialoga in sodelovanja z državami v razvoju, posebej z manj razvitimi državami ter z malimi otoškimi državami v razvoju na področju podnebnih sprememb. Pristojnosti EU na področju okolja so različne. Na nekaterih področjih ima EU izključno pristojost, na nekaterih drugih ima t. i. mešane pristojnosti. Okoljska politika večinoma spada pod deljene pristojnosti, kar pomeni, da velik del pristojnosti ostaja v rokah držav članic. Področje kot je kakovost zraka, spada pod pristojnost Skupnosti (Vidmar 2007, 57).

Zeleno diplomatsko mrežo (GDN – *Green Diplomacy Network*) sestavljajo uradniki, ki se z zadevami okolja in trajnostnega razvoja ukvarjajo na ministrstvih za zunanje zadeve ali na diplomatskih misijah. Mreža se osredotoča na okoljske teme, ki so posebej pomembne za zunanje odnose EU, kot so podnebne spremembe, biotska raznovrstnost, degradacija tal in obnovljiva energija. Mreža je prispevala k oblikovanju 'nove kulture' na področju trajnostnega razvoja s tem, da je točke, ki so povezane z multilateralno agendo, vpeljala bolj sistematično v redne dvostranske (bilateralne) pogovore (EEAS 2016). GDN torej uporablja tako diplomatsko

¹⁷ Kopteyn, P. J. G. in Pieter Verloren van Themaat. 1998. *Introduction to the Law of the European Communities: From Maastricht to Amsterdam*. London, Haag in Boston: Kluwer Law International. V Vidmar 2007, 56.

mrežo evropske službe za zunanje delovanje (*European External Action Service – EEAS*) kot diplomatsko mrežo držav članic z namenom, da zagotovi učinkovita sredstva zbiranja in izmenjavanja informacij (prav tam). Namen mreže je:

- prek spodbujanja uporabe širokih diplomatskih virov EU kot so diplomatske misije, delegacije ter pisarne razvojnega sodelovanja podpirati okoljske cilje, voditi kampanje osveščanja in diplomatskih ukrepov. S tem se sporočilo EU prenaša tujim partnerjem po vsem svetu, namen pa je tudi zbrati poglede in mnenja partnerjev;
- izmenjava pogledov in deljenje izkušenj predvsem o tem, kako države članice, še posebej zunanja ministrstva in Evropska komisija vpeljuje okoljske probleme v njihova diplomatska prizadevanja;
- lokalni neformalni GDN v tretjih državah: razvoj lokalnih neformalnih okoljskih diplomatskih mrež v tretjih državah ter sodelovanje med ambasadami EU in delegacijami Evropske unije pri zbiranju informacij o specifičnih pozicijah partnerjev glede novih vprašanj (prav tam).

4 OKOLJEVARSTVO KOT VSEBINSKA PRIORITETA V SLOVENSKI ZUNANJI POLITIKI

Okoljevarstvo je imelo v slovenski politiki pomemben prostor še pred nastankom samostojne Slovenije. Preboj v zunanjo politiko je bil spodbujen s strani EU, namreč zaradi predsedovanja Svetu EU in pozornosti, ki ga je takrat okoljska diplomacija imela znotraj EU. Slovenija je bila, lahko bi rekli, prisiljena, da okolje uvrsti med prioritete svojega predsedovanja, s čimer se je spodbudilo raziskovanje na MZZ o tej temi. Svoj razcvet je okoljska diplomacija doživela v času ministrovanja Žbogarja, ki je bil tem temam zelo naklonjen in je okoljsko diplomacijo uvrstil med zunanjepolitične prioritete. Poglavje je namenjeno predstavitvi zmogljivosti Slovenije na področju okoljske diplomacije in razvoju okoljevarstva v vsebinsko zunanjepolitično prioriteto ter kasneje njenemu upadu.

4.1 POTENCIALNE ZMOGLJIVOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE NA PODROČJU OKOLJSKE DIPLOMACIJE

Male države se običajno osredotočijo na nekaj področij, predvsem tistih, kjer imajo potencialne primerjalne prednosti. V spodnjem podpoglavju sem opravila pregled, ki bo služil kot osnova

pri oceni in ali je smiselno, da si je Slovenija izbrala okolje kot svojo nišo v zunanji politiki in ali ima Slovenija potrebne predpogoje (ali ima naravne vire, ali ima strokovnjake na tem področju?) za usmeritev na to področje. V spodnjih dveh podpoglavjih so predstavljeni naravni viri, torej naravne danosti (ali je Slovenija sploh zelena dežela?) ter tudi človeški viri na področju okoljevarstva, pri čimer sem izpostavila dve zelo pomembni osebi na tem področju. Ti osebi sta dr. Lučka Kajfež Bogataj, ki je strokovnjakinja v svetovnem merilu ter dr. Janez Potočnik, ki je na regionalni ravni (EU) vodil sektor za okolje ter bil v letih 2010 do 2014 komisar za okolje. Nazadnje sem izpostavila tudi nekaj dobrih praks na področju okoljevarstva in trajnostnega razvoja, ki bi jih Slovenija lahko (ali pa jih že) predstavila v stikih in sodelovanjih s predstavniki drugih držav.

4.1.1 NARAVNI IN ČLOVEŠKI VIRI REPUBLIKE SLOVENIJE

V Sloveniji je biotska raznovrstnost ena med največjimi v Evropi in na svetu, namreč na manj kot 0,004 % celotne zemljine površine živi več kot 1 % vseh znanih in več kot 2 % vseh celinskih živečih rastlinskih in živalskih vrst (ARSO 2016). Na ozemlju Slovenije prebiva okoli 24 tisoč vrst živih bitij, mnoge ocene vseh potencialnih vrst se gibljejo med 45 in 120 tisoč. V Sloveniji je tudi 800 živalskih in 66 rastlinskih endemičnih vrst, ki se jih da najti le v Sloveniji in nikjer drugje na svetu, pestra pa je tudi podzemna biotska raznovrstnost. Visoka biotska raznovrstnost države je odlično izhodišče za nadaljnji razvoj turizma (MZZ 2013a). Na področju biotske raznovrstnosti se povežejo naravni viri in znanje ter tudi dobre prakse in tu ima Slovenija potencial za aktivno delovanje v zunanji politiki, zato tudi MZZ promovira slovensko znanje in naravne danosti na področju biotske raznovrstnosti v dialogu z drugimi državami in tudi preko okoljskih atašejev (prav tam).

Predpogoj za biotsko raznovrstnost pa predstavlja voda. Namreč, njeni ekosistemi so izjemno bogati z različnimi živalskimi in rastlinskimi vrstami, so gonilo razvoja, pogoj za zdravje in kakovost življenja. Naravni vodni potencial Slovenije je nadpovprečen tako v evropskem kot tudi globalnem merilu. Voda predstavlja ključen strateški naravni vir Slovenije, zato se jo celostno obravnava v okviru trajnostnega in nacionalnega razvoja in prav vodni segment bi lahko bil eden najmočnejših instrumentov slovenske zunanje politike (MZZ 2013a). Slovenija je med drugim aktivna tudi v Modri skupini, ki združuje države: Bangladeš, Brazilijo, Hrvaško, Egipt, Francijo, Nemčijo, Maldive, Maroko, Španijo, Slovenijo in Urugvaj pri promociji čim

širše realizacije pravice do varne pitne vode in sanitarij kot človekove pravice. Skupina deluje v okviru Sveta OZN za človekove pravice v Ženevi (MZZ 2012č).

Gozdovom se posveča zmeraj več pozornosti v mednarodni skupnosti. V okviru OZN je bilo leto 2011 razglašeno za mednarodno leto gozdov. Gozdovi pokrivajo približno 60 % površine ozemlja Slovenije, kar Slovenijo uvršča na tretjo mesto med najbolj gozdnatimi državami EU (za Švedsko in Finsko). Temelj za dobro stanje gozdov pa je dolgoročno upravljanje, ki temelji na načelih trajnosti in sonaravnosti, Slovenija pa sodi med pionirske države takšnega načina upravljanja. Slovensko znanje, izkušnje in strokovnjaki na tem področju so tudi mednarodno priznani in cenjeni (MZZ 2013b).

Na tem mestu kot pomembna posameznika na področju okoljske diplomacije izpostavljam dr. Lučko Kajfež Bogataj in dr. Janeza Potočnika, ki vsak v svojem okvirju delovanja uživata ugled in spoštovanje v mednarodni skupnosti. Dr. Lučka Kajfež Bogataj je vodja Centra za agrometeorologijo na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani (Biotehniška fakulteta 2016) in članica IPCC, prejemnika Nobelove nagrade za mir leta 2007. Kajfež Bogatajeva je tako rekoč glavni sogovornik v Sloveniji, ko se govori o podnebnih spremembah. Kot drugi pomembni predstavnik na področju okoljske diplomacije je dr. Janez Potočnik, ki je bil med leti 2010 in 2014 član Evropske komisije odgovoren za okolje. V letu 2014 je bil imenovan za 3-letni mandat kot član in so-predsedujoči Mednarodnemu panelu za vire (*International Resource Panel*), ki ga gosti UNEP. V istem mesecu je bil imenovan na mesto predsedujočega Forumu za prihodnost kmetijstva (*The Forum for the Future of Agriculture*) in na mesto člana Svetovalnega sveta Centra za evropsko politiko (*European Policy Centre's Advisory Council*) (UNEP 2016). Omenjena strokovnjaka sem izpostavila zato, ker uživata velik mednarodni ugled in s svojo odličnostjo pri opravljanju svojega dela, prispevata tudi k ugledu Slovenije v mednarodni skupnosti. Kot je izpostavila dr. Lučka Kajfež Bogataj v intervjuju za Mladino (Zgonik 2015) in kar poudarjajo tudi slovenski diplomati (Urh Lesjak 2012, Novak 2013, Škrilec 2013), nam strokovnjakov na področju okolja ne manjka, tako da bi jih bilo mogoče potrebno samo bolje izkoristiti.

4.1.2 DOBRE PRAKSE NA PODROČJU OKOLJEVARSTVA

Okoljevarstvo je svoj razmah na globalni in regionalni ravni doživelo še pred nastankom samostojne države Republike Slovenije, zato ne preseneča dejstvo, da je okolje kot tema v

slovenski politiki prisotno že od samega začetka. Na slovenskih tleh je bil še pred obstojem Republike Slovenije izveden obsežen projekt na področju gozdov, ki ima svoj začetek v 19. stoletju, vendar ima več nadaljevanj, sam projekt pa med dobre prakse pri pogovoru s tujimi predstavniki uvrščamo še danes (dokumenti ZGL MZZ). Na Krasu je zaradi poselitve in razvoja mest, bilo potrebnega vedno več lesa za kurjavo in gradnjo ladij, zaradi povečanega izkoriščanja gozda pa so nastale velike ogolele površine, zato so se v 19. stoletju (leta 1842 za istrsko in 1850 za tražaško-komenski kras), začeli oblikovati načrti za pogozdovanje tega območja (Zavod za gozdove Slovenije 2015). Začetki pogozdovanja tega območja segajo v leto 1884, ko je bil sprejet zakon o pogozdovanju Krasa (Sever 2006, 32), od leta 1889 do leta 1911 pa se je na novo pogozdilo 2657,06 hektarjev za kar je bilo uporabljenih 26.043.270 gozdnih sadik (Sever 2006, 41). V omenjenem pogozdovanju se je posadilo največ dreves črnega bora (91,6 %), smreke (4,6 %), jelke (1 %), ter ostale drevesne vrste, ki so bile uporabljene v majhnih količinah (kot so macesen, beli bor, hrast, itd. skupaj 2,8 %) (Sever 2006, 46–49). V drugi fazi pogozdovanja (v obdobju 1945–1954) se je uspešnost pogozdovanja Krasa še povečala, saj je bilo pogozdenih približno 4000ha (Zavod za gozdove Slovenije 2015). Ker območje Krasa pogosto prizadenejo naravne in druge nesreče povezane z gozdovi (kot so žled, požari, itd.), je skrb za gozd na Krasu stvar dolgoročnega upravljanja z gozdovi (prav tam).

Konvencija za varstvo reke Donave je splošen pravni instrument za sodelovanje na področju čezmejnega upravljanja z vodo v porečju reke Donave. Konvencija je bila podpisana 29. junija 1994 v Sofiji (Bolgarija) in je stopila v veljavo leta 1998. Njen cilj je zagotavljanje, da se s površinskimi in podtalnimi vodami donavskega porečja upravlja in uporablja trajnostno in enakomerno (ICPDR 2016). Slovenija je leta 2010 predsedovala Mednarodni komisiji za varstvo reke Donave (ICPDR - *International Commission for the Protection of the Danube River*). Predsedovanje se vsako leto izmenjuje med državami pogodbenicami Konvencije o varstvu reke Donave (MZZ 2010a). V času slovenskega predsedovanja je bil sprejet tudi Načrt upravljanja s porečjem Donave, ki prebivalcem in gospodarstvom Podonavja jasno predstavlja sprejete programe ukrepov za učinkovito in odgovorno upravljanje z vodnimi viri. Na slovesnosti ob predaji predsedovanja ICPDR je v uvodnem nagovoru takratni veleposlanik in stalni predstavnik pri OZN, Geržina, izpostavil sprejetje EU Podonavske strategije, ki je bila takrat prva EU makro-regionalna strategija, ki je presegala meje EU. Pri tem je poudaril sodelovanje Slovenije v pripravi omenjene strategije ter »...navedel nekaj prioriternih področij, ki jim bo Slovenija namenila posebno pozornost. Posebej je poudaril, da bi RS v naslednjih letih lahko postala vodilna država na svetu glede politike do voda. Zato imamo izkušnje, imamo

ekspertize, Inštitut za raziskovanje Krasa, Inštitut za vode itd. Smo tudi ena najbolj vodnatih držav na svetu.« (MZZ 2010b).

Slovenija je aktivna na področju čezmejnega upravljanja z vodnimi viri predvsem na porečju Donave in Save. Je tudi pobudnica priprave sporazuma o Savskem bazenu, podpisanega leta 2002,¹⁸ ki ureja celovito upravljanje s porečjem reke Save. Sporazum o Savskem bazenu v svoji preambuli opredeljuje Konvencijo o režimu plovbe na reki Donavi iz leta 1948 kot dogovor, katerega nadaljevanje oz. dopolnilna ureditev je dogovor o plovbi in trajnostnem razvoju porečja Save in njenih pritokov (Okvirni sporazum o Savskem bazenu). Sporazum so podpisale Bosna in Hercegovina, Republika Hrvaška, Republika Slovenije in tedanja Zvezna republika Jugoslavija ter je trajnostno naravnano, in sicer z namenom in tako ureditvijo, da bi ljudje, ki živijo v porečju reke Save, to porečje izkoriščali v dobro vseh živečih in prihodnjih rodov (MZZ 2016a). Mednarodna komisija za Savski bazen je regionalna mednarodna organizacija, njen namen pa je izboljšanje razmer v porečju reke Save, in sicer med drugimi plovnost, varstvo okolja, naravne rezervate, turistične zmogljivosti itd. Financiranje je urejeno preko prispevkov članic, sredstva pa pridobiva tudi iz EU. Slovenija je depozitar Okvirnega sporazuma o Savskem bazenu prav tako pa Protokola o režimu plovbe k Okvirnemu sporazumu o Savskem bazenu ter tudi Sporazuma o spremembah in dopolnitvah Okvirnega sporazuma o Savskem bazenu in Protokola o režimu plovbe. Sedež organizacije je v Zagrebu, vsake dve leti pa se predstavniki pogodbenic sestanejo v eni od držav članic (prav tam).

Kot enega spodbudnih projektov na meddržavni ravni bi lahko izpostavili t.i. projekt Marjetica, ki se je začel februarja 2010. Gre za multidisciplinarni projekt, katerega namen je prenos dobrih praks iz avstrijskega Waldviertla na slovensko Štajerko in Pomurje, na področju samooskrbe, razvoja podeželja, zagotavljanja prehranske varnosti, varovanja okolja, ohranjanja naravnih virov, ohranjanja obdelanih kmetijskih zemljišč in biotske raznovrstnosti, ohranjanja kulturne krajine, trajnostne energetike, podnebnih sprememb, itd. Cilj projekta je oživitev podeželja ob upoštevanju načel trajnostnega razvoja in povečevanja deleža samooskrbe države z lokalno pridelanimi kmetijskimi ter živilskimi izdelki. Iniciator projekta je bil evropski poslanec Ivo Vajgl v sodelovanju z veleposlaništvom RS na Dunaju (MZZ 2010c).

¹⁸ Okvirni sporazum o Savskem bazenu, podpisan 3. decembra 2002 v Kranjski Gori, v veljavi od 29. decembra 2004.

Slovenija spodbuja tudi zeleni turizem in ga predstavlja navzven. Pri zelenem turizmu gre za trajnostni turizem, ki temelji na okoljskem, družbenem, gospodarskem in podnebnem načelu. Zeleni turizem namreč minimizira vplive turizma na okolje in maksimizira njegovo prilagoditev podnebnim spremembam. Slovenska turistična organizacija razvija tudi t.i. Zeleno shemo slovenskega turizma (Uradni slovenski turistični informacijski portal 2016). Kot je še pojasnjeno pomeni izbiranje zelenih potovalnih izbir, podporo lokalnim restavracijam in hotelom, nakupu izdelkov domače obrti, uporabo storitev lokalnih prebivalcev, s ciljem, da se pomaga domačemu gospodarstvu in čim bolj zmanjša negativne vplive na okolje in družbeno skupnost (prav tam).

4.3 RAZVOJ OKOLJEVARSTVA IN OKOLJSKE DIPLOMACIJE NA RAVNI DRŽAVE REPUBLIKE SLOVENIJE

Okoljska tematika je že po Stockholmski konferenci leta 1972 postala stalnica v zunanji in notranji politiki držav. Po konferenci so se namreč v več kot stotih državah oblikovala okoljska ministrstva ali nevladne agencije, do naslednje konference leta 1992 je nastalo prek 100 nevladnih in vladnih organizacij, katerih področje delovanja je povezano z mednarodnim varstvom okolja (Pavšič in Šabič 2011, 23). Okoljska tematika je imela mesto v slovenski notranji in zunanji politiki tako rekoč od začetka lastne države oz. že prej, saj se je namreč leta 1989 udeležila konference v Berchtesgarnu, kjer so ministri alpskih držav sprejeli sklep o pripravi osnutka sporazuma za urejanje vprašanja varstva in trajnostnega razvoja Alp (Alpska konvencija). Konference, katere so se udeležili okoljski ministri, so bivšo skupno državo zastopali predstavniki Socialistične republike Slovenije. V bivši Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (SFRJ) z oblastjo v Beogradu so okoljska vprašanja bila razumljena kot 'obrobne teme' (Pongrac in Udovič 2013, 137). Alpska konvencija, ki jo je Slovenija ratificirala leta 1995 (Uradni list 19/1995), je v svetovnem merilu prva konvencija, ki se nanaša na varstvo nekega gorskega območja in je mednarodnopravno zavezujoča (Alpska konvencija). Slovenija se je konference aktivno udeležila, prav tako je ratificirala konvencijo, kar priča o tem, da so se slovenskim političnim odločevalcem v začetkih gradnje samostojne države, okoljska vprašanja zdela pomembna (Pongrac in Udovič 2013, 137).

Slovenija je postala samostojna država leta 1991 in takrat se je z varstvom okolja na splošno ukvarjalo ministrstvo, pristojno za okolje. Slovenija je k UNFCCC pristopila na Konferenci v Riu leta 1992, ratificirala pa jo je leta 1995. Ker je Slovenija UNFCCC ratificirala prepozno,

da bi se lahko udeležila prvega srečanja držav pogodbenic (COP 1), ki je potekal v začetku aprila 1995 v Berlinu, je svoje sodelovanje na omenjenih srečanjih začela na COP 2 v Ženevi, kjer je že sodelovala kot polnopravna članica (Pongrac in Udovič 2013, 138). V začetnem obdobju so na srečanjih o okolju in trajnostnemu razvoju v mednarodni skupnosti sodelovali le predstavniki Ministrstva za okolje pod vodstvom glavnega pogajalca Andreja Krajnca z nalogo sodelovanja na srečanjih COP (namen predstavljanja RS) ter poročanja o izpogajanih dosežkih (prav tam). Kot že izpostavljeno, določila konvencije UNFCCC, h kateri je pristopilo 192 držav, za države niso zavezujoča, zavezujoča pa so določila Kjotskega protokola, po katerem imajo razvite države (države Aneksa I) obveznosti zmanjšanja izpustov toplogrednih plinov v obdobju 2008–2012. Konvencija je v Sloveniji začela veljati 29. februarja 1996. Slovenija je Kjotski protokol ratificirala 10. julija 2002. Skladno z njim je imela Slovenija obveznost zmanjšanja izpustov v obdobju 2008–2012 za 8 % glede na izhodiščno leto 1986 (MKGP 2012), veljavnost Kjotskega sporazuma pa je na konferenci v Dohi bila podaljšana na drugo ciljno obdobje 2013–2020 (Ministrstvo za infrastrukturo 2015).

Ker delovanje v okviru Ministrstva za okolje in prostor (MOP) ni bilo zadovoljivo za civilno družbo kar se tiče zastopanja navzven in glede oblikovanja prioritet na področju varstva okolja, je vlada RS 11. septembra 1997 sprejela Sklep o ustanovitvi Slovenskega komiteja za vprašanja spremembe podnebja (SKVSP), s katerim je želela vlada »/.../poudariti pomen sodelovanja med civilno družbo, strokovnjaki in rednimi političnimi odločevalci na področju okolja« (Pongrac in Udovič 2013, 139). Sestava omenjenega komiteja je določena v 6. členu Sklepa o ustanovitvi SKVSP (Uradni list Republike Slovenije 59/1997), in sicer jo sestavljajo: predsednik (minister za okolje in prostor), namestnik predsednika (državni sekretar v Ministrstvu za okolje in prostor), člani: državni sekretar v Ministrstvu za gospodarske dejavnosti, državni sekretar v Ministrstvu za promet in zveze, državni sekretar v Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter predstavnik Hidrometeorološkega zavoda Republike Slovenije, po en predstavnik ministrstev: za ekonomske odnose in razvoj, za zunanje zadeve, za znanost in tehnologijo, za finance, za šolstvo in šport, za zdravstvo; dva predstavnika okoljskih nevladnih organizacij; predstavnik Slovenske akademije znanosti in umetnosti; predstavnik Gospodarske zbornice Slovenije.

Slovenija je tudi kot članica EU sledila trendom in politikam EU, kar je bilo odločilno, da se je okolje kot tema pojavilo tudi v okviru zunanje politike Republike Slovenije oz., da je MZZ vključil okoljske teme v svoje delovanje. Okolje se je na MZZ začelo podrobno spremljati in

proučevati leta 2007, v okviru priprav na predsedovanje RS Svetu EU, raziskovanje pa se je sprva izvajalo v okviru takratnega Sektorja za analize (Urh Lesjak 2012). Nadalje se je okoljevarstvo začelo intenzivneje razvijati v zunanji politiki v času mandata ministra Žbogarja (v letih 2008–2012), vzpostavljen je bil tudi Sektor za globalne izzive. Namen ustanovitve sektorja je bil, da se okoljske teme poveže v slovensko zunanjo politiko, s čimer bi se Slovenija profilirala navzven (Novak 2013). Pristojnosti sektorja so v začetkih bile predvsem usklajevanje in pripravljajanje stališč za različne sklope globalnih izzivov (med drugimi: vode, biotska raznovrstnost, gozdovi, energetika, trajnostni razvoj, itd.) (prav tam).

4.3.1 PRIORITETE V ZUNANJI POLITIKI REPUBLIKE SLOVENIJE IN OKOLJSKA DIPLOMACIJA DO LETA 2008

Slovenija je v svoji kratki zgodovini obstoja, imela različne zunanjepolitične prioritete v različnih obdobjih. Tako je v samih začetkih od osamosvojitve, glavna zunanjepolitična prioriteta bila mednarodno priznanje ter nadalje pridruževanje zahodnoevropskim institucijam. To so bile nedvomno prioritete slovenske zunanje politike. »Manj razvidni pa so bili elementi, iz katerih bi bilo razbrati, na katerih območjih mednarodne politike se bo nacionalni interes Slovenije izkazoval kot glaven, s kakšno strategijo – aktivno ali pasivno – se bo uresničeval in katere 'adresate' bo nova država izbrala kot privilegirane.« (Benko 1992, 293).

Leta 1999 je bila sprejeta Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije (Deklaracija o zunanji politiki RS 1999), ki je opredeljevala prioritetne cilje zunanje politike RS, in sicer: utrjevanje ugleda in mednarodnega položaja RS, stabilni in dobri sosedski odnosi, polnopravno članstvo v institucijah kot so EU, Nato, ZEU; članstvo v OECD; aktivna vloga v organizacijah kot so OZN, OVSE, WTO, CEFTA, EFTA; tesnejše sodelovanje z državami v okviru trilaterale Italija, Slovenija, Madžarska, v okviru Srednjeevropske pobude, aktivno sodelovanje pri stabilizaciji področja Jugovzhodne Evrope in krepitev gospodarskega sodelovanja. V deklaraciji je opisana tudi taktika in strategija, kako bo RS delovala v mednarodni skupnosti, in sicer s držo privrženosti mednarodnopravnim načelom, ter z izkazovanjem prizadevnosti za spoštovanje človekovih pravic tako doma kot v svetu. Opisano je, da lahko RS ponuja svoje dobre usluge v soseščini in drugod, svoje interese pa lahko uveljavlja le z močjo argumentov, pri tem pa lahko uporablja zaveznitva držav, zvez in mednarodnih ustanov. Kot temeljne vrednote RS so opredeljene mir, varnost, blaginja, ozemeljska celovitost in zaščita ter razvijanje nacionalne identitete.

Deklaracija o zunanji politiki RS iz leta 1999 je bila zadnji tovrstni sprejet uradni dokument do ministrovanja Žbogarja, ki je jasno opredelil prioritete in strategijo zunanje politike Republike Slovenije. V tem času (nekje do leta 2007) so bili prioritetni cilji (vsaj kar se tiče članstva v mednarodnih organizacijah)¹⁹ bolj ali manj doseženi (Europa.EU 2016), to je bilo ravno nekje v času ministrovanja dr. Dimitrija Rupla, ko se je Slovenija vključevala v evropske in globalne institucije/organizacije. Tako rekoč za zaključek mandata pa je sledilo še predsedovanje Svetu EU.

Okolje v času ministra Rupla ni bilo na seznamu tem, katerim bi slovenska diplomacija posvečala posebno pozornost. Na posvetu slovenske diplomacije leta 2006 je na primer poudaril pomembnost javne diplomacije, pomembnost preteklega predsedovanja OVSE (Organizacija za sodelovanje in varnost v Evropi), pomembnost takrat prihajajočega predsedovanja Svetu EU in v okviru le-tega vprašanja Zahodnega Balkana, odnosov Evropskega sosodstva, krepitvi vloge EU kot globalnega igralca ter medcivilizacijski in medkulturni dialog (MZZ 2006). Podobno je takratni minister Rupel, poudarek na EU dal tudi v govoru na naslednjem posvetu slovenske diplomacije leta 2007, kar je razumljivo, saj se je Sloveniji bližalo predsedovanje Svetu EU. V govoru je poudaril, da je delovanje Slovenije v EU dolgoročna strategija. Govor se je nanašal tudi na ustavno pogodbo EU, vprašanje Zahodnega Balkana ter druga varnostna vprašanja, ki so relevantna v okviru skupne zunanje in varnostne politike EU (MZZ 2007a).

Da o okoljski diplomaciji kot posebni temi na Ministrstvu za zunanje zadeve ni bilo nikakršnega razmisleka oz. da to dejansko ni obstajalo, dokazujejo med drugim tudi letna poročila Ministrstva za zunanje zadeve. V poročilu za leto 2006 tedanji zunanji minister Rupel teme okolja, podnebnih sprememb ali drugih globalnih izzivov ni omenil v uvodnem nagovoru letnega poročila, prav tako tej temi ni namenjeno nobeno izmed poglavij poročila. V uvodniku letnega poročila je poudaril, da svetu narekujejo velike države, Slovenija pa je majhna država, ki tako rekoč nima možnosti vplivanja na mednarodno skupnost, razen če postane problem, pri čimer je omenjal 'problematično' regijo Zahodnega Balkana (MZZ 2007b, 5–7). Podobno tudi v letnem poročilu za leto 2007 globalni izzivi (in znotraj njih okolje) niso bili omenjeni. Teme, ki so bile osrednje v tem obdobju so bile: delovanje Slovenije v EU, znotraj tega posebno

¹⁹ Slovenija je država članica EU od 1. maja 2004; od 1. januarja 2007 je članica Evrskega območja ter članica schengenskega območja od 21. decembra 2007. Slovenija je predsedovala EU leta 2008. Slovenija je postala članica Nato 29. marca 2004. Slovenija je članica OECD od julija 2010.

priprave na predsedovanje Svetu EU; razna posebna bilateralna sodelovanja; dejavnosti RS v mednarodnih organizacijah kot so OZN, NATO, OVSE itd.; kot pomembnejša področja slovenske diplomacije so omenjene človekove pravice, razvojna pomoč, gospodarska diplomacija in kulturno sodelovanje (MZZ 2008a).

Slovenija je Svetu EU predsedovala med januarjem in junijem 2008 (Europa.Eu 2016) in je za obdobje predsedovanja oblikovala svoje prioritete, čeprav pri tem ni imela veliko manevrskega prostora, saj je namreč 90% vsebin 'podedovanih' torej 'evropskih' (Župevec 2010, 64). Slovenija je pri tem imela možnost, da je izmed določenih ('podedovanih') vsebin izbrala nekaj Sloveniji najbližjih. Slovenija je iz nabora določenih tem, sicer usmerjeno, izbrala 5 prioritiet za časa svojega predsedovanja Svetu EU (Župevec 2010, 69–71):

1. Ratifikacija Lizbonske pogodbe, ki je bila nekako neizogibna prioriteta celotne EU v tem času in bi lahko rekli, da je bila narekovana 'od zgoraj' (oz. *top-down*).
2. Energetsko-podnebni paket, ki je bil sestavljen iz dveh dosjejev in sicer: a) Energetska trajnost EU – energetska stabilnost JV Evrope; ter b) Varstvo okolja – podnebne spremembe in biotska raznovrstnost.

Zakaj je Slovenija izbrala to tematiko kot prioriteto svojega predsedovanja, v svoji diplomski nalogi opiše Župevec, ki pravi, da je prvi dosje, ki se nanaša na energetiko nekako razumljivo bil sprejet s slovenske strani, zaradi geostrateškega položaja Slovenije, ki da je blizu jugovzhodni Evropi (in Zahodni Balkan je bil v središču slovenskega zunanjepolitičnega interesa). Drugi dosje naj bi bil sprejet zaradi tega, ker sta izdatno delo pri pripravi stališč EU za mnoga delovna telesa Konvencije o biotski raznovrstnosti in za samo zasedanje pogodbenic konvencije, ki je potekalo maja 2008 (torej v času našega predsedovanja) na tem področju opravili že Nemčija in Portugalska. Kot Župevec (2010, 70) ugotavlja, z izborom te prioritete za čas svojega predsedovanja, Slovenija ni tvegala, zato bi bilo nespametno je ne izbrati, ker je bil uspeh tako rekoč zagotovljen.

3. Lizbonska strategija je bila podobno kot prva prioriteta, nekako narekovana od zgoraj in tako rekoč neizogibna.
4. Zahodni Balkan je bila prioriteta, kjer je Slovenija dejansko imela tudi največji lastni interes, zaradi skupne zgodovine ter geografske bližine z državami tega področja.
5. Medkulturni dialog, ki se je delno nanašal tudi na Zahodni Balkan, kjer je, kot rečeno, Slovenija kot 'specialistka' za to področje, imela največji interes (Župevec 2010, 71).

Iz zgoraj napisanega lahko sklepam, da okolje ni bilo na seznamu tem, katerim bi se slovenska diplomacija posebej posvečala do obdobja slovenskega predsedovanja Svetu EU, ko so se slovenski diplomati morali, zaradi pritiska od zgoraj (zaradi priprav na uspešno predsedovanje Svetu EU), tem temam malo bolj posvetiti oz. se o njih vsaj dobro izobraziti. To potrjuje tudi intervju, ki sem ga opravila z diplomatko, ki je bila v času priprav na predsedovanje Svetu EU zaposlena v sektorju za analize na MZZ. Ta je potrdila, da se je takrat okolju začelo posvečati več pozornosti, zaradi priprav na predsedovanje (Urh Lesjak 2012).

K zgoraj navedenemu bi bilo mogoče potrebno dodati, da minister Rupel v svojem govoru v Odboru za zunanje zadeve Evropskega parlamenta januarja 2008 (MZZ 2008b), ko je predstavil slovenske prioritete za časa predsedovanja Svetu EU, podnebno-energetskemu paketu ni namenil pretirano velike pozornosti. Omenil je namreč samo, da si želi Slovenija kot »/.../predsedujoča doseči čim večji napredek pri obeh dosjelih na zasedanjih Evropskega sveta v prvi polovici 2008.« Ter kot drugo, da »Slovensko predsedstvo pozdravlja predstavitev svežnja za podnebje in energijo Evropske komisije. Računamo na konstruktivnost in podporo držav članic in Evropskega parlamenta, tako da bi sveženj sprejeli najpozneje spomladi leta 2009.« Pri tem je večina govora bila namenjena medkulturnemu dialogu (znotraj tega Zahodnemu Balkanu) ter drugim varnostnim vprašanjem.

Leta 2006 je bil prvič organiziran tudi Blejski strateški forum. Gre za dogodek, ki je ideja takratne vlade Republike Slovenije, od takrat ga vsako leto organizirata MZZ in Center za evropsko prihodnost. Vizija dogodka je zbrati odločevalce iz različnih področij, z namenom debate o trenutnih političnih, varnostnih in razvojnih izzivih ter o iskanju novih idej in rešitev (Blejski strateški forum). Že ob ustanovitvi je bila prisotna ideja o dolgoročnosti foruma, kar se je v prihodnjih letih uresničilo. Služil naj bi, kot je takratni minister Rupel poudaril v uvodnem nagovoru, kot '*mega brainstorming*' dogodek, kjer se lahko hodnike uporabi za debato z enako vneto, kot je pri sodelovanju na panelnih diskusijah. Forum je s tem namenom razdeljen na tri dele, z veliko prostega časa, namenjenega individualnim srečanjem (Rupel, 2006). Na tretjem blejskem strateškem forumu leta 2008 je minister Rupel svoj uvodni govor posvetil energiji in podnebnim spremembam z naslovom *Energija in podnebne spremembe – Si.nergija za prihodnost*. Teme so bile predvsem namenjene temu, kako zagotoviti vire energije in pri tem ne vplivati na slabšanje podnebnih razmer. V svojem govoru je poudaril tudi zvišanje izpustov toplogrednih plinov za 70 % med leti 1970 in 2004 ter poudaril, da je skrajni čas za dejanja na tem področju. Med drugim je poudaril tudi, da sta energija in podnebne spremembe eni od

evropskih političnih prioritet (top temi na politični agendi) in da je med januarjem in junijem 2008 (v času slovenskega predsedovanja) bilo večkrat poudarjeno, da je skrajni čas za renesanso okoljske in energetske politike. Poudaril je, da se ekonomskih, političnih in humanitarnih pritiskov, ki so rezultat dviga cen energije, ne da več ignorirati (Rupel 2008). Ob predstavitvi foruma je minister Rupel še poudaril, da je potrebno energetiko in podnebne spremembe obravnavati skupaj, saj proizvodnja energije povzroča 80% vseh toplogrednih izpustov na svetovni ravni. Izpolnitev cilja glede zmanjšanja izpusta toplogrednih plinov in povečane porabe obnovljivih virov energije bi za EU pomenila prihranek v višini 50 milijard evrov pri uvozu nafte in plina (MZZ 2008c).

Glede na to, da je forum potekal po predsedovanju Slovenije Svetu EU, lahko sklepamo, da je okolje na zunanje-politično agendo prišlo od zgoraj (z ravni EU). Iz govorov o prioritetah Slovenije, ki jih je imel minister Rupel, ni zaznati, da bi Slovenija v zunanji politiki okoljevarstvu sama po sebi posvečala posebno pozornost. Kot je že zapisano, je bil del prioritet, ki jih je Slovenija postavila za čas predsedovanja Svetu EU, podedovanih in Slovenija ni imela ravno veliko manevrskega prostora na tem področju. Tako je bilo v tistem obdobju tudi logično, da bo okolje ena od prioritet slovenskega predsedovanja.

4.3.2 PRIORITETE V ZUNANJI POLITIKI REPUBLIKE SLOVENIJE IN OKOLJSKA DIPLOMACIJA MED LETI 2008–2012

Zadnji dokument, ki je opredeljeval prioritete slovenske zunanje politike, je bil sprejet leta 1999. Zatem pa se nobena vlada bodisi ni toliko zedinila bodisi ni imela volje, da bi opredelila prioritete in prednostne naloge v zunanji politiki RS. Po uresničenih prioritethih ciljeh iz deklaracije, je zato ob nastopu mandata zunanjega ministra Samuela Žbogarja pravzaprav nastala neka praznina, kar je omenil tudi sam ob prevzemu ministrovanja (Trampuš 2008). V tem obdobju (ko se je Slovenija borila za priznanje, nadalje za članstvo v EU, vstop v Nato ter nato predsedovala OVSE in Svetu EU) so »/.../obstajali zunanji dogodki, ki so opredeljevali našo zunanjo politiko. Sedaj je prvič prišlo do nekega zatišja - pa še to ni ravno veliko, saj bomo prihodnje leto predsedovali Svetu Evrope -, kjer se lahko znotraj ministrstva, pa tudi s civilno družbo zunaj njega, odpre širši razmislek o tem, kaj lahko Slovenija prispeva k mednarodni politiki, da bo prepoznavna.« (prav tam). V tem obdobju je bilo pričakovano, da bo Slovenija imela kaj povedati, predvsem ko se je govorilo o Balkanu ter da se je razvila na področju človekovih pravic, vendar se po Žbogarjevem mnenju vpliv slovenske zunanje politike ni

prepoznal dovolj (prav tam). Njegovo mnenje ob prevzemu mandata je bilo, da Slovenija očitno želi voditi aktivno zunanjo politiko, ne ve pa točno, kako in kaj, in to je v preteklosti rezultiralo v mnogih predsedovanjih (OVSE, Svet EU, takrat prihajajoče predsedovanje Svetu Evrope, itd.) (prav tam).

Ravno zaradi neobstoja nekakšnega dokumenta, iz katerega bi lahko razbrali zunanjepolitične prioritete, lahko le-te poskušam izluščiti iz govorov, konkretnih dejanj ministra in ministrstva ter opazovanj diplomatov. Že iz strukturnih sprememb organizacije Ministrstva za zunanje zadeve v času Žbogarjevega ministrovanja, lahko razberem, da je bil precej naklonjen temam globalnih izzivov, kamor spadajo okolje, prehranska varnost, energetika, zdravje, migracije (dokumenti ZGL MZZ). Nekaj novosti, ki jih je uvedel v organizacijo MZZ kot glavnega izvajalca zunanje politike so ustanovitev sektorja za globalne izzive, vzpostavitev Zelene skupine ter okoljskih atašejev.

Minister Žbogar je z novembrom 2008 prevzel posle, decembra istega leta pa je na novinarski konferenci javnost seznanil z aktivnostmi in strateškimi usmeritvami zunanje politike v prihajajočem letu 2009 ter sporočil poglede na posamezna vprašanja, posamezne teme, ki so bile takrat v ospredju. Povedal je, da je potrebna redefinicija in širša refleksija o slovenski zunanji politiki. Napovedal je tudi, da bi bila potrebna nova zunanjepolitična strategija, ki bi naj jo pripravili s širšo udeležbo (strokovne javnosti, medijev, itd.), da bi jo državni zbor sprejel. Napovedal je spremembo organizacijske strukture MZZ, predvsem gospodarske diplomacije in razvojne pomoči. Napovedal je spremembo zakona o zunanjih zadevah. Kar se tiče vsebinskih poudarkov, je kot prioriteta področja navedel: gospodarsko diplomacijo; razvojno in humanitarno pomoč; človekove pravice; krepitev javne diplomacije; predsedovanje Svetu Evrope od maja do novembra 2009; kandidacijo za članstvo v VS ZN 2012–2013; dobre med sosedske odnose in krepitev odnosov z Zahodnim Balkanom (MZZ 2008č). Enake prioritete je naštel minister Žbogar tudi na novinarski konferenci marca 2009, in sicer med sosedske odnose in odnos z Zahodnim Balkanom, gospodarsko diplomacijo (omenil ustanovitev novega direktorata za gospodarsko diplomacijo in razvojno pomoč na MZZ), poudaril je prenos pooblastil in odgovornosti z gospodarstva na MZZ ter ustanovitev Strateškega sveta za gospodarsko diplomacijo, prav tako pa krepitev mreže ekonomskih predstavnikov. V kontekstu novih zunanjepolitičnih prioritet je omenil tudi razvojno pomoč kot sestavni del moderne zunanje politike in prispevek k prepoznavnosti Slovenije in krejitvi odnos s partnerskimi državami. Pri tem je omenil obliko sodelovanja oz. vključevanja gospodarstva v mednarodno

razvojno sodelovanje. Človekove pravice so bile še vedno na seznamu slovenskih zunanjepolitičnih prioritet. Omenil je priprave na predsedovanje Svetu Evrope ter kandidaturo za Varnostni svet 2012–2013. Kot prioriteto je navedel tudi zunanjo kulturno politiko ter napovedal, da se ji bo posvečalo vedno več pozornosti, s tem pa tudi sredstev (regionalni projekti, Zahodni Balkan) (MZZ 2009b).

Ob dnevu podnebnih sprememb, maja 2009 je MZZ v svoji izjavi za javnost poudaril, da je Slovenija tesno vpletena v prizadevanja za skrb za podnebje tako v okviru EU in kot znotraj globalne mreže zelene diplomacije. Zmanjšanje vpliva podnebnih sprememb in prilagajanje letem je v času svojega predsedovanja Svet EU (v letu 2008) uvrstila tudi med prednostne naloge. V izjavi je bilo napovedano, da bo Slovenija ustanovila novi Urad za podnebje, ki naj bi usklajeval podnebno politiko skozi optiko okoljske, energetske, prometne, kmetijske, varnostne, prostorske in drugih politik ter naj bi povezoval slovenske interese znotraj politike EU in v okviru OZN (MZZ 2009c).

Ob 17. obletnici članstva Slovenije v OZN (maja 2009), kar se v Sloveniji praznuje kot Dan slovenske diplomacije, je na spletni strani MZZ v sporočilu za javnost bil zapis o dejavnosti Slovenije v preteklih 17ih letih na zunanjepolitičnem področju. Poudarjeno je tudi, da je Slovenija dejavna v mednarodnih dejavnostih proti vplivom podnebnih sprememb, ki jo tudi uvršča med prednostne naloge svojega zunanjepolitičnega delovanja v multilateralnem okviru (MZZ 2009č). Istega meseca se je minister Žbogar udeležil tudi 14. ministrskega zasedanja EU-Skupina Rio,²⁰ ki je potekal v Pragi. Temi srečanja v Pragi sta bili obnovljivi viri energije: trajnostni pristop k energetske varnosti in podnebnim spremembam; ter izboljšanje finančne stabilnosti in rast svetovnega gospodarstva. Minister Žbogar je na zasedanju na temo energije in podnebnih sprememb dejal, da zaradi možnih posledic podnebnih sprememb ostaja skupni boj proti podnebnim spremembam na mednarodni ravni prednostna naloga Slovenije in EU v prihodnjih letih. Poudaril je tudi, da finančna kriza ne bi smela biti ovira za sprejem celovitega podnebnega dogovora ter dejal, da lahko boj proti podnebnim spremembam učinkovito prispeva k reševanju gospodarske in finančne krize, zlasti z ustanavljanjem novih delovnih mest in s čistejšimi industrijami (MZZ 2009d).

²⁰ Skupina Rio je regionalna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1986 in predstavlja osnovo za politični dialog med EU in latinskoameriški državami o ključnih vprašanjih partnerstva. Predstavniki EU in Skupine Rio se srečujejo vsake 2 leti na ravni zunanjih ministrov in v formatu trojke ob robu zasedanja GS OZN.

Minister Žbogar je na prvem vodenju Strateškega sveta za zunanjo politiko junija 2009 poudaril, da globalni izzivi potrebujejo strategijo proaktivnega odzivanja. Na zasedanju sveta so se seznanili tudi z osnutkom nove strategije zunanje politike. Strinjali so se, da Slovenija potrebuje novo strategijo, pri tem pa je minister Žbogar poudaril, da mora biti nova strategija usklajena z drugimi strateškimi dokumenti, ki so bili takrat v nastanku ter da mora nastati s sodelovanjem civilne družbe in imeti poudarjeno okoljsko razsežnost (MZZ 2009e).

Na redni novinarski konferenci septembra 2009 je bilo ponovno veliko govora o gospodarski diplomaciji, ki je takrat sveže prešla iz Ministrstva za gospodarstvo na MZZ in konkretnih uspehah na DKP-jih na tem področju (pomoč podjetjem itd.). Prav tako je bila ponovno opredeljena razvojna pomoč kot ena od novih prioritet v slovenski zunanji politiki, omenjen je bil tudi posebni odnos do Zahodnega Balkana. Na novinarski konferenci so bili omenjeni globalni izzivi, ki da postajajo ena novih prioritet in dobivajo dodaten poudarek v slovenski zunanji politiki. Poudaril je še, da v kolikor želi Slovenija biti prepričljiva s tem, ko nastopa v tujini, se mora podobno obnašati tudi doma, predvsem kar se tiče okoljske politike. Minister je omenil, da je ministrstvo začelo z uvajanjem t.i. eko kulture ter si kot prva vladna institucija dalo izdelati izračun ogljičnega odtisa, na osnovi katerih so sprejeli ukrepe, z namenom da v določenem obdobju zmanjšajo izpust plinov v okolje. Poudaril je sodelovanje s Slovensko fundacijo za trajnostni razvoj ter napovedal sodelovanje z Urbanističnim inštitutom Slovenije v skupnem evropskem projektu »*Cicitas elan*«, v katerem je MZZ kot prva evropska in prva slovenska institucija sodelovala v pripravi mobilnostnega načrta MZZ, s ciljem, da se kasneje v to vključi tudi slovenska veleposlaništva. Napovedal je tudi sodelovanje MZZ na tednu mobilnosti. Dejal je: »S tem hočemo kot institucija pokazati, da nam je kot ljudem ta zadeva blizu in pomembna in zato nam je tudi pomembno, da v zunanji politiki odsevamo to prioriteto, ki mislim, da je prioriteta Slovenije. S tem odsevamo tudi to globalno odgovornost, ki jo nosimo kot Slovenija za ta naš planet.« (MZZ 2009f)

Na zaključni novinarski konferenci za leto 2010, na kateri je minister Žbogar predstavil ključne dosežke in dejavnosti slovenske diplomacije v letih, odkar je bil minister, s poudarkom na letu 2010, je minister izpostavil tri načela, katerim sledi slovenska diplomacija. Ta načela so: 1. načelo ambiciozne, relevantne ter globalne zunanje politike; 2. načelu tihe, učinkovite ter uravnotežene zunanje politike; ter 3. načelnosti v zunanji politiki. Pri tem je minister izpostavil, da je zavedanje o potrebi po relevantni in globalni zunanji politiki, zunanje ministrstvo izkazalo tudi z zeleno diplomacijo, v okviru katere je bila na slovensko pobudo ustanovljena Zelena

skupina, ki si prizadeva za večje osveščanje o globalni problematiki voda (v kontekstu podnebnih sprememb) (MZZ 2010č).

Svojo naklonjenost okoljskim temam je minister Žbogar izpostavljajal tudi v svojih nastopih, kjer njegovi sogovorniki niso bili diplomati. V govoru, ki ga je imel na Fakulteti za družbene vede maja 2011 je minister zunanjo politiko za časa svojega mandata ocenil kot politiko, ki temelji na sedmih stebrih postopnega prehoda od regionalne na širšo, globalno. Ti stebri so: 1. sosedi, 2. soseščina, 3. evropski prostor, 4. strateška partnerstva, 5. niše in nove teme ter 6. načelnost, 7. gospodarska diplomacija in razvojno sodelovanje. Ob predstavitvi 5. točke »niše in nove teme« je minister poudaril, da Slovenija ne more biti aktivna na vseh področjih in prisotna povsod, zato svoje aktivnosti in prizadevanja usmerja v manjše število in nekatere bolj specifične aktivnosti, ki hkrati krepijo ugled in prepoznavnost Slovenije, pomagajo tudi navezovati in vzdrževati stike z državami in ostalimi akterji. Te aktivnosti zajemajo področja: razoroževanje, preprečevanje konfliktov, zaščita civilnega osebja v oboroženih konfliktih, boj proti mednarodnemu terorizmu, varovanje človekovih pravic, kot nova pa je preprečevanje nezaželenih podnebnih sprememb in prizadevanja za trajnostni razvoj. Predstavil je Zeleno skupino, skupino držav, ki se osredotoča na vprašanja podnebnih sprememb, vode, obnovljivih virov energije in znanosti. Ob tem je predstavil tudi kandidaturo za nestalno članico VS, ob kandidaturi katere je minister prihajal v stik z mnogimi državami, s katerimi sicer neposredno najverjetneje nikoli ne bi. Iz povedanega lahko izluščim, da je minister našel mnogo priložnosti za pogovore o podnebnih spremembah. Tako je na primer z ministrico iz Bangladeša govoril o izzivih Bangladeša, kjer nekatere otoke v rečni delti vsakih 8 mesecev povsem poplavi voda. Z njo je govoril o sončni energiji in priložnostih za slovenska podjetja za prodor na ta trg. Z ministrico Ruande je med drugim govoril tudi o plastičnih vrečkah, ki jih je Ruanda prepovedala. Z ministri Afrike in Karibov je govoril o hidro, sončnih in geo potencialih teh držav ter slovenskih izkušnjah na teh področjih (MZZ 2011a).

Minister Žbogar je maja 2011 ob kandidaturi Slovenije za nestalno članico Varnostnega sveta ZN pred poslanci odgovarjal na vprašanja o kandidaturi ter o prednostnih temah Slovenije ob morebitni izvolitvi, pri čemer je med drugim izpostavil tudi okoljsko problematiko. Povedal je, da okoljska problematika ni nujno del Varnostnega sveta oz. sploh ni, je pa po njegovem mnenju vse bolj očitno, da lahko zaradi podnebnih sprememb pride tudi do varnostnih tveganja, zaradi česar je treba po oceni zunanjega ministra postaviti tudi to problematiko visoko na agendo (MZZ 2011b). Podobno je ocenil tudi v intervjuju za MMC RTV SLO, ki ga je imel

oktobra 2011 in v katerem je govoril o prioritetah ob morebitni izvolitvi za nestalno članico Varnostnega sveta. Med prioritetami je opredelil tudi okoljsko varnost, torej podnebne spremembe kot varnostno vprašanje, saj kot je povedal, podnebne spremembe potegnejo za seboj podnebne begunce, kar prinaša težavo za sosednje države (omenil je Bangladeš, Pakistan, sušo in pomanjkanje vode na Bližnjem vzhodu). Povedal je, da je ta varnostni vidik okoljske problematike že začela Nemčija (julija istega leta) med svojim predsedovanjem, Slovenija pa bi želela s tem nadaljevati (MZZ 2011c).

4.3.3 PRIORITETE V ZUNANJI POLITIKI REPUBLIKE SLOVENIJE IN OKOLJSKA DIPLOMACIJA MED LETOM 2012–2013

Februarja 2012 je minister Žbogar predal posle takrat novoimenovanemu ministru Karlu Erjavcu (MZZ 2012d) in s tem se je začelo novo obdobje za okoljsko diplomacijo znotraj slovenske zunanje politike. V enem od intervjujev ob začetkih svojega mandata na MZZ (marca 2012) (MZZ 2012a) je minister Erjavec govoril o prioritetah zunanje politike za časa svojega mandata in kot eno najpomembnejših je omenil gospodarsko diplomacijo. Gospodarsko diplomacijo je orisal kot možnost izhoda iz finančne krize (prav tam). V intervjuju so se dotaknili tudi nekaterih drugih tem, kot so npr. medsosedski odnosi, varstvo slovenske manjšine na tujem ter globalne varnostne razmere (prav tam). Ker še vedno ni bila sprejeta nova strategija o zunanji politiki, ki bi natančno opredelila prioritete slovenske zunanje politike, je prav o tem govoril tudi na srečanju s Slovenskim društvom za mednarodne odnose, ki je potekalo v maju 2012 (MZZ 2012d). Na tem srečanju je poudaril prednostne naloge, ki so: vzdrževanje dobrih medsosedskih odnosov, pomen gospodarske diplomacije, pomembnost nadaljevanja aktivnega delovanja na Zahodnem Balkanu ter aktivno delovanje v mednarodnih organizacijah (poleg EU tudi OZN in NATO) (prav tam).

Ob 20. letnici članstva Slovenije v OZN je minister Erjavec v pogovoru z novinarji opredelil tri ključne zunanjepolitične cilje, in sicer: uveljavljanje slovenskih interesov, promocija človekovih pravic ter močnejša gospodarska diplomacija. Na srečanju je podrobneje spregovoril tudi o odnosih s sosednjimi državami (predvsem o uspešnem reševanju odprtih vprašanj), vlogi Slovenije na Zahodnem Balkanu, prihodnosti in širitvi EU, slovenskem prispevku v Siriji in Afganistanu (torej varnostna vprašanja). Ponovno je poudaril pomen gospodarske diplomacije, ki je še vedno glavna prednostna naloga ter izpostavil vlogo

novoustanovljenega Strateškega sveta za gospodarsko diplomacijo, ki združuje MZZ, MGRT, gospodarsko zbornico, obrtno-podjetniško in trgovinsko zbornico (MZZ 2012e).

V skladu s poudarjanjem gospodarske diplomacije kot slovenske zunanjepolitične prioritete je bil tudi 7. Blejski strateški forum (MZZ 2012f) z naslovom Evropa in novi svetovni red, kjer so politiki, gospodarstveniki, predstavniki znanosti in civilne družbe razpravljali o vlogi Evrope, ki je obremenjena s krizo ter o novem multipolarnem svetu, o posledicah revolucij v arabskem svetu in evropski poti Zahodnega Balkana (MZZ 2012g).

Na 17. posvetu slovenske diplomacije je minister Erjavec glede usmeritve zunanje politike izjavil: »Realno moramo oceniti, kje so naše prednosti in kje imamo potrebna znanja, da bomo lahko v naslednjih letih uresničevali svoje nacionalne interese«. Zavzel se je in poudaril, »/.../da bo le s sodobno in vsebinsko zunanjo politiko Slovenija lahko uspešno utrjevala svoj ugled v mednarodni skupnosti«. Na posvetu so sodelovali vsi vodje diplomatsko-konzularnih predstavništev v tujini ter vodilni iz notranje službe MZZ. V središču razprave so bili aktualni izzivi slovenske zunanje politike in njene diplomacije, zlasti vprašanja soseščine, prihodnosti EU in vloge Slovenije, delovanja Slovenije v multilateralni diplomaciji, njenih interesov v mednarodnih organizacijah in mednarodnega razvojnega sodelovanja. Pomemben del posveta je bil namenjen gospodarski diplomaciji in priložnostim, ki jih ima slovensko gospodarstvo na novih trgih. V okviru diplomatskega posveta je bila organizirana tudi poslovna konferenca, na kateri so podjetniki imeli možnost izmenjati izkušnje in predloge z vodji posameznih diplomatsko konzularnih predstavništev (MZZ 2012h).

Marca 2012 je minister Erjavec nastopil v oddaji Globus na televiziji Slovenija, kjer je govoril o prihodnosti zunanje politike. Kot je v uvodu napovedala že novinarka je po izpolnitvi zunanjepolitične strategije v slovenski diplomaciji pustilo vakuum, ki ga (do takrat) Slovenija ni uspela zapolniti. Oddaja je bila namenjena vprašanju o prihodnosti slovenske diplomacije, saj kot je bilo še v uvodnem nagovoru poudarjeno, je ob nejasnih nacionalnih ciljih in preohlapnih stališčih, glas male države kot je Slovenija, v EU zlahka preslišán. Začetek pogovora je bil namenjen gospodarski diplomaciji in minister je izpostavil, da je pomembno, da gospodarska diplomacija ostaja na MZZ ter izpostavil njeno uspešno delovanje pod njegovim okriljem. Napovedal je tudi racionalizacijo diplomatsko-konzularnih predstavništev (zapiranje nekaterih predstavništev v Evropi in odpiranje novih v državah skupine BRICS – Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska, Južnoafriška republika). Omenil je tudi ustanovitev

Strateškega sveta za zunanjo politiko, v katero naj bi bili vključeni vsi prejšnji zunanji ministri, priznani strokovnjaki (eminence kot npr. dr. Ernest Petrič), kjer naj bi se skušalo določiti glavne cilje in interese slovenske zunanje politike v (po besedah ministra Erjavca) spremenjenem globalnem svetu. Pogovor je nanese tudi na sosednje države, predvsem na odnose s Hrvaško. Je pa minister Erjavec med pogovorom dodal, da Slovenija ne sme biti pod vtisom, da je majhna država, ampak da se mora včasih izpostaviti in jasno izraziti svoje stališče (glede določenih mednarodnih vprašanj), stati za njimi ter povedal, da »/.../ ne bo Slovenija zgolj nema opazovalka dogodkov znotraj velikih mednarodnih organizacij /.../« ter napovedal jasne strategije in aktivno sodelovanje v teh razpravah tudi s svojimi stališči, pri čemer je poudaril regijo Zahodnega Balkana, kjer je po njegovem Slovenija pomemben akter (TV Slovenija 2012).

Konec leta 2012 (decembra 2012) je minister Erjavec na novinarski konferenci opravil pregled slovenske zunanje politike, na katerem je predstavil dejavnosti MZZ na zunanjepolitičnem področju in ključne izzive, ki so pred slovensko zunanjo politiko. Poudarki so bili na odnosih s sosedi, dvostranskim sodelovanjem z državami, kjer ima Slovenija gospodarske interese, Zahodnem Balkanu, približevanju vstopu v evroatlantske povezave, čimprejšnji rešitvi krize v Siriji in ožvitev bližnjevzhodnega mirovnega procesa (MZZ 2012i).

Minister Erjavec se je v maju 2013 odzval na vabilo Slovenskega društva za mednarodne odnose in na dogodku pred številnimi gosti predstavil poglede na slovensko zunanjo politiko. Izhajal je iz ciljev izpred 20-ih letih, ki so bili takrat že doseženi in poudaril, da je potrebno pripraviti nove strateška izhodišča za delovanje slovenske diplomacije na mednarodnem prizorišču, s katerimi bo Slovenija obvarovala vitalne interese in še naprej krepila njeno prepoznavnost. Minister je poudaril, da je potrebno pozornost nameniti krepitvi energetske, okoljske, gospodarske in socialne varnosti. Velik poudarek pri tem je dal na gospodarsko diplomacijo, ki odpira možnosti za gospodarsko sodelovanje na tujih trgih. Kot osnovne prioritete slovenske zunanje politike je opredelil zagotavljanje suverenosti, ozemeljske integritete, varnosti, trajnostnega razvoja, skrb za slovensko manjšino v sosednjih državah, krepitev vloge Slovenije v mednarodnem okolju, položaja v regiji, promocija miru in varnosti, boj proti vsem oblikam mednarodnega terorizma, preprečevanje genocida ter sodelovanje v mednarodnih mirovnih in humanitarnih akcijah. Usmeritve delovanja zunanje politike je opredelil kot krepitev demokratičnih načel, vladavine prava in skrb za varstvo človekovih pravic (MZZ 2013c).

Glede usmeritve slovenske zunanje politike je minister Erjavec spregovoril tudi na Dnevu slovenske diplomacije, 22. maja 2013. Poudaril je, da bo MZZ tudi v prihodnje vodilo dejavno in prepoznavno zunanjo politiko s poudarkom na dobrososedskih odnosih, regionalnih partnerstvih, iskanju strateških partnerjev ter aktivni vlogi v EU. Omenil je, da bo med prvimi nalogami ostalo področje gospodarske diplomacije s ciljem zagotavljanja blaginje in varnosti državljanov. Napovedal je nadaljevanje aktivne multilateralne politike na področju spoštovanja človekovih pravic, mednarodnega prava in mednarodnega razvojnega sodelovanja. Dodal je še, da je čas za novo zunanjepolitično strategijo, ki bi določila prioritete in cilje slovenske zunanje politike v prihodnje, k sodelovanju pa je pozval tudi civilno družbo in preostale deležnike, ki delujejo na zunanjepolitičnem področju (MZZ 2013č).

5 ANALIZA OKOLJSKE DIPLOMACIJE REPUBLIKE SLOVENIJE SKOZI ZUNANJEPOLITIČNI PROCES

Že v uvodu sem omenila, da je bila zunanjepolitična strategija sprejeta leta 1999 in je bila tako rekoč edini tovrstni dokument sprejet na državni ravni, v katerem so jasno zapisani zunanjepolitični cilji in prioriteta področja. Z izpolnitvijo ciljev zapisanih v strategiji pa je postala le-ta zastarela in ker dokument, ki bi nasledil strategijo iz leta 1999, ni bil sprejet. Na tem področju je postal prazen prostor za oblikovanje novih tem v zunanji politiki, kar je okoljevarstvo v tem obdobju tudi bilo. Odsotnost strategije in veljavna zakonodaja sta torej dopuščala vpeljavo nove teme tudi v strukturo MZZ, z ustanovitvijo novega sektorja (za globalne izzive), s čimer se je Slovenija dejavneje začela ukvarjati, med drugim tudi z vprašanji okoljevarstva v mednarodni skupnosti.

5.1 OBLIKOVANJE ZUNANJE POLITIKE NA PODROČJU OKOLJEVARSTVA

MZZ se je v okoljske tematike prvič proaktivno vključilo leta 2007, ko se je Slovenija kot prva 'mlada'²¹ članica EU izmed deseterice, ki je v EU vstopila 2004, pripravljala na prevzem predsedovanja Svetu EU v prvi polovici leta 2008. Pred tem časom se je okolje na MZZ sicer spremljalo že kakšni dve do tri leta prej, vendar zgolj kot temo na splošno, brez proaktivnega

²¹ Slovenija je postala polnopravna članica EU od 1. maja 2004, ko je v EU hkrati vstopilo 10 držav (Ciper, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Slovaška, Slovenija).

vključevanja, leta 2007 pa se okolju kot temi na Ministrstvu za zunanje zadeve začne posvečati več pozornosti. V okviru sektorja za analize je bila tematika okolja v letu 2007 zelo v ospredju zaradi priprav na predsedovanje EU, saj je bila namreč takrat ta tematika (okolje, podnebne spremembe) zelo aktualna v mednarodni skupnosti. Potreba po vključevanju okolja v dejavnost diplomatov na MZZ pa ni prišla zgolj kot pritisk od zunaj (zaradi prevzema predsedovanja v 2008), ampak so bili podobnega mnenja tudi slovenski diplomati tistega časa (Urh Lesjak 2012).

Ideja, da se na Ministrstvu za zunanje zadeve ustanovi sektor, znotraj katerega se bodo obravnavale globalne teme, med njimi tudi okolje, je prišla s strani takratnega ministra Žbogarja, ki je do teh tem imel precejšnjo afiniteto. Namreč izhajal je globalnega pogleda na svet in ne samo iz individualnega. Globalne teme so se mu zdele pomembne, ker se tičejo vseh ljudi. Znotraj tega je videl tudi potencial za slovensko zunanjo politiko, namreč teme okolja v zunanji politiki in diplomaciji so bile v tem obdobju relativno sveže. Slovenija je bila ena prvih držav, ki je v okvir Ministrstva za zunanje zadeve umestila sektor, namenjen uvajanju globalnih tem (predvsem okoljskih) v vsakdanje diplomatsko delo. Tako, da je bila v tistem času ideja res sveža in aktualna. Minister Žbogar je želel Slovenijo v mednarodnem okolju profilirati kot državo, ki naslavlja okoljske tematike, kar je bilo v tistem obdobju še precej redko (Novak 2013). Glede dejstva, da je minister Žbogar uvajal novo vsebino v zunanjo politiko, je potrebno dodati tudi dejstvo, da je bil, preden je prevzel ministromanje na Ministrstvu za zunanje zadeve, zaposlen kot direktor na Inštitutu za mednarodne študije, kjer so se ukvarjali z zunanjo politiko malih držav in kjer so ugotovili, da so nekatere male države manj aktivne v zunanji politiki kot so bile ter se ukvarjali tudi ».../ z vprašanjem, kaj bi lahko male države v zunanji politiki še sploh počele in zakaj so recimo skandinavske uspešne«. Nekako so raziskovali (poskušali najti) najboljšo možno pot za razvoj tudi slovenske diplomacije (Trampuš 2008).

Iz intervjujev in iz zgoraj zapisanega lahko sklepam, da je oblikovanje politike na področju okoljevarstva potekalo na ravni MZZ, na ravni ministra in izbranih sodelavcev, pri oblikovanju pa niso sodelovali drugi resorji (v smislu, da bi sooblikovali politiko na tem področju). Čeprav v tej fazi MZZ pri oblikovanju ni vključeval drugih resorjev, pa ne morem sklepati, da to pomeni, da vpeljava okoljske diplomacije ni bila usklajena z drugimi relevantnimi področji. Namreč, v tem času je Državni zbor sprejel tudi Deklaracijo o aktivni vlogi Slovenije pri oblikovanju nove svetovne politike do podnebnih sprememb (Uradni list 95 2009), s katero je potrdil zavezanost k znanstvenim izsledkom na področju podnebnih sprememb, zavezanost k

načelom trajnostnega razvoja ter znotraj tega trajnostnega upravljanja z naravnimi viri (še posebej z vodo, zrakom, zemljo, gozdovi). Kot sem pokazala že na primeru dobrih praks, se skrb za okolje odraža na različnih področjih, tudi v turizmu, gospodarstvu, itd., vendar pa vseeno ne morem trditi, da je bilo okolje v tistem času, ko je postajalo prioriteta v zunanji politiki, prednostna naloga na omenjenih drugih področjih.

Kar se tiče sodelovanja z drugimi resorji, je potrebno poudariti, da četudi MZZ z njimi ni sooblikoval vsebino, je kasneje sodelovanje med njimi potekalo. Tako je sodelovanje potekalo s takratnim Ministrstvom za okolje in prostor ter z Ministrstvom za gospodarstvo (oz. z direktoratom za energijo), s katerim je bilo opaznih nekaj razhajanj. Namreč MZZ si je želel več aktivnosti znotraj organizacije IRENA (*International Renewable Energy Agency*), saj je s svojimi diplomati sodelovalo pri njenem ustanavljanju (takratna vodja sektorja za globalne izzive je sodelovala v delovni skupini za pripravo statuta organizacije), tako da je Slovenija bila aktivna in vidna, vendar se je pri direktoratu za energetiko na Ministrstvu za gospodarstvo zapletlo pri plačilu članarine in tako se je nekako začel slabši odnos med resorji (Novak 2013). S tem se kaže neuskkljenost med resorji, vendar kot je dodala Novak (2013) ta usklajenost ne izvira iz sektorja, ampak na ravni takratne Vlade. Slovenija bi po njenem mnenju morala na ravni vlade določiti, kaj so njene niše. Lahko bi določila neko področje, kjer bo Slovenija bolj aktivno delovala in kasneje uporabila dobre prakse ter ustvarila sodelovanje kot tudi poslovne priložnosti slovenskim podjetjem v drugih državah (prav tam).

5.2 ZUNANJEPOLITIČNE ODLOČITVE O OKOLJSKI DIPLOMACIJI

V zunanji politiki poznamo več vrst odločitev, od vsakdanjih do kriznih, od odločitev, ki zastopajo državo navzven, kot tudi do odločitev, kako organizirati in strukturirati MZZ in njegove službe. Odločitve se sprejemajo na različnih ravneh, pri čimer spodaj opisane odločitve (ustanovitev sektorja za globalne izzive, ustanovitev Zelene skupine in vzpostavitev mreže okoljskih atašejev) spadajo na raven odločanja tedanjega ministra za zunanje zadeve in njegovih ožjih sodelavcev. V tej nalogi je bilo že večkrat poudarjeno, da aktualna strategija zunanje politike v času oblikovanja zunanje politike na področju okoljevarstva, ni obstajala.

5.2.1 USTANOVITEV SEKTORJA ZA GLOBALNE IZZIVE

MZZ je v svoji izjavi za javnost avgusta 2009 napovedal ustanovitev projektne skupine za globalne izzive, ki se bo v koordinaciji s pristojnimi resorji in dialogu s strokovnjaki posvečala sklopu aktualnih vprašanj pri sooblikovanju mednarodnih odnosov in zunanje politike. Proces globalizacije in tesnejša prepletenost sveta postavlja sodobni družbi nove izzive, za katere rešitve je moč iskati le s skupnimi naporimi vlad, mednarodnih organizacij, civilne družbe, akademskega in poslovnega sveta. Teme, ki so bile prepoznane kot relevantne za omenjeno projektno skupino so bile: okolje, ljudje, dobro vladanje, mir in varnost ter blaginja. Znotraj okolja se naj bi skupina predvsem ukvarjala z vprašanji kot so: »Kako varovati naravno okolje in ga ohranjati za prihodnje generacije? Kako se odzvati na učinke podnebnih sprememb in hkrati zagotoviti trajnostni razvoj? Kako brez konfliktov zagotoviti oskrbo s čisto vodo za vse? Kako zagotoviti dovolj zdrave hrane?« (MZZ 2009g). V drugi polovici leta 2009 je bil na MZZ ustanovljen Sektor za globalne izzive z namenom obravnavanja strukturnih sprememb v mednarodni skupnosti, ki jih je mogoče povezati z večanjem medsebojne odvisnosti držav v mednarodni skupnosti. Namen novoustanovljenega sektorja je bila koordinacija prizadevanja za oblikovanje stališč glede novih izzivov v zunanji politiki Slovenije in za usklajenost zunanjepolitičnih ciljev z nacionalnimi politikami ter prednostnimi cilji Slovenije. Name sektorja je bil, da sodeluje tudi z drugimi resorji in vladnimi službami ter si prizadeva za razvijanje dialoga s civilno družbo in nevladnimi organizacijami o globalnih vprašanjih (MZZ 2010d). Organizacija dela in sistemizacija v MZZ je sprejeta z notranjim aktom, s katero se določijo notranje organizacijske enote, delovna področja, naloge, pooblastila in odgovornost ter način sodelovanja z drugimi organi in institucijami (MZZ 2016b).

Ustanovitev sektorja za globalne izzive na MZZ je potekala tako, da je minister Žbogar zbral ekipo, z namenom, da se oblikuje sektor ter se določijo konkretne tematike, ki se bodo znotraj sektorja pokrivala. Pri definiranju dosjejev je bilo pomembno opredeliti, zakaj je neka tema relevantna, da je dlje časa aktualna (da ni muha enodnevnica) ter zakaj je pomembno, da se jo obravnava v tem sektorju, zakaj recimo ni dovolj, da se jo obravnava v okviru drugih sektorjev (kot je npr. sektor za mednarodne organizacije, sektor za razvojno sodelovanje ali pa samo na bilateralni ravni z državami). Torej znotraj teme okolja so bile nadalje razdelane teme kot je npr. energetska varnost in voda (Novak 2013). Področja oz. teme, ki jih je pokrival sektor za globalne izzive znotraj MZZ so bila sprva razdeljena na tri večja, in sicer: okolje (in znotraj tega podnebne spremembe, voda, gozd); ljudje (znotraj tega migracije, prehranska varnost,

globalno zdravje); ter globalno upravljanje (znotraj tega globalne mreže – G20, BRICS, G3 Green Group, idr.; digitalizacija, uveljavljanje standardov dobrega upravljanja). Šlo je torej za tri sklope in znotraj tega devet dosjejev, ki jih je potrdil takratni minister Žbogar (Novak 2013). Kasneje se je sektor preoblikoval, skupaj s tem pa tudi dosjeji, ki so v letu 2013 zajemali naslednje dosjeje: energetika (obnovljivi viri energije), gozdovi, voda, biotska raznovrstnost, podnebne spremembe, Rio+20 (koordinacija priprav), globalno upravljanje (G20, 3G), prehranska varnost, znanost, trajnostna mesta, migracije in trgovina z ljudmi (gradivo sektorja za globalne izzive MZZ).

5.2.2 USTANOVITEV ZELENE SKUPINE ALI GREEN GROUP

Teorija malih držav opredeljuje, je za male države, če želijo doseči vpliv v mednarodni skupnosti, pomembno povezovanje s podobno mislečimi, in takšna je bila tudi strategija Slovenije oz. njene zunanje politike. Z namenom dejavnejšega nastopanja v mednarodni skupnosti je slovensko zunanje ministrstvo dalo pobudo za oblikovanje t.i. Zelene skupine, ki bi bilo tematsko osredotočeno na »/.../obravnavo podnebnih sprememb na zunanjepolitični agendi, diverzifikacijo energetskega virov in izkoriščanje obnovljivih virov energije ter izmenjavo tehnologij, reševanje vprašanj pomanjkanja vode in gospodarjenja z vodo ter razvoj znanosti o Zemlji« (MZZ 2010d). Prvi koraki skupine so bili narejeni ob robu zasedanja Generalne skupščine OZN septembra 2009 v New Yorku. Pred podnebnim vrhom v Kopenhagnu so zunanji ministri držav Zelene skupine objavili skupni članek o nujnosti okrepljenega delovanja za spopadanje s podnebnimi spremembami (MZZ 2010d). Prvo uradno srečanje zunanjih ministrov Zelene skupine je na pobudo Slovenije potekalo septembra 2010 ob robu zasedanja Generalne skupščine OZN (MZZ 2011č). Pri tem naj samo poudarim, da je šlo pri oblikovanju Zelene skupine za neformalno povezovanje malih držav, ki jim je skupna skrb do okolja in namen opozarjanja na negativne posledice podnebnih sprememb. Pobudnik oblikovanja skupine je bil slovenski minister Žbogar, ki je v skupino povezal povabljenе države. Ker gre za neformalno skupino, soglasje drugih notranjih organov RS pravzaprav ni bilo potrebno.

Izbor držav, ki bi bile primerne za povabilo za sodelovanje v Zelene skupini je potekal tako, da se je na eni strani iskalo države, ki bi skupini dale profil in dobro ravnotežje na drugi strani. Kot izhodišče se je iskalo države, ki so podobne Sloveniji oz. s Slovenijo primerljive, torej majhne po velikosti, vendar vseeno dosti 'vitalne' v smislu zunanje politike in nastopanja v

mednarodni skupnosti. Ravnotežje se je iskalo tudi na relaciji sever-jug, bogate in revne (oz. prejemnice razvojne pomoči), da se 'pokrijejo' različni kontinenti ter različna jezikovna področja. Pomembno je bilo, da imajo afiniteto do okoljskih vprašanj in da so aktivne na tem področju ter tudi, da imajo okoljske izzive, s katerimi se soočajo (Novak 2013).

5.2.3 USTANOVITEV SKUPINE OKOLJSKIH ATAŠEJEV

Slovenija je po vzoru nekaterih evropskih držav ustanovila mrežo t. i. okoljskih atašejev, katerih naloga je bila, da splošna okoljska vprašanja obravnavajo na mednarodni ravni oz. iz zunanjepolitičnega vidika. Na področju okolja drugega kot zunanjepolitičnega vidika ni, ker vsi ljudje živimo na eni Zemlji in lahko vpliv ene države na okolje na globalni ravni zadeva vse države (tudi na Slovenijo). Zato je vloga okoljskih atašejev, da poiščejo potencialne partnerje za potencialne skupne projekte s Slovenijo, kamor spadajo tudi menjava izkušenj, znanja, itd. (Urh Lesjak 2012). Države prejemnice okoljskih atašejev so bile izbrane na podlagi več kriterijev in sicer: - glede na geografsko lego (tendenca je bila 'pokriti' vse celine); - glede na zmožnost veleposlaništva (ali ima možnost poleg ostalega dela pokrivati še okoljske teme – vprašanje števila zaposlenih in obremenjenost predstavnštva); - glede na ljudi (ali so pripravljeni sprejeti dodatne naloge, saj namreč dodatno delo ni bilo plačano) (prav tam). Pri tem je potrebno opomniti, da so bili okoljski atašeji izbrani med diplomati, ki so že službovali v tujini na slovenskih diplomatsko-konzularnih predstavništvih in tako niso bili posebej napoteni. Prav tako so diplomati pokrivanje okolja prostovoljno sprejeli kot svoje dodatne naloge, za katere niso dobili dodatnega plačila. Okoljski atašeji so bili sprva ustanovljeni na 5-ih diplomatsko-konzularnih predstavništvih Slovenije v tujini in sicer v Londonu (Združeno Kraljestvo), Pekingu (Kitajska), Buenos Airesu (Argentina), Skopju (Makedonija) in Kopenhagnu (Danska). Ob tem je bil imenovan tudi t. i. okoljski korespondent, torej diplomat, ki je iz Ljubljane koordiniral delovanje mreže na MZZ ter vpeljeval vsebine v slovensko diplomatsko mrežo (dokumenti ZGL MZZ). Leta 2013 se je mreža okoljskih atašejev razširila še na Dunaj (Avstrija), Pariz (Francija), New Delhi (Indija), Budimpešta (Madžarska) in Oslo (Norveška) (gradivo sektorja za globalne izzive MZZ).

Okoljski atašeji spremljajo v državi prejemnici vse možne vsebine, ki so povezane z okoljsko diplomacijo in pridobivajo informacije o tem, na kakšen način država pristopa do okoljskih vprašanj, tudi na mednarodnih podnebnih pogajanjih. Čeprav MZZ-ju s projektom okoljskih atašejev v analiziranem obdobju ni uspelo speljati kakšnega večjega konkretnega projekta, ker

so bili večji projekti povezani tudi z vprašanjem denarja (analizirano obdobje pa je ravno obdobje krize, ko so veljali strogi varčevalni ukrepi, tudi zamrznjena napredovanja itd. op.p.), je bil projekt okoljskih atašeev vseeno ocenjen kot uspešen, saj je v tem obdobju naraslo poročanje o okoljskih problematikah preko depešnega sistema. Prav tako je bila ocenjena visoka zavzetost izbranih diplomatov (za okoljske atašeje) za pokrivanje tematike. Ni zanemarljivo dejstvo tudi to, da so imenovani diplomati dodatne naloge, torej funkcijo okoljskega atašeeja, sprejeli prostovoljno, brez finančnega dodatka, tako da so že s tem, da so brez prisile sprejeli dodatne naloge, pokazali visok odnos do okoljskih tematik (Urh Lesjak 2012)

Nekaj konkretnih projektov, ki je bilo izpeljanih, kljub finančnemu pomanjkanju so: slovensko-argentinska pobuda za sajenje dreves v Buenos Airesu, v Makedoniji se je s sodelovanjem sektorja razvojnega sodelovanja veliko naredilo na očiščevalnih napravah, veliko je bilo poročanj v Pekingu v navezavi na gospodarski diplomacijo (okolje in gospodarska diplomacija), saj so namreč trajnostni viri energije na Kitajskem ena ključnih tem. Iz Kopenhagna je bilo na primer veliko poročanj o okolju za celotno področje Skandinavije, prav tako je bila tema okolja zelo dobro pokrita iz predstavnštva v Londonu. V danih razmerah so okoljski atašeji dosegli cilje, ki so bili zadani, prav tako je bila pozitivna ocena učinkovitosti, kar so dokazali z delom preko svojega delovnega časa in brez finančnega nadomestila za to (Urh Lesjak 2012).

5.3 IZVAJANJE ZUNANJE POLITIKE Z OKOLJSKO DIPLOMACIJO

Izvajanje zunanje politike sodi v domeno MZZ in pripadajočih diplomatsko-konzularnih predstavništev, pri čimer so jim za dosego vpliva v mednarodni skupnosti na voljo sredstva (diplomatska, ekonomska, propagandna, tudi vojaška), ki jih država določi za primerna in ki temeljijo na zmogljivostih in sposobnostih države. Omenjeno poglavje je namenjeno opisu izvajanja zunanje politike na področju okoljevarstva preko različnih sredstev (diplomatskih, propagandnih in tudi ekonomskih), ki jih je MZZ RS uporabilo pri izvajanju in utrjevanju ugleda na področju okoljske diplomacije.

5.2.1 DIPLOMATSKA SREDSTVA: PROFILIRANJE SLOVENIJE KOT OKOLJSKE DRŽAVE V MEDNARODNI SKUPNOSTI

Septembra 2009, ob robu 64. zasedanja Generalne skupščine ZN v New Yorku se je minister Žbogar srečal s številnimi ministri za zunanje zadeve (med njimi Egipta, Islandije, Omana, Nove Zelandije, Katarja, Zelenortskih otokov in Azerbajdžana), s katerimi sicer stiki niso tako pogosti. Rdeča nit srečanj je bilo iskanje podpore za mesto nestalne članice Varnostnega sveta. Minister Žbogar je sogovornikom med drugim predstavil takrat novo iniciativo slovenske diplomacije, ki si je prizadevala v kontekstu globalnih izzivov za povezovanje v skupino držav iz vsega sveta v odločnejšem boju za odgovoren odnos do okolja. Z Islandskim sogovornikom sta si ministra izmenjala poglede iniciative glede podnebnih sprememb, prav tako se je na predstavitev slovenske iniciative glede odgovornega odnosa do okolja odzval zunanji minister Nove Zelandije, z ministrom Zelenortskih otokov je bilo dogovorjeno diplomatsko nerezidenčno pokrivanje med državama (MZZ 2009h).

19. decembra 2009 se je v Kopenhagenu končalo 15. zasedanje Konference pogodbenic Konvencije ZN o spremembi podnebja (COP 15) in Konference pogodbenic Kjotskega protokola (CMP5). Zadnje tri dni je bilo na konferenci navzočih 119 predsednikov držav in vlad pogodbenic, ki so dosegli Kopenhagenski dogovor, ki pa ni prinesel zavezujočega dogovora o skupnem ukrepanju pri spopadanju s podnebnimi spremembami (MZZ 2009i). Glavni politični cilj na podnebni konferenci v Kopenhagenu je bil sprejetje ambicioznega, pravno zavezujočega, učinkovitega in poštenega globalnega sporazuma, ki bi omogočil srednjeročno in dolgoročno zmanjševanje emisij toplogrednih plinov, kar je potrebno za omejitev rasti povprečne temperature pod 2 stopinji Celzija glede na predindustrijsko obdobje (MZZ 2009j). Pred podnebno Konferenco v Kopenhagenu so zunanji ministri šestih držav (Zelenortskih otokov, Kostarike, Islandije, Singapurja, Slovenije in Združenih arabskih emiratov) v skupnem pismu pozvali k prenovljenemu načrtu za soočenje s podnebnimi spremembami na svetovni ravni. V pismu so med drugim poudarili, da politike teh šestih držav iz različnih regij, vsebujejo ukrepe zoper podnebne spremembe in zrcalijo potrebo po usklajenih mednarodnih prizadevanjih. Vsaka država naj bi bila kot zelena točka znotraj regije, vse točke pa so medsebojno povezane v učinkovito mednarodno mrežo. Kot trdijo v pismu si prizadevajo za trajnostno usmerjene politike, predvsem na področjih energije in vode. V pismu so za vsako državo poudarjena tudi prizadevanja na tem področju in dobre prakse (MZZ 2009a).

Marca 2010 je Slovenija ratificirala statut mednarodne agencije za obnovljive vire energije IRENA. Agencija je bila ustanovljena leta 2009 v Bonnu, sedež agencije je v Abu Dhabiju (Združeni arabski emirati), center za inovacije in tehnologijo deluje v Bonnu (Nemčija), na Dunaju (Avstrija) pa je urad za sodelovanje z mednarodnimi agencijami, ki so dejavne na področju obnovljivih virov energije. Namen IRENE je spodbujanje trajnostne uporabe vseh oblik obnovljivih virov energije, lajšati dostop do informacij, krepiti izmenjavo dobrih praks na področju energetske politik, pravnih okvirjev, izgradnje zmogljivosti, razpoložljivih finančnih mehanizmov in ukrepov za povečevanje energetske učinkovitosti (MZZ 2010e). Slovenija je pri ustanavljanju agencije aktivno sodelovala tudi s svojimi diplomati. Takratna vodja sektorja za globalne izzive Ana Novak je sodelovala pri oblikovanju statuta agencije (Novak 2013).

Pred podnebno konferenco v Cancunu leta 2010 so zunanji ministri Zelene skupine ponovno izdali skupni članek, katerega namen je bil, da poudarijo pomembnost boja proti podnebnim spremembam, pri čemer je bila v ospredju povezanost podnebnih sprememb in vode ter pomen boljšega gospodarjenja z vodo za uspešno obravnavanje posledic podnebnih sprememb. V članku je bila poudarjena voda in vodne spremembe, ki naj bi bile podnebne spremembe v malem. V članku so se ministri zavzeli za to, da bi se dostop do zdrave pitne vode in oskrbe s sanitacijo priznalo kot človekova pravica. Ministri so v članku poudarili, da se vodi v boju proti podnebnim spremembam posveča premalo pozornosti ter da je zapostavljena tudi v največjih konvencijah (Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja v kontekstu prilagajanja na podnebne spremembe upravljanje z vodo omenja le enkrat, podobno se Akcijski načrt z Balijskega le posredno dotakne pomena upravljanja z vodo, voda je bila izpuščena tudi v dogovoru iz Kopenhagna) (MZZ 2010f).

Minister Žbogar je z naklonjenostjo do okoljskih tem pritegnil tudi pozornost nekaterih tujih sogovornikov. Tako je na primer o okoljski problematiki govoril z zunanjo ministrico Mehike ob robu zasedanja Sveta ZN za človekove pravice v Ženevi, s katero je govoril o podnebnih pogajanjih in o pomenu nadaljevanja pozitivnega premika v pogovorih, ki so ga države dosegle v Cancunu (kjer je potekala Konferenca). Ob tej priložnosti ji je minister predstavil tudi Zeleno skupino in njene dejavnosti (skupni članek pred konferenco v Cancunu) (MZZ 2011d).

Slovenija je 4. maja 2011 prvič sodelovala tudi na ministrskem zasedanju Karibske skupnosti (CARICOM), ki združuje 15 članic. Sloveniji je v tem času takšna udeležba omogočala promocijo kandidature za nestalno članico Varnostnega sveta OZN v obdobju 2012-2013.

Minister Žbogar je udeležbo izkoristil za pogovore o možnostih sodelovanja Slovenije z državami CARICOM, tako na bilateralnem kot v multilateralnem okvirju, predvsem na področjih spoštovanja človekovih pravic, vladavine prava, boja proti posledicam podnebnih sprememb, upravljanja z vodnimi viri in razvoja obnovljivih energij (MZZ 2011e).

O boju proti podnebnim spremembam je minister Žbogar govoril tudi na srečanju ASEM (*Asia–Europe Meeting*), ki je potekalo junija 2011 v Budimpešti in na katerem so obravnavali netradicionalne varnostne izzive. Minister Žbogar je poudaril, da je eden ključnih izzivov, v katerem se sooča mednarodna skupnost, podnebne spremembe, pri čemer je poudaril, da dejanski izziv ni zgolj varovanje naravnega okolja, temveč zagotovitev trajnostnega razvoja in gospodarske rasti, izkoreninjenje revščine in zagotovitev vode, hrane in drugih nujnih dobrin za naraščajoče svetovno prebivalstvo. Pozval je k zelenemu gospodarstvu. Minister je ob tej priložnosti omenil Vrh Rio + 20 (ki je bil takrat prihajajoči dogodek) za katerega je minister ocenil, da predstavlja prelomen dogodek za transformacijo globalnega gospodarstva v model trajnostne gospodarske rasti. Po ministrovem mnenju soočanje z izzivi trajnostnega razvoja zahteva takojšnjo in odločno akcijo na vseh ravneh ter s strani vseh akterjev, pri čemur je posebej pomembno medregionalno sodelovanje (MZZ 2011f).

Julija 2011 je Varnostni svet na pobudo takrat predsedujoče Nemčije obravnaval varnostne posledice podnebnih sprememb. Pri tem je Slovenija (zastopala jo je takratna veleposlanica pri ZN, nj. eks. Sanja Štiglic) poudarila, da so podnebne spremembe eden glavnih varnostnih izzivov, ki v nekaterih primerih ogrožajo sam obstoj držav ter poudarila, da je uspeh soočanja s podnebnimi spremembami odvisen od novega podnebnega dogovora po letu 2012 in zaustavitve globalnega segrevanja pod 2 stopinji Celzija (MZZ 2011g).

Tudi med prioritetami na 66. zasedanju Generalne skupščine OZN septembra 2011, so bili globalni izzivi in okoljske spremembe ter z njimi povezani izzivi. Kot prva prioriteta so bili izpostavljeni globalni izzivi (med njimi okrevanje držav po finančni krizi, prehranska kriza, podnebne spremembe in degradacija naravnega okolja, migracijski tokovi, pandemije in grožnje nedežavnih akterjev). Visoko na mestu prioritet so bile okoljske spremembe, ki so povezane z globalnim segrevanjem, degradacijo naravnih ekosistemov, izgubo biotske raznovrstnosti in netrajnostno rabo naravnih virov, ki ogrožajo gospodarski in socialni razvoj, človekovo varnost in politično stabilnost. Prav tako je bilo izpostavljeno, da Slovenija podpira razpravo o varnostnih vidikih podnebnih sprememb v organih OZN in med naravnimi viri

posebno pozornost namenja vodi ter si prizadeva za promocijo učinkovitega upravljanja z vodnimi viri. Kot nek dodatek omenjenemu je bila četrta prioriteta, da Slovenija kot obalna država posebno pozornost namenja tudi varovanju morskega dna in podpira prizadevanja OZN za varovanje in zaščito oceanov (MZZ 2011h).

Septembra 2011 je minister Žbogar v New Yorku, ob robu zasedanja Generalne skupščine ZN organiziral srečanje predstavnikov Zelene skupine, na katerem je minister spomnil na pretekle skupne aktivnosti (kot je skupni članek pred podnebno konferenco v Cancunu ter konferenca, ki je potekala v Ljubljani in je bila namenjena problematiki upravljanja z vodo). Minister Žbogar je na srečanju predlagal pripravo skupnih predlogov za tematske razprave v OZN in posebej identificiranje skupnih aktivnosti v okviru 2. odbora GS OZN. Prav tako je minister predlagal vzpostavitev loga in spletne strani Zelene skupine, s čimer bi skupina dosegla večjo prepoznavnost (MZZ 2011i).

Ministri Zelene skupine so decembra 2011 že tradicionalno objavili skupno pismo pred podnebno konferenco v Durbanu (Republika Južna Afrika), v katerem so poudarili nujnost prehoda na trajnostno gospodarstvo, ki temelji na učinkoviti rabi virov za namen uspešnosti soočanja s podnebnimi spremembami. Prehod na nizkoogljično družbo mora temeljiti na enakovrednem vključevanju vseh treh stebrov trajnostnega razvoja (tj. okoljskega, gospodarskega in družbenega). Poudarili so potrebo po izkoriščanju potenciala obnovljivih virov energije in razvoju novih, inovativnih tehnologij, ki bi zagotavljale trajnostno rast v prihodnosti (MZZ 2011j).

Eden od slovenskih projektov, s katerim se lahko Slovenija 'pohvali' v tujini je tudi projekt »*GreenLight WorldFlight*«, ko je pilot Matevž Lenarčič z ultralahkim letalom slovenskega proizvajalca Pipistrel preletel zemeljsko oblo, z namenom fotografiranja stanja na Zemlji. Večina fotografij je bila namenja vodi ali posledicam njenega delovanja. Namen preleta je bil tudi dokazati, da je mogoče tudi drugače, z manjšo porabo goriva in z manjšim onesnaževanjem. Namen je bil tudi dokazati, da so lahka letala zelo primerna za zbiranje pomembnih znanstvenih podatkov o ozračju. Na letalu je bila pritrjena naprava podjetja Aerosol, ki je bila namenjena merjenju aerosolov – črnih saj v ozračju, kar do takrat še ni bilo storjeno, pomembno pa pripomore k razumevanju toplogrednega učinka. V projektu je sodeloval tudi Inštitut Jožef Štefan, ki je preučeval vpliv ekstremnih temperatur ter hipoksičnega okolja na človeški organizem. Pri projektu je sodeloval Urad Vlade Republike

Slovenije za komuniciranje. Takratni direktor urada, Darijan Košir je med drugim o projektu dejal, da projekt v vseh elementih simbolizira izjemnost slovenske države in njenih prebivalcev. To je priložnost, da se Slovenija v tujini predstavi, kot bi si želeli. Slovenija ima vrhunske posameznike, vrhunske izdelke vrhunskega znanja (Pipistrelovo letalo), ter moč v svet ponesti vest, da je Slovenija majhna, a drzna država, usmerjena v razvoj, visoko tehnologijo in v zeleno (MZZ 2011k).

5.3.2 SREDSTVA JAVNE DIPLOMACIJE: AKTIVNOSTI MINISTRSTVA ZA ZUNANJE ZADEVE

MZZ je 19. novembra 2009 v sklopu aktivnosti na področju zelene diplomacije, organiziralo delovno srečanje s predstavniki veleposlaništev ter Evropske komisije v Ljubljani. Dogodek je bil namenjen izmenjavi dobrih praks, izkušenj in idej na področju zelene diplomacije. Ob izmenjavi mnenj je bilo ugotovljeno, da številna veleposlaništva že vodijo projekte ozelenjevanja svojih aktivnosti in si s svojim zgledom skušajo pritegniti pozornost veleposlaništev ter tudi drugih institucij. Na delavnici o možnih ukrepih, so se veleposlaništva seznanila tudi z ukrepi, ki bi jih lahko uvedli v svoj dnevni ritem (MZZ 2009k).

25. novembra 2009 je MZZ organiziralo srečanje z akreditiranimi veleposlaniki v Ljubljani na temo »Zelena diplomacija«. Na srečanju je v uvodnem govoru minister Žbogar izpostavil pomen globalne odgovornosti pri spopadanju s podnebnimi spremembami. Poudaril je, da si MZZ želi z lastnimi dejavnostmi na področju zelene diplomacije postati zgled ekološko ozaveščenega ravnanja posameznikov in institucij, saj se zaveda, da se je s podnebnimi spremembami potrebno spopasti s skupnimi močmi. Pri tem je izpostavil pobudo Zelene skupine ter poudaril, da se gibanje za okolje začne z majhnimi koraki ter izpostavil vizijo ministrstva v smeri zelene diplomacije. Izpostavil je delovanje Službe vlade RS za podnebne spremembe (takrat novoustanovljene), katere namen je usmerjati sektorske in medsektorske politike na področjih ublažitve, prilagajanja in tehnološko-razvojnega prehoda v nizkoogljično družbo (MZZ 2009l).

V okviru akcij, s katerimi si je MZZ prizadeval širiti prepoznavnost okoljskih vprašanj, je MZZ skupaj z Zavodom za gozdove RS in občino Kamnik sodelovalo pri pobudi britanskega veleposlaništva, tako imenovanim Diplomatskim gozdom, v okviru katere so omogočili zasaditev 1000 mladih sadik v vasici Nevlje pri Kamniku. Akciji se je pridružilo 21

veleposlaništev (Avstrija, Bosna in Hercegovina, Črna Gora, Francija, Indija, Irska, Italijanska republika, Kraljevina Danska, Kraljevina Nizozemska, Kraljevina Norveška, Kraljevina Švedska, LR Kitajska, Republika Bolgarija, Republika Ciper, Republika Finska, Republika Portugalska, Republika Srbija, Republika Turčija, Romunija, Slovaška republika, Velika Britanija, Zvezna republika Nemčija, Združene države Amerike) ter tudi predstavništvo Evropske komisije v Sloveniji. Namen akcije je bil spodbujanje k večji prepoznavnosti okoljskih vprašanj in k ozaveščanju o obnavljanju gozdov in naravnih bogastev ter o njihovi zaščiti (MZZ 2010g).

MZZ je organiziral mnogo dogodkov ob svetovnih dnevih kot na primer ob svetovnem dnevu vode 22. marca 2011. Med drugim je organiziralo konferenco z naslovom »Voda za energijo, energija za vodo«, ki je potekala pod okriljem Zelene skupine, katere ministri so preko video izjav predstavili ključne izzive na področju vode in energije v svojih državah ter primere dobrih praks za njihovo reševanje. Na konferenci so sodelovali tudi Andreas Kraemer, direktor Ekološkega inštituta, Berlin, Koos Wieriks, svetovalec Odbora Generalnega sekretarja OZN za vodo in sanitacijo, prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj, Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani in članica Medvladnega panela za podnebne spremembe in Xavier Leflaive, Direktorat za okolje, OECD. Na konferenci je bil izpostavljen trend naraščajoče potrebe po vodi in energiji. Izpostavljen je bil pomen oskrbe z vodo in energijo za izboljšanje življenjskega standarda ljudi, spodbujanje gospodarskega razvoja in zmanjševanje revščine (MZZ 2011o).

4. Strateški forum Bled je leta 2009 potekal pod naslovom »Politika gospodarske krize: gospodarske in geopolitične spremembe v Evropi in Evraziji«. Forum je posebno pozornost namenil gospodarskim in geostrateškim vprašanjem. Tradicionalni panel voditeljev je bil posvečen globalnemu vodenju in vprašanju o potrebi po njegovi reformi (teme kot so vloga regionalnega sodelovanja, institucionalna reforma OZN in vloga rastočih tržnih gospodarstev ter odziv na vse večjo soodvisnost gospodarskih, varnostnih, družbenih in okoljskih vprašanj) (MZZ 2009m). Na forumu na panelu o energetske varnosti z naslovom »Energetska varnost in recesija« je bilo govora o obnovljivih virih energije. Udeleženci panela so ugotavljali, da so obnovljivi viri, energetska varčevanje in diverzifikacija glavni elementi bodoče energetske varnosti ter opozorili, da se bo z večjimi investicijami v obnovljive vire in energetske varnost, prispevalo tudi k boju proti podnebnim spremembam (MZZ 2009n).

V skladu z zelenim konceptom je bil tudi program 5. Blejskega strateškega foruma (leta 2010) z naslovom »Svet v naslednjem desetletju«. Program foruma je posebno pozornost namenil vprašanju energetske tranzicije in vodnega izziva (MZZ 2010h). Eden od osrednjih panelov na 5. Strateškem forumu je bil panel o vodni problematiki, na katerem so sodelovali dr. Janez Potočnik, takratni evropski komisar za okolje, Jorge Borges, takratni državni sekretar na Ministrstvu za zunanje zadeve Zelenortskih otokov, dr. Kerri-Ann Jones, takratna pomočnica sekretarke iz Ministrstva za zunanje zadeve Združenih držav Amerike, prof. dr. Francisco Nunes Correia, nekdanji minister za okolje in prostor Portugalske republike, redni profesor na inštitutu IST – DECivil iz Portugalske, prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj, profesorica na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani, in dr. John H. Matthews, vodilni znanstvenik na področju prilagajanja sladkovodnih virov pri skladu *World Wildlife Fund*, Združene države Amerike (MZZ 2010i).

Tudi 6. Strateški Blejski forum leta 2011 pod naslovom »Moč prihodnosti« je bil med drugim namenjen globalnim in regionalnim izzivom. Udeleženci so na forumu med drugim razpravljali na temo prihodnosti energetike, o vlogi manjših držav v mednarodni skupnosti ter tudi o prehranski varnosti (MZZ 2011p).

5.3.3 EKONOMSKA SREDSTVA: VPELJEVANJE OKOLJA V GOSPODARSKE DELEGACIJE

'Zeleni duh', če lahko temu tako rečemo, je prisoten tudi na drugih področjih, recimo na področju gospodarske diplomacije, kar dokazuje gospodarska delegacija 'Zelene tehnologije' maja 2010 v Stockholmu. Delegacijo je organiziralo MZZ, JAPTI (Javna agencija Republike Slovenije za podjetništvo in tuje investicije), Ministrstvo za gospodarstvo v sodelovanju z Gospodarsko zbornico Slovenije. Poudarek je bil primarno na področju zelenih tehnologij (biomasa in biogoriva, energija, upravljanje z odpadki in odpadnimi vodami itd.) (MZZ 2010j). Tudi gospodarska delegacija v ZDA, septembra 2010, je bila v okviru Zelenega duha. V okviru delegacije je potekal tudi poslovni forum, namen katerega je bil vzpostaviti kontaktno točko za slovenska in ameriška podjetja. K delegaciji so bila vabljeni slovenska podjetja s področja varovanja in zaščite okolja, alternativnih energetske virov, učinkovite rabe energije, okolju prijaznih tehnologij, pasivne gradnje itd (MZZ 2010k).

Še ena gospodarska delegacija, ki se prepleta z 'okoljskim duhom', je bila gospodarska delegacija na Islandiji in v Estoniji maja 2011. V organizaciji Direktorata za gospodarsko diplomacijo MZZ so v sodelovanju s slovenskima veleposlaništvoma v Kopenhagenu in Helsinkih ter agencijo »Promote Iceland« na Islandiji in Gospodarsko zbornico Estonije, člani gospodarske delegacije, predstavniki podjetij iz različnih sektorjev, v okviru poslovnih konferenc tako na Islandiji kot v Estoniji opravili številne razgovore s potencialnimi islandskimi in estonskimi partnerji. V okviru obiska na Islandiji je bila posebna pozornost posvečena geotermalni energiji. Izkoriščanje geotermalne energije je perspektivna razvojna panoga predvsem v Pomurju. Memorandum o sodelovanju na področju obnovljivih virov energije, podpisan med gospodarskima ministrstvom Slovenije in Islandije, ki predvideva oblikovanje delovne skupine, je spodbudil tudi podpis sporazuma za izgradnjo geotermalne elektrarne v Sloveniji. Dogovori so potekali o proučevanju vseh možnosti izkoriščanja geotermalne energije v Slovenije (elektrarna, ogrevanje, geotermalno jezero) (MZZ 2011r).

5.3.4 PROFILIRANJE MINISTRSTVA ZA ZUNANJE ZADEVE KOT 'ZELENE INSTITUCIJE'

Minister Žbogar je večkrat poudaril, da je pomembno, da v kolikor želi MZZ kredibilno zastopati okoljsko diplomacijo v tujino, da se tako obnaša tudi doma. Zato je v tem času MZZ kot institucija sprejel tudi vrsto ukrepov, s katerimi se je uveljavil kot 'zelena institucija'. Tako je npr. organiziral t.i. Zeleni dan, ki ga je organiziral v okviru dejavnosti MZZ za spoštljiv odnos do narave in okolja ter trajnostnega razvoja. 18. septembra 2009 je Zeleni dan potekal tako, da se je minister z nekaterimi drugimi sodelavci v službo pripeljal s kolesom. Pripravili so tudi poseben ekološki zajtrk. V izjavi za javnost je minister poudaril, da bi bilo potrebno storiti več na področju varčevanja z energijo, porabi papirja in bolj ekonomični uporabi letalskih prevozov. Minister je poudaril načelnost in kredibilnost, v smislu, da v kolikor želi biti Slovenija načelna glede podnebnih sprememb ter kredibilna v mednarodni skupnosti, je potrebno poskrbeti, da se tako obnaša tudi doma. V tem času je bila na MZZ že ustanovljena okoljska delovna skupina za pripravljanje ukrepov za boljše delovanje ministrstva na tem področju. Prav tako je bil že takrat namen vključiti diplomatska predstavništva z vpeljavo okoljskih diplomatov (MZZ 2009o). Med gosti na Zelenem dnevu na MZZ je bila tudi gostja dr. Lučka Kajfež Bogataj, ena od pionirk raziskovanja podnebnih sprememb in glasnica ohranjanja narave (MZZ 2009p).

Februarja 2010 je na Fakulteti za družbene vede potekala konferenca o vodi v mednarodnih odnosih, ki sta jo organizirala MZZ in Okoljska akademska mreža in na kateri so predstavniki Okoljske akademije ministru Žbogarju izročili priporočila za celovit pristop k vodi. Minister je v svojem nagovoru poudaril, da se voda v mednarodnih odnosih običajno pojavi šele takrat, ko nastane problem. Omenil je konflikt v sudanski pokrajini Darfur ter krizo na Bližnjem vzhodu. Minister je v nagovoru omenil tudi pilotni projekt okoljskih atašejev (Skopje, London, Peking, Kopenhagen, Buenos Aires), z nalogo spremljanja okoljske problematike in iskanja možnosti za sodelovanje s Slovenijo. Na konferenci so nastopili predstavniki Inštituta za vode, predavatelji različnih fakultet Univerze v Ljubljani, predstavniki nevladnih organizacij ter Programa ZN za razvoj (UNDP). Udeležence sta pozdravila tudi državni sekretar na Ministrstvu za okolje in prostor ter v.d. direktorja Službe vlade za podnebne spremembe (MZZ 2010l).

Marca 2010 se je minister Žbogar udeležil razprave »Skupščina za vodo: voda kot globalni izziv«, ki sta jo organizirali nevladna organizacija Humanitas in platforma nevladnih organizacij Sloga kot del obeležitve svetovnega dne vode, ki je 22. marca. Minister je v uvodnem nagovoru poudaril pomen vode v mednarodnih odnosih in da ima voda močno družbeno dimenzijo, kar pa je pogosto spregledan dejavnik mednarodnih odnosov. Voda kot strateška dobrina 21. stoletja lahko sproži napetosti in konflikte, na drugi strani pa lahko spodbuja sodelovanje, posebej pri upravljanju s čezmejnimi vodnimi viri (MZZ 2010m).

Minister Žbogar je izkoristil tako rekoč vsako priložnost za predstavitev in promocijo okoljevarstva. Tako je na dnevu odprtih vrat na Ministrstvu za zunanje zadeve predstavil idejo 'zelenega ministrstva', ki ravna odgovorno in v sozvočju z naravo. Poudaril je, da MZZ Slovenijo v mednarodnih odnosih predstavlja kot sposobno in odgovorno članico mednarodne skupnosti, tako regionalno kot globalno (MZZ 2010n).

Junija 2010 je MZZ prejel 3. nagrado in priznanje za dobro okoljevarstveno prakso v pisarniškem okolju. MZZ je sodeloval na razpisu Planeta Gospodarski vestnik »Zelena pisarna 2010«. S številnimi ukrepi, ki jih je MZZ sprejel znotraj ministrstva in ki so pripomogli k okoljsko ozaveščenemu pisarniškemu poslovanju, sprejelo je akcijski načrt in izvedlo nekatere druge akcije v okviru projekta »Greening diplomacy«, s čimer si je zaslužilo nagrado tega medija (MZZ 2010o).

MZZ se je v tem času vključeval tudi v vseslovenske okoljske akcije, med katere lahko štejemo tudi akcijo »Star papir za novo upanje«, ki jo je aprila 2011 organiziralo društvo Ekologi brez meja, v kateri je MZZ zbral štiri tone odpadnega papirja (MZZ 2011l).

Minister Žbogar je imel na področju okolja stike in redna posvetovanja z nevladnimi organizacijami. Eno takih je bil sprejem predstavnikov okoljskih nevladnih organizacij pred svetovnim dnevom okolja junija 2011. Minister jim je predstavil Zeleno skupino in njene aktivnosti. Poudaril je, da se skupina posebej posveča temam podnebnih sprememb, voda, viri energije in zemeljske znanosti. Prav tako je predstavil projekt »Greening diplomacy«, v okviru katerega si MZZ prizadeva za vse bolj okoljsko delovanje in spodbujanje zelenega delovanja. Predstavniki društev Ekologi brez meja, Focus, Greenpeace Slovenija in Inštituta za trajnostni razvoj so ministru Žbogarju predstavili svoje dejavnosti in poglede na nekatere mednarodne okoljske probleme. Pri tem so posebej izpostavili teme podnebne spremembe, vprašanja energetske in prehranske varnosti (MZZ 2011m).

MZZ je leta 2011 že tretjo leto zapored organiziralo »Zeleni dan«, ki je potekal v okviru evropskega tedna mobilnosti. Ob tej priložnosti so pripravili tudi t.i. eko zajtrk za tuje veleposlanike akreditirane v Slovenije, ter za uslužbence MZZ. Minister Žbogar je v svojem nagovoru poudaril, da MZZ na tak način želi prispevati o ozaveščanju o pomenu varovanja okolja. Ob tej priložnosti je minister tudi poudaril, da je zelena diplomacija med prednostnimi področji zunanjega ministrstva (MZZ 2011n).

6 OCENA POZITIVNIH POSLEDIC IZVAJANJA OKOLJSKE DIPLOMACIJE IN STROŠKOVNJENE OPUSTITVE

Kot vire mehke moči se običajno opredeljuje kulturo, politične vrednote in zunanjo politiko. Kako in ali lahko med njih uvrstimo tudi okoljsko diplomacijo, poskušam opredeliti v spodnjem podpoglavju. Okoljsko diplomacijo skušam opredeliti kot vir mehke moči predvsem malih držav. Poglavje ponuja nekaj primerov uveljavljanja mehke moči malih držav in posledično njihovo 'virtualno povečanje' v mednarodni skupnosti. Opisanih je nekaj primerov, ko mala država (po svojih kvantitativnih kriterijih) postane pomembna na nekem področju, s tem, da svoj potencial pretvori v prednost oz. v vir mehke moči. Poleg opredelitve potencialov mehke moči v tem poglavju opredelim tudi pozitivne posledice zasledovanja okoljske diplomacije v

slovenski zunanji politiki ter tudi upad pomembnosti okoljske diplomacij in oportunitetne stroške opustitve.

6.1 OKOLJSKA DIPLOMACIJA KOT POTENCIALEN VIR MEHKE MOČI MALE DRŽAVE IN POZITIVNE POSLEDICE ZASLEDOVANJA OKOLJSKE DIPLOMACIJE V ZUNANJI POLITIKI

Pri opredelitvi malih držav običajno uporabljamo kvantitativne kriterije, velikost ozemlja in število prebivalstva. Vendar lahko države zaradi svoje geografske lokacije, naravnih virov in geopolitičnega odnosa v regiji, v kateri se nahaja, mala država prevzame vlogo, ki je nesorazmerna glede na njeno površino in število prebivalstva (torej kvantitativne kriterije). Velikost države v mednarodnih odnosih se torej ne more ocenjevati samo na podlagi kvantitativnih kriterijev, temveč tudi glede na relativne odnose v odnosu do drugih držav v mednarodni skupnosti. Geografska lokacija, naravni viri in vključenost v tokove izmenjave blaga, informacij, kapitala in ljudi vplivajo na stopnjo gospodarske razvitosti določene države, zato so lahko države, ki so približno enake površine in s približno enakim številom prebivalstva, v povsem različnih položajih, torej močne ali slabe države. Mala država ni nujno tudi mala sila v mednarodnih odnosih in primeri, ki to dokazujejo so države kot so: Nizozemska, Belgija, Danska, Švica, Izrael, Singapur, Katar, Kuvajt. Vsaka od omenjenih držav ima neke primerjalne prednosti, torej adute, zaradi katerih kljub majhnosti niso male sile. Nizozemska, Belgija in Danska imajo dober geografski položaj in razvite ekonomije, vključene so v svetovne tokove blaga, kapitala in informacij. Švica ima nevtralnost in bančništvo. Izrael ima vojaško silo in močno zaveznitvo z ZDA ter prav tako človeški potencial. Singapur ima geografski položaj iz katerega izhaja izjemna vključenost v svetovne tokove blaga. Katar ima izjemne zaloge plina. Kuvajt ima izjemne zaloge nafte (Kurečić 2012, 90).

Mala država na enem področju je lahko velika sila, ki poseduje precejšen vpliv na nekem drugem področju (kot npr. Švica v globalnih finančnih ali Savdska Arabija na naftnem trgu) (Browning 2006, 672). Priložnosti, ki jih prinaša spreminjajoča se mednarodna struktura, določena geopolitična lokacija države, njeni viri ali ugled, dejansko stanje mednarodnega sistema in zmožnosti države, da uporabljajo mednarodne norme v svojo korist. Na omenjene dejavnike se je Browning (2006, 672–3) osredotočil pri svoji analizi vpliva Finske kot male države Evrope. Kot je ugotavljal Browning (2006, 674) je lahko majhnost videna kot vir, saj se namreč na male države gleda kot na tiste, ki imajo več mednarodne kredibilnosti. Razume se

jih, kot da imajo manj skritih agend in manj ambiciozних nacionalnih interesov kot velike države. Prav tako so male države pogosto predstavljene kot bolj miroljubne in altruistične kot velike države (prav tam). Browning (2006, 680) nadalje ugotavlja, da v današnjem globaliziranem svetu ne gre več za vprašanje velike ali male države. Bolj je vprašanje, ali lahko država proizvaja nove ideje in sveže iniciative. Bistvo je v tem, ali je država 'pametna' in ali ima zmogljivost inovativnega mišljenja.

V ekonomski sferi se male države lahko štejejo kot relativno močne (ali potencialno močne), če so industrijsko napredne (kot npr. Švica ali Švedska) ali posedujejo energetske vire (naftni proizvajalci Bližnjega vzhoda) ali so zacvetele na obsežni trgovini (Singapur) ali so postale znane po določenem tehničnem znanju oz. spretnosti (Kuba odpošilja svoje medicinsko osebje po celem svetu). Mala država lahko postane znana po svojem 'dobrem' globalnem državljanstvu. Skandinavske države so na splošno izpostavljene nagnjenju k upoštevanju globalnih predpisov in po njihovi socialni ter humanitarni usmeritvi tako doma kot v tujini. Vse te države so videne kot da uporabljajo mehko moč, da izvajajo vpliv nad drugimi v njihovih regijah ali po svetu. Poleg tega lahko mala država izvaja vpliv, ki temelji na 'pametni' moči. To pomeni njen razvoj ekspertiz in/ali pogajalskih in strateških zmožnosti (Braveboy-Wagner 2010, 409). Zelo mala država lahko s primernimi viri ali danosti vrednot izoblikuje zunanjo politiko, ki je proaktivna in vplivna na ciljnih področjih (Braveboy-Wagner 2010, 424).

Chong (2010, 385) navaja, da umetnost preživetja za male države vključuje poskuse, da svojo pomembnost povečajo tudi na mednarodno skupnost in to poimenuje 'virtualno povečanje'. Majhnost, ki je geografsko omejena, je lahko psihološko taktična v tem, da se velike sile razoroži sumničavosti glede motivov malih držav. Na drugi strani pa lahko zunanjepolitični aparat male države med svojimi človeškimi viri poseduje tudi intelektualne in propagandistične spretnosti, ki so disproporcionalne njeni fizični velikosti (prav tam). Chong (2010, 386) svojo operacionalno formulacijo mehke moči razširi z vključitvijo možnosti zunanjepolitičnega vodenja na način '*inside-out*' ali '*outside-in*'. Vodenje '*inside-out*' se nanaša na projekcijo nacionalnih vrednot ali modelov vladanja na način, da se lastne nacionalne politične identitete obravnava kot primer za posnemanje. Vodenje '*outside-in*' se nanaša na posredno izvajanje oz. uveljavljanje zunanjepolitične mehke moči preko strukturnega kroženja posameznikovih idej preko norm režima in političnega diskurza, ki je v skladu z zavezniki in prijateljskimi mednarodnimi organizacijami.

Chong 2010 je v svojem članku raziskoval Singapur, ki ga konstantno uvrščajo med najbolj konkurenčna mala gospodarstva na svetu (Chong 2010, 384) in za katerega pravi, da uživa disproporcionalen ugled v odnosu na njeno fizično velikost (704 kvadratnih kilometrov). Redno se uvršča med top pet najbolj konkurenčnih in globaliziranih držav na svetu. V mnogih načinih se to izraža v rezultatih njene vladne strateške odločitve, da se njena ozemeljska inferiornost, politična ranljivost in pomanjkanje virov kompenzira z razširjenjem njene mednarodne vrednosti preko palete sredstev mehke moči od zgodnjih 1970ih let (Chong 2010, 395).

Kot vire mehke moči Chong (2010, 383) navaja politično ekonomski potencial, modele dobrega vladanja in diplomatsko mediacijo. Singapursko vodstvo je tako rekoč že od samega začetka nastanka države imelo vizijo, da razvijejo 'oazo' talenta, spretnosti in kapitala, kot tudi vizijo globalnega mesta, ki bo ponudil proizvodno in trgovsko središče, ki bo pretvorilo ne samo jugovzhodno Azijo, ampak tudi svet širše v neskončno zaledje (Chong 2010, 396). Singapurski razvojni model (*Singapore Model of Development – SMD*) ima svoje podpornike, ki pomagajo pri razširjenju blagovne znamke Singapurja, kot modela vladanja in njegovega širšega zunanjepolitičnega vpliva. Segmentirana formalna verzija SMD-ja je doživela pomembno razširitev od leta 1992, ko je bil Singapurski korporacijski program – *Singapore Cooperation Program* formaliziran v partnerstvo s peščico razvitih držav z možnostjo instruktorskih tečajev pri oblikovanju politik (javne uprave); uporabe informacijske tehnologije v vladanju; bančništvu in financah; zračne; morskem in kopenskem upravljanju prometa; in industrijski produktivnosti. Z nudenjem oz. učenjem dobre prakse v lokalnih območjih, kjer je to potrebno, je Singapur pridobil s tem, da je gradil na ugledu s tem, da je prenašal spretnosti namesto denarnih zagotovil. Filozofija, da se človeka nauči kako uloviti ribo, namesto, da mu daš obrok, da ne bo lačen v prihodnje, podpira program pomoči, ki se ga ne da zlahka kritizirati. Na drugi strani opraviči donatorja od odgovornosti, za slabo uporabo ali zlorabo metod dobrega vladanja prenosa v kontekst prejemnika (Chong 2010, 400).

V svojem članku Benwell (2011, 200) poskuša pokazati, da podnebne spremembe predstavljajo uporabno študijo primera, kjer se majhnost države drugače obravnavana kot spremenljivka v zunanji politiki. Ker se večje države lažje prilagajajo podnebnim spremembam, lahko zasledujejo bolj 'zmerno' taktiko v podnebnih pogajanjih, pri čimer lahko zavlačujejo z dogovori z namenom, da si maksimirajo dobiček. Na drugi strani so majhne države zaradi svoje fizične majhnosti prisiljene, da sledijo bolj zasilni agendi v podnebnih pogovorih. Nekateri

argumenti grede celo tako daleč, da naj bi bila majhnost države v dilemi podnebnih sprememb celo politično sredstvo, ki omogoča majhnim državam vodenje v mednarodnih zadevah. To pa so dosegle z depolitizacijo in pozivi k znanosti in skupnim interesom. In kot pravi Benwell, se dosežki majhnih držav na tem področju kot glavni razvojniki v prelomnem multilateralne režimu lahko kažejo kot primerjalne prednosti kot *norm-entrepreneurs* oz. pobudniki norm (prav tam).

Za male države običajno velja: - da kažejo nizko raven udeležbe v svetovnih zadevah; - naslavljajo ozko področje zunanjepolitičnih vprašanj; - svoje delovanje omejujejo na svojo neposredno geografsko bližino; - uporabljajo diplomatske in ekonomske zunanjepolitične instrumente v nasprotju z vojaškimi instrumenti; - poudarjajo internacionalna načela, mednarodno pravo in druge moralno misleče ideale; - spoštujejo multinacionalne dogovore in se pridružijo mednarodnim organizacijam, kadarkoli je možno; - izberejo nevtralne položaje; - zanašajo se na velesile za zaščito, partnerstvo in vire; cilj jim je sodelovanje in izogibanje konfliktu z drugimi; porabijo neporocionalno količino zunanjepolitičnih virov za zagotavljanje fizične in politične varnosti in preživetja (Jeanne Hey v Benwell 2011, 206).²² Na področju blažitve podnebnih sprememb se majhne države obnašajo precej drugače v treh ključnih ukrepih. Prvič, majhne države ne kažejo nizkega ravni udeležbe, ampak ravno nasprotno, so glasni zagovorniki hitrega prizadevanja za ublažitev. Drugič, ne omejujejo svojega ravnanja na neposredno geografsko področje, ampak na kampanjo na globalni ravni. Tretjič, majhne države ne izbirajo nevtralnih položajev, ampak so prevzele zelo progresivno politično stališče, ki ga izražajo v mednarodnih pogajanjih o podnebnih spremembah (prav tam). Načeloma niso vse te značilnosti malih držav prisotne ves čas, ampak v primeru podnebnih sprememb te tri razlike predstavljajo omembe vredno odstopanje od normalnega obnašanja malih držav.

Ključ razlage tega odstopanja je trojni: Prvič, narava grožnje podnebnih sprememb kot problem globalnega javnega dobrega pomeni, da je vektor mednarodne politike obrnjen proti sodelovanju. Drugič, retoriko in kohezijo malih držav spodbujajo grožnje podnebnih sprememb kot eksistenčni okoljski varnostni problem. Tretjič, zanemarljiv prispevek malih držav k problemu združen z verjetnostjo, da bodo v tem najbolj prizadete, jim dodeljuje status žrtve v

²² Hey, J. A. K. (Ed.). 2003. *Small States in World Politics: Explaining Foreign Policy Behavior*. London: Lynne Rienner v Benwell 2011, 206.

mednarodnih pogajanjih, kar jim dovoljuje, da delujejo 'nad politiko'. Ti dejavniki ustvarijo situacijo, v kateri se male države pojavijo kot naravni voditelji v okoljski diplomaciji.

»Male države sveta /.../ so več kot zmožne držati svoje lastne /.../ njihovi prispevki so lepilo naprednega mednarodnega sodelovanja za skupno dobro.« (Kofi Annan, 1998, UN Secretary-General v Benwell 2011, 207).²³ Kot je Kofi Annan ugotovil leta 1998, je globalno vodenje točno to, kar imajo male države za ponuditi na določenih problematičnih področjih, načeloma tam, kjer je potreba po sodelovanju za skupno dobro (Benwell 2011, 207). Moralna prepričanja so pomembna na področjih, kot so trgovina, okolje in varnost. V podnebnem režimu je glavna zmogljivost malih držav moč nagovarjanja, ki temelji na opozarjanjih v zvezi s takojšnjo tragedijo skupnega, zgodovinski odgovornosti, znanstvenih načelih, legalne in moralne pravice suverenih držav do obstoja in pravica do trajnostnega razvoja. Tema, ki povezuje te diskurzivne sklope je, da je načelna žrtev problema skupnih virov, ki ga ni zagrešila sama, moč majhnih držav leži v njihovi nemoči. Male države se tudi ne more dojemati, kot da stavijo na relativne koristi v podnebnih pogajanjih. Male države so se postavile tako, da igrajo opominjajočo zgodbo v mednarodni politiki (prav tam).

Petrič (2010, 448) pravi, da je glede sprejemanja pomembnejših odločitev in dolgoročnejših usmeritev zunanje politike, potrebno zagotoviti koordinacijo na najvišji ravni, pri čimer je dobro vzpostaviti posebno koordinacijsko telo, ki lahko s svojo avtoriteto zagotavlja medresorsko koordinacijo med ključnimi državnimi akterji na področju zunanjih zadev. Torej, v majhni državi je še posebej potrebna stalna in zavestna skrb za koordinirano, enotno politiko, saj bo le taka politika racionalna in tudi uspešna. Prav tako mora biti zunanja politika enotna in usklajena, če naj bi bila učinkovita. Torej, pomembna je središčna vloga vlade in ministrstva za zunanje zadeve pri koordiniranju zunanje politike.

Petrič (2010, 451) še pravi, da majhne države potrebujejo zanesljive prijatelje med vodilnimi državami, čeprav si ta prijateljstva težje pridobivajo, ker same niso ne močne in ne pomembne. Za majhno državo pa je vsekakor pomemben razmislek o prijateljih oz. zaveznikih. Omenja tudi pomembnost zagotavljanja prepoznavnosti v mednarodnem življenju kot specifično vrednoto in cilj, za katerega uresničevanje so potrebni posebni napor zunanje politike prav 'majhnih držav'. Dodaja, da je vzpostavitev pozitivnega imidža in razpoznavnosti, dolgotrajen

²³ Annan, Kofi. 1998. *Secretary-General lauds role of small countries in work of United Nations, noting crucial contributions*, SG/SM/6639, 15. julij v Benwell 2011, 207. Prevod je delo avtorice.

proces, ki je odvisen od notranjepolitične stabilnosti in gospodarske uspešnosti 'majhne države', prav tako pa tudi od njene zunanje politike. Kot dejanja, ki prispevajo k pozitivni prepoznavnosti države, našteje (Petrič 2010, 452) domišljenost nastopov in aktivnosti države, pripravljenost igrati aktivno, pozitivno vlogo v mednarodnih dogajanjih, načelnost zunanje politike, usposobljenost politikov in diplomatov. Ta dejanja so še posebej pomembna za male države, ki niso razpoznavne same po sebi, poleg tega imajo omejena sredstva in možnosti za promocijo. Ravno zato je še posebej pomembno, da uporabo sredstev racionalno in jasno usmerijo (prav tam). V tem kontekstu lahko opredelimo Zeleno skupino, ki jo je minister Žbogar izpostavil kot enega od ambicioznih projektov slovenske diplomacije, s katerimi je Slovenija presegala okvire male države in ki je bila v času njegovega ministrovanja zelo dejavna na področju ozaveščanja o problemih podnebnih sprememb, na področju voda itd. Kot manjše, a ne male države, je minister Žbogar ocenil tudi druge države Zelene skupine. Po njegovih besedah so se za pristop zanimale tudi druge države, s čimer lahko potrdimo, da je bila skupina opazna. Lahko bi rekli, da je v njej potencialen vir mehke moči (Vidmajer 2010).

Med pozitivne posledice izpostavljanja okoljske diplomacije in ambiciozen nastop Slovenije na tem področju, lahko štejemo tudi t.i. novonastala prijateljstva med državami, ki sicer niso v neposredno geografski bližini. Ena takih držav so tudi Zelenortske otoki, s katerimi je Slovenija zaradi dobrih odnosov in skupnih točk vzpostavila diplomatsko pokrivanje januarja 2010. S tem ko je slovenska veleposlanica predala akreditivno pismo, je postala takrat prva veleposlanica akreditirana v podsaharski Afriki. Sicer je šlo za nerezidenčno pokrivanje iz Bruslja, vendar je ob predaji akreditivov obstajala želja po sodelovanju ter krepitvi gospodarskega odnosa med državama (še posebej na področju obnovljivih virov energije in turizma). Ob tem je med državama že obstajal politični dialog, namreč obe državi sta bili takrat tudi članici Zelene skupine (MZZ 2010p).

Tudi druga 'prijateljstva' v okviru Zelene skupine so predstavljala velik potencial. Ni zanemarljivo dejstvo, da je bil ravno v času, ko je bila Zelena skupina na vrhuncu, v okviru gospodarske delegacije na Islandiji, med državama sklenjen tudi Memorandum o sodelovanju na področju obnovljivih virov energije s konkretnimi načrti (gradnja geotermalne elektrarne v Sloveniji). V okviru tega srečanja so bili vzpostavljeni tudi stiki medicinskih, zavarovalniških, finančnih, geodezijskih, energetskih, hidrogeoloških, tehnoloških (čiščenje odpadnih voda) institucij med obema država. Poleg izmenjave dobrih praks, so bili sprejeti dogovori o tesnejšem sodelovanju v prihodnje ter o izmenjavi in šolanju ekspertov (MZZ 2011s). Čeprav

omenjenega ne morem neposredno povezati s sodelovanjem v Zeleni skupini, pa bi sodelovanje Islandije lahko bil dober primer, kako »izkoristiti« druga prijateljstva v Zeleni skupini, glede na to, da sta državi kot je npr. Singapur in Združeni arabski emirati med gospodarsko najbolj konkurenčnimi državami. Skupne projekte v obliki prenosa dobrih praks pa so možne tudi s Kostariko (npr. pogozdovanje) in Zelenortskimi otoki (tudi v obliki usmerjenega razvojnega sodelovanja).

6.2 UPAD POMEMBNOСТИ OKOLJSKE DIPLOMACIJE IN OPORTUNITETNI STROŠEK OPUSTITVE OKOLJA KOT ZUNANJEPOLITIČNE PRIORITETE

Z nastopom mandata ministra Erjavca februarja 2012, okoljska diplomacija ni bila več med prioritetskimi temami. Minister je ni omenjal v svojih govorih in intervjujih, ko je govoril o zunanjepolitičnih prioritetah. V tem času se je tudi sektor za globalne izzive, ki je bil v času ministra Žbogarja lociran v eni od 'glavnih stavb' MZZ, v nadstropju nad ministrovim kabinetom, preselil v prostore, ki so izven glavnih prostorov MZZ - v drugo stavbo celo na drug poštni naslov. Čeprav fizična lokacija sektorja ne dokazuje (ne)pomembnosti med zunanjepolitičnimi cilji, jo lahko razumemo kot znak ali gesto. Kljub vsemu pa se je struktura, ki je bila postavljena v okviru MZZ (sektor za globalne izzive, okoljski atašeji, Zelena skupina), obdržala. In tako je bila npr. ena od aktivnosti v okviru Zelene skupine udeležba na 6. svetovnem forumu za vodo, ki je marca 2012 potekal v Marseillu. Forum je največji mednarodni dogodek na področju voda, vsake 3 leta pa ga organizira Mednarodni svet za vodo (*World Water Council*). Njegov namen je dvigniti področje voda višje na politično agendo, nuditi podporo razpravam glede vprašanj vode v 21. stoletju, oblikovati konkretne predloge za svetovno javnost ter ustvariti in generalizirati politične zaveze. Slovenija je v okviru Zelene skupine predsedovala okrogli mizi na visoki ravni z naslovom Voda in varnost/trajnost. Slovensko delegacijo je vodil takratni v.d. generalnega direktorja Direktorata za mednarodno pravo in zaščito državljanov, ki je tudi predsedoval okrogli mizi. Koncept okrogle mize je v sodelovanju z direktorjem Inštituta za vode RS ter Ministrstvom za okolje postavil Sektor za globalne izzive MZZ. Na okrogli mizi so poleg predstavnikov Zelene skupine sodelovali tudi predstavniki drugih držav, predstavniki OZN za prehrano in kmetijstvo, predstavniki nevladnih organizacij. Na okrogli mizi so bile predstavljene dobre prakse na področju voda držav članic Zelene skupine, delovala pa je v smeri iskanja učinkovitih rešitev na področju varnosti voda ter trajnostnega upravljanja z vodami (MZZ 2012j).

Priprave na Konferenco Združenih narodov o trajnostnem razvoju t. i. Rio +20 je kot nosilec mednarodne komponente trajnostnega razvoja vodil MZZ (MZZ 2012k). Ob robu pogajanj o zaključnem dokumentu je aprila 2012 pod okriljem Zelene skupine potekala okrogla miza o pomenu vode in energije za trajnostni razvoj z naslovom »*Global outlook and local action: water and energy nexus for sustainable development*«, ki jo je vodila takratna stalna predstavnica Slovenije pri Združenih narodih. V razpravi je bila izpostavljena povezava med vodo in energijo v trajnostnem razvoju. Predstavniki držav Zelene skupine so predstavili nekatere dobre prakse, izkušnje in rešitve, ki že obstajajo na področju trajnostne rabe in upravljanja z vodnimi in energetske viri (MZZ 2012l).

V maju 2012 je MZZ v sodelovanju s Svetom za varstvo okolja organiziral okroglo mizo z naslovom *Slovenija in zeleno gospodarstvo*. Dogodek je potekal pod pokroviteljstvom zunanjega ministra Erjavca, zbrane pa je nagovoril državni sekretar na zunanjem ministrstvu, ki je v svojem nagovoru predstavil vlogo OZN pri spodbujanju trajnostnega razvoja na globalni ravni. Dodal je, da trajnostni razvoj zaseda pomembno mesto v zunanji politiki in razvojnem sodelovanju in hkrati prinaša priložnosti za gospodarsko diplomacijo. Posveta so se udeležili predstavniki ministrstev, nevladnih organizacij, akademske in znanstvene sfere ter podjetij. Soglašali so, da je zeleno gospodarstvo razvojna priložnost za Slovenijo. Opozorili so na številne vidike, in sicer: izobraževanja, vključenost celotne družbe, uravnoteženost vse treh stebrov trajnostnega razvoja, boljše in učinkovitejše izkoriščanje danih naravnih virov ter potrebo po sistematičnem pristopu k omenjenim vprašanjem, saj je trajnostni razvoj tema, ki bi morala povezovati vsa ministrstva in celotno družbo. Poleg finančne, zakonodajne, izobraževalne in druge vidike je v prihodnje potrebno skrbneje upoštevati ter jih medsebojno uskladiti pri oblikovanju razvojnih strategij. Slovenija ima namreč odlične naravne danosti, vrhunske strokovnjake, znanstvenike in uspešna podjetja, ki so njihove dosežke prevedla v uporabne rešitve in s tem je potrebno nadaljevati in to spodbujati ter razširiti tudi na druga področja (MZZ 2012m).

Junija 2012 je v Riu de Janeiru potekala Konferenca ZN o trajnostnem razvoju. To je bila ena v vrsti velikih konferenc, na katerih so sodelovali številni predsedniki držav ali vlad, in drugi predstavniki držav, prav tako pa tudi predstavniki nevladnih organizacij, predstavniki podjetij in civilne družbe. Za Slovenijo je bila ta konferenca posebnega značaja, saj je bila konferenca, ki je potekala pred dvajsetimi leti v Riu de Janeiru, prvi dogodek, na katerem je sodelovala Slovenija kot samostojna država (le nekaj dni pred to konferenco je postala članica OZN).

Slovensko delegacijo v Rio 2012 je vodil takratni minister za kmetijstvo in okolje, sodeloval je tudi državni sekretar na MZZ v vlogi ministra za razvojno sodelovanje. Prav MZZ je kot nosilec zunanjepolitične razsežnosti trajnostnega razvoja usklajeval slovenske priprave na konferenco (MZZ 2012n). Z nagovorom na konferenci je nastopil vodja slovenske delegacije in izpostavil dobre prakse za doseganje trajnostnega razvoja na nacionalni in regionalni ravni. Posebno pozornost si je prislužilo regionalno sodelovanje na področju upravljanja voda. Dodal je, da je nizko-ogljčno in vključujoče zeleno gospodarstvo način za doseganje trajnostnega razvoja, kar dokazujejo tudi številne družbe in podjetja, tudi slovenska. Slovenija je pozdravila dejstvo, da Rio +20 priznava zeleno gospodarstvo kot model trajnostnega razvoja (MZZ 2012o). Konferenca ZN se je končala s sprejetjem zaključnega dokumenta pod naslovom Prihodnost, ki jo hočemo. Dokument podaja usmeritve za nadaljnji trajnostni razvoj. Slovenija je skupaj z drugimi članicami EU podprla sprejetje dokumenta. Sicer si je Slovenija želela ambicioznejšega dokumenta, da bi le-ta npr. sprejel konkretne cilje s časovnimi roki na prioritetnih področjih. Kakorkoli že, dokument, ki ima politično veljavo je prinesel odločitev o oblikovanju visokega političnega foruma za trajnostni razvoj ter nadgradnjo in krepitev Programa ZN za okolje. Oblikovani bodo cilji trajnostnega razvoja. Dokument pozitivno obravnava tudi zeleno gospodarstvo kot enega izmed modelov za doseganje trajnostnega razvoja (MZZ 2012p). Na konferenci so bile v okviru sprejetega zaključnega dokumenta, sprejete tudi zaveze o nekaterih nadaljevalnih procesih, med drugim tudi proces oblikovanja Ciljev trajnostnega razvoja. V oblikovano Odprto delovno skupino o Ciljih trajnostnega razvoja je bila sprejeta tudi Slovenija, na zasedanjih delovne skupine pa bo sodelovala s Črno goro. Cilji trajnostnega razvoja bi naj bili univerzalni, razumljivi in uporabni za uresničevanje v praksi, naslavljali pa naj bi vse tri dimenzije trajnostnega razvoja (družbeni, okoljski, gospodarski) (MZZ 2013d).

Konec novembra in v začetku decembra 2012 je v Dohi v Katarju potekala Konferenca pogodbenic Okvirne konvencije ZN o spremembah podnebja in Kjotskega protokola²⁴ (COP 18 in CMP8). Ministri Zelene skupine so ob tej priložnosti objavili besedilo, s katerim so želeli okoljske teme vključiti v zunanjepolitične agende držav članic OZN. Pred zaključkom podnebnih pogajanj v Dohi je Zelena skupina predstavila besedilo z naslovom Kako z znanostjo ohraniti ravnotežje na Zemlji, v katerem opozarja na problematiko podnebnih sprememb in z

²⁴ Kjotski protokol, sprejet leta 1997, je predstavljal prvi korak soočanja s podnebnimi spremembami. Protokol sporoča, da je večina industrializiranih narodov pripravljena uvesti spremembe z namenom reševanja svetovnega podnebja, tudi s pomočjo specializiranih mehanizmov. Prvo ciljno obdobje Kjotskega protokola se je leta 2012 iztekalo, zato so v novembru v Dohi tekle priprave za sprejem drugega ciljnega obdobja, ki naj bi začel veljati 1. januarja 2013.

znanstvenimi vložki večja vrednost članka, hkrati pa spodbuja k ambicioznejšim rešitvam problema. Svoj znanstveni prispevek k članku je dodala prof. dr. Lučka Kajfež Bogataj, članica IPCC in profesorica na Biotehniški fakulteti Univerze v Ljubljani (MZZ 2012r).

Marca leta 2013 je ob svetovnem dnevu voda MZZ skupaj z Ministrstvom za kmetijstvo in okolje ter Gospodarsko zbornico Slovenije organiziralo posvet z naslovom Voda kot priložnost za trajnostni razvoj in mednarodno sodelovanje Slovenije. Na posvetu so sodelovali predsednik države Borut Pahor, evropski komisar za okolje dr. Janez Potočnik in minister za zunanje zadeve Karl Erjavec. Namen posveta je bil ozaveščanje in izboljševanje odnosa do vode kot vira življenja. Sodelovali so predstavniki politike, gospodarstva, akademske sfere in civilne družbe. Spregovorili so o pomenu sodelovanja pri upravljanju voda na nacionalni, evropski in mednarodni ravni ter o izkušnjah Slovenije na tem področju (MZZ 2013e). Minister Erjavec je v uvodnem nagovoru, ki ga je imel na posvetu izpostavil pomembnost in aktualnost vprašanja voda tudi v zunanji politiki. Na tem področju ima po njegovem mnenju Slovenija dobra izhodišča za okrepitev mednarodnega sodelovanja. Izpostavil je bogate naravne vire ter da Slovenija vodi politični dialog v regiji pri upravljanju s porečji Save, Drave, Donave in na Jadranu ter ima odlične gospodarske projekte, ki se uresničujejo v Črni gori in Makedoniji. Poudaril je še, da je Slovenija aktivna v Odprti delovni skupini za oblikovanje Ciljev trajnostnega razvoja, ki se odvija v okviru OZN. Na posvetu je naravno bogastvo Slovenije, ki je potencial za razvoj in prehod v ustvarjalno, zadovoljno, inovativno družbo, ki naj bi temeljila na zelenem razvoju izpostavil tudi Predsednik Republike Borut Pahor. Nekateri pomembni poudarki so prišli tudi iz strani stroke, in sicer dr. Lučka Kajfež Bogataj, članica IPCC je poudarila, da je voda javno dobro ter ključ do razvoja in do zelene rasti. Dr. Mitja Bricelj iz Ministrstva za kmetijstvo je izpostavil, da je Slovenija depozitar Okvirnega sporazuma o Savskem bazenu in da je potrebno nadalje krepiti čezmejno sodelovanje. Mag. Vekoslav Korošec iz Gospodarske zbornice Slovenije je dodal, da bi razpoložljivi vodni viri v bodoče lahko predstavljali ključne slovenske projekte za zagotavljanje preskrbe z vodo, poplavno varnost, čiščenje odpadnih vod in energetske vir za doseganje 25 % električne energije iz obnovljivih virov. Nenazadnje je, kot je poudaril mag. Franci Klužar iz Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo, vodni sektor eden od prioritarnih razvojnih potencialov države, saj omogoča povečanje konkurenčnosti, pridobitev novih trgov in krepitev podjetništva. Udeleženci so se zavzeli tudi za boljšo institucionalno povezavo vseh deležnikov na področju voda, denimo z oblikovanjem slovenskega vodnega partnerstva, ki bi povežalo politiko, akademsko sfero in vso slovensko družbo (MZZ 2013f).

Eden od projektov, pri katerem je sodeloval MZZ, je bil projekt Severni tečaj 2013, ki je bil nadaljevanje projekta *GreenLightWorldFlight*, ko je pilot in fotograf Matevž Lenarčič z ultralahkim Pipistrelovim letalom obkrožil zemeljsko oblo. Cilj projekta je bil prelet severnega tečaja in nadaljevanje merjenja črnega ogljika. MZZ je projekt podprl s pomočjo slovenskih diplomatskih predstavništev. Projekt je za slovensko zunanjo politiko relevanten z vidika poudarjanja in promocije visoke tehnologije, znanosti, okolja, trajnostnega razvoja, ki so teme, ki jih Slovenija dejavno zastopa v dialogu z drugimi državami, mednarodnimi organizacijami ter pri promociji slovenskega gospodarstva v tujini (MZZ 2013g). Za namen predstavitve projekta je bila organizirana tudi tiskovna konferenca, na kateri je takratna vodja sektorja za globalne izzive na MZZ, mag. Ksenija Škrilec poudarila pomen projekta. Projekt je relevanten za promocijo Slovenije v tujini in sporoča svetu, da ima Slovenija sposobne in ustvarjalne ljudi z znanjem, ter da je Slovenija dežela, kjer se visoke tehnologije, inovativnost in znanje povezujejo s širokim razumevanjem globalnih izzivov sodobnega časa in vizijo za njihovo reševanje. Slovensko veleposlaništvo v Kopenhagnu in danski mednarodni novinarski center sta organiziralo tudi mednarodno tiskovno konferenco (MZZ 2013h). Projekt se je končal maja 2013, pritegnil je veliko pozornosti številnih posameznikov, medijev in strokovne javnosti. Poleg preleta Severnega tečaja z ultralahkim letalom, so bile opravljene tudi prve znanstvene meritve črnega ogljika na relevantni višini. Projekt je relevanten zaradi čedalje bolj vidnih posledic podnebnih sprememb ter zavedanja mednarodne skupnosti o pomembnosti soočanja z le-temi na globalni ravni, obenem pa promovira slovensko gospodarstvo in visokotehnoške dosežke. MZZ je v času projekta skupaj z veleposlaništvu sodeloval pri njegovi promociji. Ob sodelovanju slovenskega veleposlaništva v Kanadi in slovenske delegacije pri Mednarodni organizaciji za civilno letalstvo (ICAO) je Matevž Lenarčič maja 2013 projekt predstavil na simpoziju ICAO o podnebnih spremembah in letalstvu *Destination Green*. Prav tako je veleposlaništvo RS na Danskem v sodelovanju z danskim Mednarodnim tiskovnim centrom organiziralo tiskovno konferenco v Kopenhagnu, na kateri so poleg slovenske ekipe sodelovali tudi predstavniki Arktičnega sveta in danski znanstveniki. Na konferenci so predstavili projekt in njegove rezultate. Rezultati projekta so bili predstavljeni na zasedanju vodilnih avtorjev 2. delovne skupine Medvladnega panela za podnebne spremembe na Bledu, julija 2013 ter ob robu 19. konference pogodbenic Okvirne konvencije ZN o spremembi podnebja v Varšavi novembra 2013 (prav tam).

Glede nadaljevanja angažiranosti na ministrski ravni pri Zeleni skupini, lahko opazim, da je z zamenjavo ministra v času Erjavčevega mandata le-to upadlo, saj namreč ob robu 67. zasedanja Generalne skupščine ZN (leta 2012), ni bilo organiziranega dogodka, prav tako ni bilo nikjer najti zapisa, da bi se minister Erjavec sestal s predstavniki Zelene skupine. Za okoljsko diplomacijo je spodbudno, da je minister v pogovoru z zunanjim ministrom Jamajke spoznal, da obstajajo priložnosti za slovenska podjetja na področju okolja (obnovljivi viri energije, turizem itd.) (MZZ 2012s).

Navedeni podatki kažejo, da okoljska diplomacija v obdobju 2012–2013 ni bila več na seznamu zunanjepolitičnih prioritet in da se ji je namenjal občutno manj pozornosti kot poprej, vendar vseeno ne morem sklepati, da je popolnoma ugasnila. Kot je namreč razvidno iz aktivnosti MZZ na tem področju, je bila okoljska diplomacija še vedno aktivna, le da je njena pomembnost upadla, saj so aktivnosti potekale na nižjih diplomatskih ravneh. Minister se namreč ni ravno pogosto udeleževal aktivnosti na področju okoljske diplomacije, prav tako so se srečanja in aktivnosti v Zeleni skupini spustila na nižjo (delovno) raven.

7 ZAKLJUČEK

Tako na globalni ravni kot na ravni EU, je okoljska tematika po konferenci v Stockholmu leta 1972 postala stalnica tudi v zunanjih in notranjih politikah držav. Okoljska tematika je imela prostor v zunanji in notranji politiki Republike Slovenije že od samega začetka samostojnosti oz. celo že pred tem. Tudi delovanje v okviru varstva okolja in zastopanje na srečanjih COP, kjer je Slovenijo sprva zastopal MOP, kasneje je bil ustanovljen SKVSP, s katerim je vlada še bolj poudarila pomen okoljevarstva in sodelovanja med civilno družbo, strokovnjaki ter političnimi odločevalci na tem področju. Za pojav okoljevarstva med temami zunanje politike pa lahko vzroke iščemo tudi v trendih in politikah EU tistega časa. Namreč na ravni EU se je tem temam takrat posvečalo precej pozornosti in tako je temu sledila tudi Slovenija, ki se je v letu 2007 pripravljala na prevzem predsedovanja Svetu EU.

V tej nalogi je bilo že večkrat omenjeno, da je Slovenija zadnjo zunanjepolitično strategijo na državni ravni sprejela leta 1999 in da je brez obstoja aktualnega dokumenta, ki bi opredeljeval prioritete slovenske zunanje politike, v letu 2008 težko opredeliti le-te. Zato sem vsebinske prioritete v slovenski zunanji politiki ugotavljala z analizo govorov in tudi dejanj ministra za zunanje zadeve kot akcij MZZ kot institucije. Potrdila sem, da je okoljska diplomacija v

obdobju 2008 in 2012 res bila prioriteta slovenske zunanje politike, medtem ko se pred tem in zatem na ta seznam ni uvrščala. Temu primerna je bila posvečena pozornost omenjeni temi. Tako ugotavljam, da v obdobju do leta 2007 okolje kot tema na MZZ sploh ni obstajalo. V letu 2007 pa se vendarle okolju nameni nekaj pozornosti, vendar pa to ni prišlo kot ideja od znotraj, ampak 'od zunaj', namreč Slovenija je kot eno od 'podedovanih tem' v okviru predsedovanja Svetu EU, dobila tudi okoljevarstvo, ki je bila v tem času velika prioriteta v EU. Tako se okoljevarstvo po predsedovanju uvrsti tudi na seznam tem BSF, ki v organizaciji MZZ pozornost namenja aktualnim temam in prihodnosti, zato je to eden od pokazateljev pomembnosti tematike za slovensko zunanjo politiko.

Svoj razmah okoljska diplomacija doživi v času ministra Žbogarja, ki je okolju namenil posebno mesto v slovenski zunanji politiki. Odgovor na prvo raziskovalno vprašanje, kako je v času ministra Žbogarja (ob zastarelosti takrat veljavne strategije zunanje politike) okoljska diplomacija postala prioriteta slovenske zunanje politike, je: zaradi neobstoja relevantnega dokumenta, ki bi določal prioritete zunanje politike. Takrat je obstajal velik prostor za 'poskuse' iskanja niš v slovenski zunanji politiki v domeni ministra. Prav tako je vpeljavo okoljske diplomacije kot nove teme omogočala takratna zakonodaja. Prvič, reorganizacija v strukturi MZZ se sprejme z notranjim aktom. Drugič, Zelena skupina je bila ustanovljena kot neformalna skupina šestih ministrov za zunanje zadeve, kjer so ministri razpravljali o problemih povezanih s podnebnimi spremembami, za kar ni bilo potrebno soglasje drugih organov. Tretjič, za okoljske atašeje so bili imenovani diplomati, ki so že službovali v tujini (na diplomatsko-konzularnih predstavništvih) in so funkcijo okoljskega atašeja prevzeli kot dodatno nalogo ter *pro bono* (brez plačila za to dodatno delo). Odločitev o usmeritvi na okolje kot prioriteto področje v zunanji politiki je torej bila sprejeta na ravni ministra za zunanje zadeve (kateremu je bila ta tema zelo blizu) in njegovih ožjih sodelavcev. Vendar je bila ta odločitev v skladu z usmeritvami, ki jih je sprejel Državni zbor novembra 2009, ko je sprejel Deklaracijo o aktivni vlogi Slovenije pri oblikovanju nove svetovne politike do podnebnih sprememb. Tako ne moremo reči, da je minister Žbogar samovoljno izbral tematiko in jo na tak način uvrstil na prioriteten seznam zunanje politike; imel je normativno podlago Državnega zbora. Prav tako ne morem trditi, da je minister Žbogar okolje uvrstil na seznam prioritete zaradi svojih osebnih preferenc. Čeprav je res, da je bil prav minister Žbogar sprožitelj teh sprememb v slovenski zunanji politiki, pa ta tema ni bila povsem nova, saj je že na ravni EU obstajal trend vključevanja okoljskih tematik (in drugih globalnih izzivov) v zunanjo politiko. Prav tako ne morem trditi, da je bila okoljska diplomacija vpeljana v zunanjo politiko brez kakršnekoli predhodne

raziskave. Čeprav nimam nobenih dokazov, s katerimi bi lahko povezala raziskovanje in kasnejšo vpeljavo okolja med prioritete zunanje politike, pa je dejstvo, da se je o tej temi raziskovalo v sektorju za analize MZZ, prav tako ni zanemarljivo, da je minister Žbogar pred nastopom ministrskega mandata služboval kot direktor Inštituta za mednarodne študije, kjer so raziskovali zunanjo politiko malih držav in znotraj tega potencialne usmeritve v zunanji politiki.

Razvoj okoljske diplomacije Slovenije je dosegel vrhunec med leti 2008 in 2012, ko je poleg ustanovitve Sektorja za globalne izzive na MZZ, Slovenija na pobudo ministra Žbogarja ustanovila t. i. Zeleno skupino, ki je v opozarjanju na nevarnost podnebnih sprememb povezala države Islandijo, Kostariko, Singapur, Združene arabske emirate in Zelenortske otoke (in seveda Slovenijo). Ustanovitev Zelene skupine je predstavljala velik in pomemben korak v slovenski okoljski diplomaciji. Prvič, z ustanovitvijo te skupine je Slovenija utrdila (organizacijsko okrepila siceršnji vsebinski razvoj okoljske diplomacije). Drugič, s tem je država potrdila okolje kot eno izmed prioritete slovenske zunanje politike. Tretjič, z ustanovitvijo skupine in z njenimi skupnimi aktivnostmi se je Slovenija v mednarodni skupnosti profilirala kot okoljska država. Pomemben korak v razvoju okoljske diplomacije je bil ustanovitev okoljskih atašeev na slovenskih predstavništvih v tujini. Mrežo okoljskih atašeev je Slovenija začela graditi na petih DKP in sicer v Londonu, Pekingu, Buenos Airesu, Skopju in Kopenhagenu. Namen ustanovitve okoljskih atašeev je bil spremljanje okoljskih tematik v državah prejemnicah in iskanje potencialnih partnerjev za potencialno skupne projekte s Slovenijo, med drugim izmenjave izkušenj, znanj in podobno. Prvotna mreža okoljskih atašeev je bila vzpostavljena na podlagi treh kriterijev, in sicer: - geografska lega (pokrivanje različnih celin), - zmožnost veleposlaništva (obremenjenost, velikost predstavništva) in - profil ljudi (odnos do teme, pripravljenost za nove naloge). Ker so bili odzivi s predstavništev ocenjeni pozitivno v smislu, da se je o okolju veliko poročalo in da so diplomati sprejeli temo, se je mreža okoljskih atašeev v letu 2013 še razširila in sicer na Dunaj, Pariz, New Delhi, Budimpešto in Oslo.

Poleg mednarodnih aktivnosti je MZZ veliko pozornosti namenil ustvarjanju 'okoljskega imidža' tudi doma, kar dokazuje vrsta aktivnosti (od Zelenega dneva do srečanja na temo Zelena diplomacija, do predavanj in konferenc na to temo, kot tudi posveti z nevladnimi organizacijami, tudi t. i. Diplomatski gozd, MZZ pa se je aktivno vključeval tudi v okoljske akcije nevladnih organizacij). Poleg aktivnosti 'doma' se je okolje sčasoma 'infiltriralo' tudi v druga sredstva zunanje politike, na primer v gospodarske delegacije, katerih je bilo vse več v

'zelenem duhu', pri tem pa ni potrebno posebej omenjati, da so se okoljske tematike pojavljale tudi na BSF-jih kot aktualne teme in teme prihodnosti. Ta 'zeleni val' se je prav tako razširil navzven, s čimer se je Slovenija v mednarodni skupnosti začela profilirati kot okoljska država. Poleg skupnih aktivnosti Zelene skupine je Slovenija v času ministrovanja Žbogarja ter hkrati naraščanja pomembnosti okoljske diplomacije kandidirala za nestalno članico VS OZN, kar je pomenilo številna srečanja s predstavniki številnih tujih držav v okviru iskanja podpore, med njimi tudi z državami, s katerimi se Slovenija ni srečevala prav pogosto.

Iz majhnosti Slovenije izvira nekaj prednosti in slabosti za zunanjepolitično delovanje. Odgovor na drugo raziskovalno vprašanje zahteva opredelitev slabosti pri usmeritvi Slovenije na okoljsko diplomacijo kot področje delovanja, ki so: majhno število diplomatov; mala diplomatska mreža; manjši 'bazen' potencialnih strokovnjakov; neobstoj strukture v MZZ, ki jo je bilo potrebno čisto na novo zgraditi. Kot prednosti bi izpostavila, da čeprav ima Slovenija mogoče manjše število strokovnjakov, ima pa nekaj takšnih, ki uživajo ugled v svetovnem merilu in zasedajo pomembne položaje v mednarodnih institucijah. Prednost usmeritve na okoljsko diplomacijo za Slovenijo kot malo državo so bila nova prijateljstva, sklenjena v okviru Zelene skupine. Prav tako je bila Slovenija s povezovanjem v Zeleno skupino, tisti čas bolj opazna v mednarodni skupnosti, kar dokazuje dejstvo, da so se za pristop zanimale tudi druge države. Slovenija ima na področju okolja tudi potencial za mehko moč v zunanji politiki, namreč skromni naravni viri so bogati z biotsko raznovrstnostjo, nadpovprečna je tudi vodnatost in pa poraščenost z gozdovi. Iz naravnih virov in upravljanja le-teh izvirajo tudi bogate dobre prakse, ki jih Slovenija ima na tem področju, ne nazadnje pa velik potencial predstavljajo tudi slovenski strokovnjaki. Ugotavljam torej, da je usmeritev na okoljsko diplomacijo v slovenski zunanji politiki utemeljena in smiselna.

Po letu 2012, ko je ministrovanje na področju zunanje politike prevzel Karl Erjavec, sem dokazala, da je okoljska diplomacija izgubila pozornost, ki jo je imela v času ministra Žbogarja. Struktura na MZZ je še vedno ostala (sektor za globalne izzive, okoljski atašeji, tudi Zelena skupina), vendar se okolja kot teme ni umeščalo med prioritete. Ne morem v celoti zaključiti, da je okoljska diplomacija v celoti ugasnila, saj je bil Sektor za globalne izzive še vedno dejaven, prav tako so se v okviru MZZ organizirali dogodki in srečanja z namenom ozaveščanja. Pomembne so bile tudi priprave ne podnebno konferenco Rio+20. Podatki kažejo, da okolje ni dobilo pozornosti na najvišji, ministrski ravni in so se dogodkov večinoma udeleževali njegovi podrejeni bodisi državni sekretarji bodisi direktorji direktorata ali vodje

sektorja, na delovni ravni torej. K temu lahko dodam tudi opuščanje nekaterih drugih dogodkov na ravni ministrov kot npr. srečanja Zelene skupine ter fizično selitev Sektorja za globalne izzive v prostore izven glavne lokacije MZZ.

Kakšen učinek je ta opustitev imela na Slovenijo, ocenjujem z naslednjimi sklepi:

1. Okoljska diplomacija vedno bolj predstavlja vir mehke moči, saj ji zaradi njene privlačnosti in odgovornosti, ki jo predstavlja skrb za okolje, sledi vedno več držav (kar dokazuje tudi sporazum podpisan v Parizu decembra 2015). Okoljska diplomacija je namreč področje, kjer so male države vedno bolj videne kot relevantne. Lahko bi rekli, da je to področje, kjer dominirajo male države ravno zaradi tega, ker jih podnebne spremembe zaradi njihove majhnosti lahko najbolj prizadenejo. Na drugi strani pa je prispevek malih držav k nastanku problema podnebnih sprememb zanemarljiv v primerjavi z velikimi silami. Dodam lahko še, da mehka moč v obliki okoljske diplomacije ni videna kot taka, da bi male države s tem skušale uveljavljati svojo moč ali prevlado v mednarodni skupnosti, ker gre za vprašanje preživetja in za dobrobit celotne Zemlje, podkrepljeno z znanstveni dokazi in razlagami.

2. Zelena skupina je združevala države, ki so sicer male, vendar ni mala pozornost, ki jo imajo v mednarodni skupnosti, prav tako niso mali potenciali (tudi viri) ali nepomembne dobre prakse teh držav.

3. Po tem, ko se je Slovenija v mednarodni skupnosti že profilirala kot okoljska država in ker je v bila tem času mednarodno aktivna pri srečevanjih s tujimi predstavniki, tudi zaradi kandidiranja za nestalno članico VS OZN, jo lahko tako nenadna opustitev prioritete, ki jo je prej tako vneto zagovarjala, izkaže kot nekredibilno. S tem država precej tvega z izgubo pozitivnega ugleda zaradi vsebinske nekonsistentnosti.

4. Gre za upad zunanje političnih zmogljivosti. Namreč, MZZ je vložil tako finančni, organizacijski kot kadrovske napor v to, da je vzpostavil Sektor za globalne izzive ter mrežo okoljskih atašejev. In če se sedaj tej tematiki ne namenja več toliko pozornosti, se tega potenciala ne izrablja dovolj, neizrabljen potencial pa predstavlja samo še enega v nizu oportunitetnih stroškov.

Raziskovanje področja okoljske diplomacije in okoljevarstva me je utrdilo v spoznanju, da gre pri teh področjih za nekakšen dežnik oz. vozlišče, v katerega je možno povezati tudi gospodarsko diplomacijo in razvojno sodelovanje kot sektorja na MZZ. Namreč okoljevarstvo ne more biti cilj sam po sebi, saj tudi, če si v njegovem okviru zadamo specifične cilje (kot je npr. omejitev segrevanja ozračja pod 2 stopinji Celzija do konca stoletja glede na

predindustrijsko dobo), slednji ne morejo biti doseženi, če v to ne povežemo še ostalih resorjev (gospodarstva, kmetijstva, infrastrukturo, promet, itd.). Okoljevarstvo torej ne more biti cilj, ampak je način razmišljanja, delovanja in načrtovanja. Država bi lahko imela večji izkoristek, če na okoljevarstvo ne bi gledala kot na cilj (v zunanji politiki), ampak kot vozlišče vseh tem ter povezovalni element vseh aktivnosti. Ugotovitve kažejo, da s podaljševanjem odsotnosti okoljske diplomacije stroški izgubljene priložnosti s procesnega in vsebinskega vidika rastejo. To nakazuje smiselnost ponovne oživitve usmeritve slovenske zunanje politike na 'zeleno', saj bodo stroški tako z vidika zunanje političnega procesa in oblikovanja vsebine precej nižji, kot pa so bili stroški vzpostavitve.

8 LITERATURA

Alpska konvencija. Dostopno prek: <http://www.alpconv.org/sl/convention/default.html> (15. junij 2016).

ARSO. 2016. *Biotska raznovrstnost*. Dostopno prek: http://www.arso.gov.si/soer/biotska_raznovrstnost.html (15. julij 2016).

Barnett, Michael in Raymond Duvall. 2005. Power in International Politics. *International Organization* 59 (1): 39–75.

Benko, Vlado. 1992. O vprašanju prioritet v zunanji politiki Slovenije. *Teorija in praksa* 29 (1–2): 3–11.

--- 1996. *Znanost o mednarodnih odnosih*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://knjigarna.fdv.si/s/u/pdf/47.pdf> (14. julij 2015).

Benwell, Richard. 2011. The Canaries in the Coalmine: Small States and the Climate Change Champions. *The Round Table* 100 (413): 199–211.

Biotehniška fakulteta. 2016. *Pregled raziskovalnih skupin (RS) Biotehniške fakultete po oddelkih*. Dostopno prek: <http://www.bf.uni-lj.si/dekanat/raziskovalno-delo/raziskovalne-skupine/> (15. maj 2016).

Black, Jeremy. 2010. *A History of Diplomacy*. London: Reaktion Books.

Blejski strateški forum. Dostopno prek: <http://www.bledstrategicforum.org/about/> (22. april 2016).

Bojinović Fenko, Ana. 2005. Geographical Proximity and Historical Experience as a Basis for Active Foreign Policy Strategy of Small European States – the Case of Austria and Slovenia regarding the Western Balkans. *Politics of Central Europe* 1 (1): 8–29.

Bojinović Fenko, Ana, ur. 2014. *Mehka moč v zunanji politiki in mednarodnih odnosih: študije aktualnih primerov* (Elektronska knjižna zbirka Analize CMO, št. 14). Ljubljana: Založba FDV. Dostopno prek: http://knjižgarna.fdv.si/knjige/politologija/analize-cmo-cir-analyse/i_664_mehka-moc-v-zunanji-politiki-in-mednarodnih-odnosih-studije-aktualnih-primerov, 15. junij 2015.

--- 2011. *Premoščanje ločnice med proučevanjem mednarodnih odnosov in zunanje politike: primer mednarodnega regionalizma*. Ljubljana: Založba FDV.

Bojinović Fenko, Ana in Jure Požgan. 2012. Kulturna diplomacija in kultura v mednarodnih odnosih: študija primera slovenske zunanje politike. *Družboslovne razprave XXVIII* (69): 25–53.

--- 2014. Regionalisation of Slovenian foreign policy: escape from the Balkans, return to the Western Balkans. *Studia Historica Slovenica* 14 (1): 55–74.

Braveboy-Wagner, Jacqueline. 2010. Opportunities and limitations of the exercise of foreign policy power by a very small state: the case of Trinidad and Tobago. *Cambridge Review of International Affairs* 23 (3): 407–427.

Browning, Christopher S. 2006. Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature. *Cambridge Review of International Affairs* 19 (4): 669–684.

Brglez, Milan. 2011. K slovenskim diplomatskim študijam. *Teorija in praksa* 48 (3): 545–61.

Bučar, Bojko. 2001. Stroka in politika ob deseti obletnici slovenske zunanje politike. *Teorija in praksa* 38 (1): 142–151.

Chong, Alan. 2010. Small state soft power strategies: virtual enlargement in the cases of the Vatican City State and Singapore. *Cambridge Review of International Affairs* 23 (3): 381–2.

CIA. 2016a. *The World Factbook: Iceland*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ic.html> (12. junij 2016).

--- 2016b. *The World Factbook: Costa Rica*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cs.html> (12. junij 2016).

--- 2016c. *The World Factbook: Singapore*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sn.html> (12. junij 2016).

--- 2016č. *The World Factbook: United Arab Emirates*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ae.html> (12. junij 2016).

--- 2016d. *The World Factbook: Cabo Verde*. Dostopno prek: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cv.html> (12. junij 2016).

Crnčec, Danijel. 2012. Okoljska diplomacija – odgovor na globalne okoljske izzive 21. stoletja? *Družboslovne razprave XXVIII* (69): 55–73.

Deklaracija o aktivni vlogi Slovenije pri oblikovanju nove svetovne politike do podnebnih sprememb. 2009. *Deklaracija o aktivni vlogi Slovenije pri oblikovanju nove svetovne politike do podnebnih sprememb (DeONSPPS)*, sprejeta dne 19. novembra 2009 na seji Državnega zbora. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200995&stevilka=4118> (20. september 2014).

Deklaracija o zunanji politiki. 1999. *Deklaracija o zunanji politiki Republike Slovenije (DeZPRS)*, sprejeta dne 17. 12. 1999 na seji Državnega zbora Republike Slovenije. Dostopno prek: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=23302#!/Deklaracija-o-zunanji-politiki-Republike-Slovenije-\(DeZPRS\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=23302#!/Deklaracija-o-zunanji-politiki-Republike-Slovenije-(DeZPRS)) (20. september 2014).

Encyclopaedia Britannica. 2016a. *United Arab Emirates*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/place/United-Arab-Emirates/Land> (28. april 2016).

--- 2016b. *Cabo Verde*. Dostopno prek: <https://www.britannica.com/place/Cabo-Verde> (28. april 2016).

Europa.EU. 2016. *Evropska unija*. Dostopno prek: http://europa.eu/about-eu/countries/member-countries/slovenia/index_sl.htm (15. maj 2016).

EEA. 2016. *Kdo smo*. Dostopno prek: <http://www.eea.europa.eu/sl/about-us/who> (15. maj 2016).

EEAS. 2016. *EU Green Diplomacy Network*. Dostopno prek: http://eeas.europa.eu/environment/gdn/index_en.htm (15. maj 2016).

European Commission. 2015. *Environment*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/environment/basics/home_en.htm (15. maj 2016).

Fan, Ying. 2007. Soft Power: Power of attraction or confusion. *Place Branding and Public Diplomacy* 4 (2): 147–158.

Flippen, J. Brooks. 2008. Richard Nixon, Russel Train, and the Birth of Modern American Environmental Diplomacy. *Diplomatic History* 32 (4): 613–638.

GCCA. 2016. *What is the GCCA/GCCA+?* Dostopno prek: <http://www.gcca.eu/about-the-gcca/what-is-the-gcca> (26. september 2015).

Giddens, Anthony. 2012. *The Politics of Climate Change*. Cambridge (UK); Malden (MA): Polity Press.

Greene, Owen. 2001. Environmental issues. *The Globalization of World Politics: An introduction to International Relations*, ur. John Baylis in Steve Smith, 387–413. Oxford, New York: Oxford University Press.

Grgantov, Tina. 2010. *Transatlantski odnosi v luči reševanja podnebnih sprememb*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/rgantov-tina.pdf> (22. maj 2014).

Gvalia, Giorgi, David Siroky, Bidzina Lebanidze in Zurab Iashvili. 2013. Thinking Outside the Block: Explaining the Foreign Policies of Small States. *Security Studies*. 22 (1): 98–131.

Henrikson, Alan K. 2005. Niche Diplomacy in The World Public Arena: the Global 'Corners' of Canada and Norway. *The new public diplomacy: soft power in international relations*. ur. Jan Melissen, 67–87. Basingtoke; New York: Palgrave Macmillan.

Hill, Christopher. 2003. *The Changing Politics of Foreign Policy*. Houndsmills, Basingtoke in Hampshire: Palgrave Macmillan.

Hocking, Brian. 2004. Privatizing Diplomacy? *International Studies Perspectives* 2004 (5), 147–152.

--- 2005. Rethinking the 'New' Public Diplomacy. *The new public diplomacy: soft power in international relations*. ur. Jan Melissen, 28–43. Basingtoke; New York: Palgrave Macmillan.

ICPDR. 2016. *Danube River Protection Convention*. Dostopno prek: <https://www.icpdr.org/main/icpdr/danube-river-protection-convention> (12. maj 2016).

Jazbec, Milan. 2001. *The Diplomacies of New Small States: The case of Slovenia with comparison from the Baltics*. Aldershot (etc.): Ashgate.

--- 2002. *Diplomacija in varnost: razvoj in približevanje procesov*. Ljubljana: Vitrum.

--- 2009. *Osnove diplomacije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Jönsson, Christer. 2002. Diplomacy, Bargaining and Negotiation. *Handbook of international relations*, ur. Walter Carlsnaes, Thomas Risse in Beth A. Simmons, 212–234. Los Angeles: Sage.

Jönsson, Christer and Martin Hall. 2005. *Essence of Diplomacy*. Basingtoke; New York: Palgrave Macmillan.

Kurečić, Petar. 2012. Problematika definiranja malih država. *Hrvatski geografski glasnik*. 74 (2): 89–112.

Kutys, Paulius. 2009. Small States inside the EU: Strategies for Pursuing their National Interests. *Bridges/Tiltai*. 47 (4): 1–11.

Ministrstvo za infrastrukturo. 2015. *Zakon o ratifikaciji Spremembe iz Dohe Kjotskega protokola*. Dostopno prek: <http://www.energetika-portal.si/novica/n/zakon-o-ratifikaciji-spremembe-iz-dohe-kjotskega-protokola-9226/> (12. april 2016).

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP). 2012. *V Dohi Konferenca pogodbenic Okvirne konvencije ZN o spremembah podnebja in Kjotskega protokola*. Dostopno prek: http://www.mkgp.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article//6134/ (28. november 2015).

Ministrstvo za zunanje zadeve (MZZ). 2006. *Minister dr. Rupel na 12. posvetu slovenske diplomacije*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/508/ (25. februar 2016).

--- 2007a. *Govor ministra dr. Rupla na 13. posvetu slovenske diplomacije, Brdo pri Kranju, 4. januar 2007*. Dostopno prek: [http://www.mzz.gov.si/index.php?id=13&tx_ttnews\[tt_news\]=22781&tx_ttnews\[backPid\]=1014](http://www.mzz.gov.si/index.php?id=13&tx_ttnews[tt_news]=22781&tx_ttnews[backPid]=1014) (25. februar 2016).

--- 2007b. *Poročilo Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije za leto 2006*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/Porocilo_MZZ_2006_web.pdf (25. februar 2016).

--- 2008a. *Letno poročilo Ministrstva za zunanje zadeve RS za leto 2007*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/24697/ (28. april 2016).

--- 2008b. *Govor predsednika Sveta EU za splošne zadeve in zunanje odnose, slovenskega zunanjega ministra dr. Dimitrija Rupla v Odboru za zunanje zadeve Evropskega parlamenta, 29. januar 2008*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/index.php?id=13&tx_ttnews%5btt_news%5d=23993&tx_ttnews%5bbackPid (28. april 2016).

--- 2008c. *Minister dr. Rupel predstavi Strateški forum Bled*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/24789/ (15. junij 2016).

- 2008č. *Novinarska konferenca ministra Žbogarja*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25047/ (2. maj 2016).
- 2009a. *Skupno pismo šestih ministrov pred podnebno konferenco v Københavnu*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26338/ (19. september 2014).
- 2009b. *Minister Žbogar na novinarski konferenci o aktualnih političnih temah*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25268/ (7. julij 2016).
- 2009c. *Izjava za javnost ob 15. maju, dnevu podnebnih sprememb*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25483/ (7. maj 2014).
- 2009č. *Dan slovenske diplomacije – 17. obletnica članstva Republike Slovenije v OZN*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25524/ (12. februar 2013).
- 2009d. *Minister Žbogar se je udeležil 14. ministrskega zasedanja EU-Skupina Rio*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25471/ (7. maj 2014).
- 2009e. *Minister Žbogar prvič vodil Strateški svet za zunanjo politiko*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25573/ (7. maj 2014).
- 2009f. *Novinarska konferenca ministra Žbogarja*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25846/ (7. avgust 2014).
- 2009g. *Za učinkovitejše soočanje diplomacije z globalnimi izzivi*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25759/ (15. junij 2013).
- 2009h. *Številna bilateralna srečanja minist. Žbogarja ob robu 64. zasedanja Generalne Skupščine OZN*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25924/ (8. september 2015).

--- 2009i. *Izjava ministra Žbogarja ob zaključku podnebne vrha v Kopenhavnu*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26390/ (7. avgust 2014).

--- 2009j. *Začetek podnebne konference v Kopenhavnu*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26342/ (7. avgust 2014).

--- 2009k. *Ministrstvo v sklopu aktivnosti na področju zelene diplomacije organiziralo delovno srečanje s predstavniki veleposlaništev*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26270/ (7. avgust 2014).

--- 2009l. *Srečanje z veleposlaniki v Ljubljani na temo »Zelena diplomacija«*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26287/ (7. avgust 2014).

--- 2009m. *Predstavitev programa 4. Strateškega foruma Bled*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25567/ (8. september 2015).

--- 2009n. *Na Strateškem forumu Bled tudi o gospodarski krizi kot grožnji varnosti in razvoju ter energetske varnosti in recesiji*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25821/ (8. september 2015).

--- 2009o. *Zeleni dan na Ministrstvu za zunanje zadeve*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25910/ (8. september 2015).

--- 2009p. *Zeleni dan na Ministrstvu za zunanje zadeve*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/25893/ (8. september 2015).

--- 2010a. *Slovenija prevzela predsedovanje Mednarodni komisiji za varstvo reke Donave*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26460/ (15. junij 2016).

--- 2010b. *Slovenija predala predsedovanje Mednarodni komisiji za varstvo reke Donave*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28131/ (22. marec 2016).

--- 2010c. *Zagon slovensko-avstrijskega projekta Marjetica*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26628/ (15. junij 2016).

--- 2010č. *V 2010 MZZ nadaljeval z aktivno krepitevijo ugleda Slovenije v globalni skupnosti*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28035/ (15. junij 2016).

--- 2010d. *Poročilo Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije za leto 2009*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/dokumenti/MZZ_LETNO_POROCILO_2009_web.pdf (10. marec 2016).

--- 2010e. *Slovenija ratificirala statut mednarodne agencije za obnovljive vire energije IRENA*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26718/ (23. maj 2015).

--- 2010f. *Članek zunanjih ministrov Zelene skupine: O vidnih podnebnih spremembah in o nevidni vodi*, Delo, 27. november 2010. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/27916/ (15. junij 2016).

--- 2010g. *Ministrstvo za zunanje zadeve skupaj s tujimi veleposlaništvi zasadilo Diplomatski gozd*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26829/ (24. maj 2016).

--- 2010h. *Nagovor ministra Žbogarja udeležencem razprave »Skupščina za vodo: voda kot globalni izziv«*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26685/ (24. maj 2016).

--- 2010i. *Voda kot presečna tema aktualnih globalnih izzivov*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/27327/ (24. maj 2016).

--- 2010j. *Minister Žbogar nagovoril obiskovalce ob Dnevu odprtih vrat na ministrstvu za zunanje zadeve.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26984/ (24. maj 2016).

--- 2010k. *Gospodarska delegacija v ZDA in udeležba na poslovnih konferencah v Ohio in New Yorku (Investing in Green), 21. – 26. september 2010.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/27252/ (24. maj 2016).

--- 2010l. *Minister Žbogar prejel priporočila o celovitem pristopu k problematiki vode.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26532/ (23. maj 2015).

--- 2010m. *Predstavitve programa 5. Blejskega strateškega foruma.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26875/ (24. maj 2016).

--- 2010n. *Vabilo k udeležbi v sektorski gospodarski delegaciji »Zelene tehnologije« Stockholm, 20.-21. maj 2010.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26751/ (24. maj 2016).

--- 2010o. *»Zelena pisarna« - MZZ prejelo 3. nagrado.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/27113/ (24. maj 2016).

--- 2010p. *Veleposlanica Pipanova predala akreditivna pisma v Republiki Zelenortski otoki.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/26555/ (15. junij 2016).

--- 2011a. *Govor ministra Žbogarja o slovenski zunanji politiki na FDV, 17. maja 2011.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28827/ (10. marec 2016).

--- 2011b. *Minister Žbogar v Državnem zboru RS s poslanci o kandidaturi za Varnostni svet OZN.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28818/ (10. marec 2016).

--- 2011c. *Minister Žbogar v intervjuju za MMC RTV SLO: "Želim si izvolitve v Varnostni svet zaradi Slovenije, ki potrebuje infuzijo samozavesti"*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/29675/ (12. april 2013).

--- 2011č. *Minister Žbogar and Green Group representatives in New York to discuss concrete joint actions*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/6/29585/6019782c59/ (20. februar 2015).

--- 2011d. *Minister Žbogar z zunanjo ministrico Mehike o podnebnih pogajanjih in človekovih pravicah*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28360/ (10. marec 2016).

--- 2011e. *Udeležba ministra za zunanje zadeve Samuela Žbogarja na 14. ministrskem zasedanju Karibske skupnosti (CARICOM)*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28734/ (15. februar 2015).

--- 2011f. *Minister Žbogar na srečanju ASEM o grožnjah in izzivih klimatskih sprememb*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28967/ (15. maj 2015).

--- 2011g. *Varnostni svet OZN obravnaval varnostne posledice podnebnih sprememb*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/29276/ (15. maj 2015).

--- 2011h. *Prioritete Slovenije na 66. zasedanju Generalne skupščine OZN*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/29397/ (15. maj 2015).

--- 2011i. *Minister Žbogar v New Yorku s predstavniki Zelene skupine o konkretnih skupnih akcijah skupine*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/29584/ (12. april 2013).

--- 2011j. *Pismo ministrov Zelene skupine: Kdor ne gleda naprej, vedno ostaja v ozadju*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/29945/ (12. april 2013).

--- 2011k. *GreenLight WorldFlight - Matevž Lenarčič bo ponovno poletel okrog sveta.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30052/ (12. april 2013).

--- 2011l. *V vseslovenski akciji »Star papir za novo upanje« zunanje ministrstvo zbralo 4 tone papirja.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28661/ (10. marec 2016).

--- 2011m. *Minister Žbogar pred svetovnim dnevom okolja sprejel predstavnike okoljskih nevladnih organizacij.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28953/ (15. maj 2015).

--- 2011n. *Zunanje ministrstvo v tednu mobilnosti organiziralo zeleni dan.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/29549/ (12. april 2013).

--- 2011o. *Ministrstvo za zunanje zadeve obeležilo svetovni dan vode s konferenco »Voda za energijo, energija za vodo«.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28499/ (10. marec 2016).

--- 2011p. *Strateški forum Bled o razmerjih moči v prihodnosti.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/29379/ (15. maj 2015).

--- 2011r. *Poročilo po obisku gospodarske delegacije na Islandiji in v Estoniji.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28778/ (10. marec 2016).

--- 2011s. *Poročilo po obisku gospodarske delegacije na Islandiji in v Estoniji.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/browse/29/article/56/28778/10968bd54240b4e30ce4c5c0a3aaa44f/ (25. april 2016).

--- 2012a. *Minister Erjavec v intervjuju za STA o načrtih v slovenski zunanji politiki in diplomaciji.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30328/ (15. maj 2015).

- 2012b. *Minister Erjavec o slovenski zunanji politiki*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30599/ (20. februar 2015).
- 2012c. *Kolegij sektorja za globalne izzive na MZZ*, 27. avgust. Ljubljana: interno gradivo.
- 2012č. *Izjava MZZ ob uresničitvi razvojnega cilja tisočletja*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30302/ (13. junij 2016).
- 2012d. *Novi minister za zunanje zadeve Karl Erjavec prevzel posle*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30176/ (12. marec 2016).
- 2012e. *Minister Erjavec o ključnih ciljih slovenske zunanje politike*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30652/ (20. februar 2015).
- 2012f. *Strateški forum Bled 2012*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31002/ (20. februar 2015).
- 2012g. *Minister Erjavec odprl Strateški forum Bled*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31114/ (20. februar 2015).
- 2012h. *17. posvet slovenske diplomacije*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31136/ (12. april 2014).
- 2012i. *Minister Erjavec z novinarji opravil pregled slovenske zunanje politike*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31551/ (28. april 2016).
- 2012j. *Slovenska delegacija na Svetovnem forumu za vodo*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30329/ (28. april 2016).
- 2012k. *22. april - mednarodni dan Zemlje*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30529/ (28. april 2016).

- 2012l. *Okrogla miza Zelene skupine o pomenu vode in energije za trajnostni razvoj*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30561/ (28. april 2016).
- 2012m. *Okrogla miza Slovenija in zeleno gospodarstvo*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30644/ (28. april 2016).
- 2012n. *Rio + 20 – Konferenca ZN o trajnostnem razvoju*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30820/ (12. junij 2014).
- 2012o. *V Riu de Janeiru se nadaljuje Konferenca Združenih narodov o trajnostnem razvoju*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30853/ (12. april 2014).
- 2012p. *Zaključila se je Konferenca ZN o trajnostnem razvoju*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/30872/ (12. april 2014).
- 2012r. *Podnebna pogajanja v Dohi - zunanji ministri Zelene skupine o pomenu znanosti*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31514/ (12. april 2014).
- 2012s. *Aktivnosti ministra Erjavca ob robu 67. zasedanja GS OZN*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31191/ (12. april 2014).
- 2013a. *22. maj – mednarodni dan biotske raznovrstnosti*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/32109/ (28. april 2016).
- 2013b. *Danes obeležujemo prvi mednarodni dan gozdov*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31820/ (28. april 2016).
- 2013c. *Minister Erjavec o usmeritvah slovenske zunanje politike*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/32053/ (28. april 2016).

--- 2013č. *Dan slovenske diplomacije*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/32112/ (22. marec 2015).

--- 2013d. *Slovenija imenovana v delovno skupino ZN o ciljih trajnostnega razvoja*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31628/ (12. april 2014).

--- 2013e. *Minister Erjavec na posvetu "Voda kot priložnost za trajnostni razvoj in mednarodno sodelovanje Slovenije"*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31851/ (12. april 2014).

--- 2013f. *MZZ ob svetovnem dnevu voda poudarja pomen mednarodnega sodelovanja pri upravljanju voda*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31827/ (12. april 2014).

--- 2013g. *"North Pole 2013" - MZZ in UKOM podpirata Lenarčičev polet preko severnega pola*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31918/ (12. april 2014).

--- 2013h. *"North Pole 2013" - MZZ in UKOM podpirata Lenarčičev polet preko severnega pola*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/31931/ (12. april 2014).

--- 2015. *Zgodovinski Pariški sporazum o podnebnih spremembah*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/archive/2015/12/select/sporocilo_za_javnost/article/141/36258/ (5. maj 2016).

--- 2016a. *Mednarodna komisija za Savski bazen*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_pravo/dejavnosti_sektorja_za_mednarodno_pravo_po_podrocjih/mednarodna_komisija_za_savski_bazen/ (13. junij 2015).

--- 2016b. *Akt o notranji organizaciji in sistemizaciji v Ministrstvu za zunanje zadeve*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zakonodaja_in_dokumenti/Notranji_akti/AoS-Akt_o_sistemizaciji_NPB_X__5.2016_.pdf (14. julij 2016).

Mintz, Alex in Karl DeRouen Jr. 2010. *Understanding foreign policy decision making*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

Murray, Stuart. 2008. Consolidating the Gains Made in Diplomacy Studies: A Taxonomy. *International Studies Perspectives* 2008(9), 22–39.

Nations Encyclopedia. 2016. *United Arab Emirates*. Dostopno prek: <http://www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/United-Arab-Emirates.html#ixzz4ClZwvJWv> (22. maj 2016).

Nye, Joseph S. 2011. Power and Foreign Policy. *Journal of Political Power*. 4 (1): 9–24.

Novak, Ana. 2013. Intervju z avtorico. Dunaj, 13. februar.

O'Neill, Kate. 2009. *The Environment and International Relations*. New York: Cambridge University Press.

Okvirna konvencija Združenih narodov o spremembi podnebja – United Nations Framework Convention on Climate Change, 9. maja 1992, v veljavo stopila 21. marca 1994. Dostopno prek: http://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf (16. junij 2016).

Okvirni sporazum o Savskem bazenu. 2002. Podpisan 3. decembra 2002 v Kranjski Gori, v veljavi od 29. decembra 2004. Dostopno prek: http://www.savacommission.org/dms/docs/dokumenti/documents_publications/basic_documents/fasrb_slo.pdf (22. maj 2015).

Panke, Diana. 2012. Dwarfs in international negotiations: how small states make their voice heard. *Cambridge Review of International Affairs*. 25 (3): 313–328.

Pavšič, Petra. 2010. *Zveza malih otoških držav in njen vpliv na politike preprečevanja podnebnih sprememb*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Pavšič, Petra in Zlatko Šabič. 2011. *Male otoške države in spremembe podnebja: profil in delovanje skupine AOSIS*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Petrič, Ernest. 2010. *Zunanja politika: Osnove teorije in praksa*. Mengeš: Center za evropsko prihodnost, Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Pitsuwan, Fuadi. 2014. Smart Power Strategy: Recalibrating Indonesian Foreign Policy. *Asian Politics and Policy* 6(2): 237–266.

Pongrac, Miha in Boštjan Udovič. 2013. Zgodovinski razvoj okoljske diplomacije v Sloveniji 1991-2012. *Prispevki za novejšo zgodovino* 53 (2): 133–148.

Rupel, Dimitrij. 2006. *Uvodni govor ministra Dr. Dimitrija Rupla ob otvoritvi Konference Kaspijski obeti 2008 v okviru Strateškega foruma Bled*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/si/medijsko_sredisce/go_vori/2006/uvodni_govor_ministra_dr_dimitrij_a_rupla_ob_otvoritvi_konference_kaspijski_obeti_2008_v_okviru_strateskega_foruma_bled/ (15. junij 2016).

---. 2008. *Energy and Climate Change – Si.nergy for the Future: Introductory remarks at the opening of the Bled Strategic Forum*. Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/24793/ (15. junij 2016).

---. 2011. Galerija večjih slik (slovenska državnost, zunanja politike in diplomacija). V *Diplomacija med teorijo in prakso*, ur. Boštjan Udovič, 49–76. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Russett, Bruce M. in Harvey Starr. 1996. *Svetovna politika: izbira možnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

RTVSLO. 2007. *Izjava dneva*. Dostopno prek: <http://www.rtvsllo.si/izjava-dneva/lucka-kajfe-z-bogataj/77705> (15. junij 2016).

Sever, Valentina. 2006. *Pogozdovanje krasa v Postojnskem okrajnem glavarstvu*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta. Dostopno prek: http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/pdfs/dipl_200607_valentina_sever.pdf (15. junij 2016).

Sharp, Paul. 2009. *Diplomatic Theory of International Relations*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.

Snyder, Richard Carlton, Henry W. Bruck, Burton M. Sapin, Valerie M. Hudson, Derek H. Chollet in James M. Goldgeier. 2010. *Foreign policy decision-making*. New York, Hampshire: Palgrave Macmillan.

Svetličič, Marjan in Sabina Kajnč. 2009. Neformalni viri vpliva v EU: trda in mehka znanja ter učinkovitost slovenske državne uprav v času predsedovanja Svetu EU. *Družboslovne razprave* 25 (61), 59–79.

STA. 2016. *Najpomembnejši koraki na poti do pariške podnebne konference*. Dostopno prek: <https://www.sta.si/podnebna-konferenca> (15. junij 2016).

Šabič Zlatko in Jerneja Penca. 2009. Mednarodne organizacije in norme varstva okolja. *Družboslovne razprave* XXV (60): 87–104.

Škrilec, Ksenija. 2013. Intervju z avtorico. Ljubljana, 23. maj

Thorhallsson, Baldur in Ander Wivel. 2006. Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know? *Cambridge Review of International Affairs* 19 (4): 651–668.

Trampuš, Jure. 2008. Samuel Žbogar, zunanji minister. *Mladina* 47. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/45384/samuel-zbogar-zunanji-minister/> (3. april 2016).

TV Slovenija, 1. Program. 2012. *Globus*. Ljubljana, 6. marec.

Uradni list Republike Slovenije 19/1995. Dostopno prek: [\(https://www.uradni-list.si/1/content?id=9102#!/Zakon-o-ratifikaciji-Konvencije-o-varstvu-Alp-\(Alpske-konvencije\)-\(MKVA\)](https://www.uradni-list.si/1/content?id=9102#!/Zakon-o-ratifikaciji-Konvencije-o-varstvu-Alp-(Alpske-konvencije)-(MKVA))) (15 maj 2016).

Uradni list Republike Slovenije 59/1997. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=6155#!/Sklep-o-ustanovitvi-Slovenskega-komiteja-za-vprasanja-spremembe-podnebja> (15 maj 2016).

Uradni list Republike Slovenije 108/1999. Dostopno prek: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=23302#!/Deklaracija-o-zunanji-politiki-Republike-Slovenije-\(DeZPRS\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=23302#!/Deklaracija-o-zunanji-politiki-Republike-Slovenije-(DeZPRS)) (13 maj 2016).

Uradni list Republike Slovenije 95/2009. Dostopno prek: [http://www.uradni-list.si/1/content?id=94685#!/Deklaracija-o-aktivni-vlogi-Slovenije-pri-oblikovanju-nove-svetovne-politike-do-podnebnih-sprememb-\(DeONSPPS\)](http://www.uradni-list.si/1/content?id=94685#!/Deklaracija-o-aktivni-vlogi-Slovenije-pri-oblikovanju-nove-svetovne-politike-do-podnebnih-sprememb-(DeONSPPS)) (13 maj 2016).

Uradni slovenski turistični informacijski portal. 2016. *Zeleni turizem – Slovenia Green*. Dostopno prek: http://www.slovenia.info/si/Zeleni-turizem-Slovenia-green.htm?ps_eko_turizem=0&lng=1 (22. maj 2015).

Urh Lesjak, Jana. 2012. Intervju z avtorico. Ljubljana, 15. September.

UNEP. 2016. *Janez Potocnik*. Dostopno prek: <http://www.unep.org/resourcepanel/PanelMembers/JanezPotocnik/tabid/794672/Default.aspx> (15. maj 2016).

UNFCCC. 2014a. *United Nations Framework Convention on Climate Change*. Dostopno prek: http://unfccc.int/essential_background/convention/items/6036.php (22. junij 2016).

--- 2014b. *United Nations Framework Convention on Climate Change*. Dostopno prek: <http://unfccc.int/bodies/body/6383.php> (22. junij 2016).

--- 2014c. *Kyoto Protocol*. Dostopno prek: http://unfccc.int/kyoto_protocol/items/2830.php (22. junij 2016).

--- 2014č. *Status of the Doha Amendment*. Dostopno prek: http://unfccc.int/kyoto_protocol/doha_amendment/items/7362.php (22. junij 2016).

United Nations Department of Economic and Social Affairs. 2016. *United Nations Conference on Sustainable Development, Rio+20*. Dostopno prek: <https://sustainabledevelopment.un.org/rio20.html> (22. junij 2016).

Vidmajer, Saša. 2010. Slovenija ni mala država, čeprav je majhna po fizični velikosti. *Delo*, 20. november. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/slovenija/slovenija-ni-mala-drzava-ceprav-je-majhna-po-fizicni-velikosti.html> (25. november 2015).

Vidmar, Jerica. 2007. *Okoljska diplomacija in Evropska unija*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

White, Brian. 2005. Diplomacy. V *The Globalization of World Politics: An Introduction to international relations*, 3. Izdaja, ur. John Baylis in Steve Smith, 317–29. Oxford: Oxford University Press.

Worldmark Encyclopedia. 2007a. *Iceland*. Dostopno prek: <http://www.encyclopedia.com/topic/Iceland.aspx> (25. februar 2016).

--- 2007b. *Costa Rica*. Dostopno prek: http://www.encyclopedia.com/topic/Costa_Rica.aspx (25. februar 2016).

--- 2007c. *Singapore*. Dostopno prek: <http://www.nationsencyclopedia.com/Asia-and-Oceania/Singapore.html> (25. februar 2016).

--- 2007č. *Cape Verde*. Dostopno prek: http://www.encyclopedia.com/topic/Cape_Verde.aspx (25. februar 2016).

Zavod za gozdove Slovenije. 2015. *Pogozdovanje Krasa*. Dostopno prek: http://www.zgs.si/slo/obmocne_enote/sezana/pogozdovanje_in_pozari/index.html (25. februar 2016).

Zgonik, Staš. 2015. Dr. Lučka Kajfež Bogataj. *Mladina* 42. Dostopno prek: <http://www.mladina.si/170224/dr-lucka-kajfez-bogataj/> (25. februar 2016).

Žbogar, Samuel. 2011. *Govor ministra Žbogarja o slovenski zunanji politiki na FDV, 17. maja 2011.* Dostopno prek: http://www.mzz.gov.si/nc/si/medijsko_sredisce/novica/article/141/28827/ (15. september 2012).

Žerjavič, Peter. 2015. Odpiranje šampanjcev, pariški podnebni sporazum sprejet! *Delo*, 12. december. Dostopno prek: <http://www.delo.si/svet/globalno/dan-resnice-za-podnebnidogovor.html> (5. maj 2016).

Župevec, Nejc. 2010. *Cilji zunanje politike Republike Slovenije: oblikovanje prioritet slovenskega predsedovanja Svetu Evropske unije.* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.